

PETER MARKOVIČ, STRAH LJUBLJANSKIH ŠOLARJEV.

ZGODOVINSKA POVEST. — IVAN PREGELJ.

6. Kufina.

»Pisali smo Vam,« je začel govoriti redovnik počasi in premišljeno, kakor da bere z lista. »Pisali smo Vam, kakor nam je narekovala obzirnost. Nismo govorili naravnost, zakaj tisti čas sami še nismo vedeli, kaj se utegne zgoditi z našim ljubim pokojnim Jurijem. Nismo Vas mogli plašiti, prepričani pa smo bili, da pridete takoj, ko pismo preberete.«

Vikar se je zgenil bolešno in povedal, da ga pismo ni našlo doma. Redovnik je pripovedoval dalje:

»Bila je pač božja volja, kakor se je vse zgodilo. Š to sveto pobožnostjo v duši je izdihnil tudi blagi pokojni. Njegova smrt je bilo slovo nedolžnega in svetega mladeniča, bila je telesna muka, a sicer zmagovit pohod po večno plačilo. Jurij Mihajlovič je umrl sicer v postelji, a vendar junaške smrti. Kakor najbolj zaslužne može našega mesta so ga pri odhodu častili. Pri pogrebu so mu zvonili z zvoncem plemenitih meščanov. Ali me umete, častiti?«

Vikar je potrdil. Poznal je navado na Reki, da zvonijo le najboljšim z zvoncem, imenovanim »campana dei nobili«.

»Jurij Mihajlovič,« je nadaljeval redovnik, »je namreč žrtvoval svoje zdravje in življenje za druge. Rešil je nedolžnega otroka iz morja, kamor ga je vrgla burja. Ko smo to zvedeli, nam je bilo v veliko zadoščenje. Zakaj prav tisto uro je neki drugi naš dijak spočel pregrozno dejanje, ubil nekoga iz plemiške rodbine Cattinijev in tako sebe pogubil in osramotil ves naš zavod.«

Nemirno se je zgenil vikar. Spomnil se je svojega videnja v spovednici pri Svetem Andreju, domislil se razglasa, ki ga je okliceval birič, videl obenem močno zmedeno kamen pod križem v cerkvi reških patronov svetega Vida in Modešta in si osvestil davnega zločinca ime. »Peter Lončarič,« si je dejal, »nesrečni mladi človek!« Vprašal je iz tega svojega občutja o nesrečnem morilcu Cattinijevih:

»Ali mu je Peter ime?«

»Peter,« je pritrdil vsakdanje redovnik, »Peter Markovič, najmanj vredni naš gojenec.«

Utihnil je trpko. Videti je bilo, kako se je vznemjel. Morda bolj zato, ker se je zavedel, da govori o dogodku, ki nima zveze s tem, o čemer je hotel poročati. Trudno je zgibal z roko in dejal:

»Častiti! Pa saj govoriva o Juriju Mihajloviču.«

Vsakdanje je nato pripovedoval, kako je Jurij skočil za onim otrokom v morje, ga stežka otel, ga potem nesel skozi burjo na dom in tako sam steknil bolezen. Po noči nato ga je začela kuhati vročina. Vnela so se mu pljuča. Preden je mogel le kdo pričakovati, je oslabel na smrt. Več ali manj je bil do zadnjega pri zavesti. Umiral je pokojno, vdano. Eno samo žalost je občutil. Da ne bo pričakal svojega dobrotnika vikarja.

»Pa še to žalost,« je govoril redovnik, »mu je zadnjo uro vzel Gospod. Bledel je, da ste prišli, in se pogovarjal z Vami, jemal slovo in Vam izročal svojo zadnjo voljo, svojo oporoko.«

»Oporoko?« je vzkliknil živo vikar.

»Oporoko,« se je bolno nasmehnil redovnik, »oporoko, če smem to tako imenovati, kar je ljubezen govorila v blodnji, v prividu. Oporoko svojo Vam je naznanjal, da ne žalujte za njim, nego da si namesto njega izberite vrednejšega... Celo imenoval je tega vrednejšega, ki ga je očitno zelo ljubil, a slabo poznal.«

»Koga je imenoval?« je drhtel vikar.

»Petra Markoviča, sošolca svojega,« je odvrnil bridko redovnik, »to je, človeka, ki je ubijal.«

Redovnik se je rezko dvignil.

»Častiti,« je dejal, »izročil Vam bom borno zapuščino po pokojnem Juriju Mihajloviču. Ali hočete iti z menoj?«

»Grem,« je dejal vikar in se dvignil. Redovnik je odprl vrata in stopil ob stran.

»Prosim,« se je poklonil, da bi stopil vikar kot prvi. Težek, trd od trudnosti in žalosti je vikar skoraj telebnil čez prag na hodnik. Oče prefekt ga je oprl in vodil.

»Brali smo za rajnim zadušnice,« je medpotoma pripovedoval, »pokopali smo ga po vrednosti na našem osebnem grobišču, kakor da je bil ud našega reda. Saj boste obiskali njegov grob?«

»Bom,« je odvrnil vikar. Redovnik mu je odprl v dijaško učilnico med dvoje visokih pisalnih mizic. Pri tretji na desni je obstal in rekel:

»Njegov pulf.«

Odprl je v zgornji predal:

»Njegove knjige.«

Odprl je v spodnji:

»Obleka.«

Vikar je molčé prikimal z glavo. Silno ganotje se ga je lotevalo, ko je videl mučno vzorni red, ki je vel iz male dijakove zapuščine. Iz miznice je zaudarjalo po ostri kislobi iz tintnika in po zatohli uležanosti v usnje vezanih knjig. Izmed perila pa je dehnilo dobro po uležani kutini, rumenem sadežu, ki je ležal med obleko. Vonj tega sadeža je kar zbolel vikarja. Bil je vonj njegovega lastnega doma v Moščenicah. V sladkem domotožju je ljubil rajni kutino. Vikar je segel po sadež in ga pobožno spravil. Tedaj je poklical oče prefekt slugo, ki je začel pospravljati Mihajlovičevo zapuščino. Vikar je rekel, naj podarijo obleko ubogim Jurijevim sošolcem, le knjige je hotel vzeti s seboj. Bila so zvečine šolska darila. Tedaj mu je šolski voditelj predal šop povezanih listin. Bila so izpričevala.

»Hvala,« je dejal vikar in spravil. Knjige, je rekel, bo nosil sam, ki ima ježno žival pred mestom. Le na grob naj mu še pokažejo.

Oče prefekt ga je povabil, naj se odpočije in počaka skromnega obeda. Da ne more, je odklonil vikar. Redovnik je molčé prikimal. Ni silil. Videl je, kako zelo se starček premaguje, da ne bi pokazal svojega ganotja.

»Pa pojdimo na Jurijev grob,« je dejal zato in še pripomnil, da bo ostal spominski dan Jurijeve smrti vsemu zavodu pomemben praznik. Zadušnice zanj se bodo vsako leto posebe beležile v šolska izvestja.

Samo deloma je vikar umel, kaj govori šolski predstojnik. Mrtvo se je zahvaljeval. Prefekt ga je sprevel na grobe. Tu se je uradno poslovil in odstranil. Vikar je ostal sam. Odložil je bridko bremence Jurijevih knjig predse in se nemošteno prepustil žalovanju. Glas zvonov opoldan ga je šele vzdramil. Vstal je z groba, da bi šel. Iskal je za solncem. Prekrila ga je bila megla. Težka, dušecha južna je sopla...

7. »Pero Markovič!«

Vikar je odšel iz mesta. Pri cerkvi svetega Andreja je našel Čiča, ki mu je varoval osla, in ga nagradil. Nato se je odpravil na pot. Vzel je žival za povodec in hodil s sklonjeno glavo po trdi poti, zadevaje se zdajpazdaj ob kamenje, kakor človek, ki je zelo truden. Vendar mu ni bilo za ježo. Še mislil ni na to. Venomer ga je držala bridkost za grlo, pri srcu se ni hotelo sprostiti. »Bog je dal, Bog je vzela,« je ponavljal mrtvo v

mrtvem pogonu korakov iz vdane besede Jobove. Prava tolažba mu tudi iz Joba ni hotela vzrasti. Šele ko je segel k sebi, očutil kutino in si jo prinesel na usnice, se mu je nekoliko zmeščalo. »Kutina,« je govoril; »o Jurij, moj duhovni sin! Ta sadež je torej vse, kar imam za teboj, ta sadež, bukve in izpričevala. Tvojo zadnjo besedo pa, zamudil sem jo, da mi ne bo ne dehtela ne cvetela mimo slovesa.« Radostno se je nato ustrašil: »Saj je nisem zamudil,« je vzkliknil, »daleč čez morje sem jo čul, ko sem hodil na Učki in se je dvakrat oglasilo iz sape, kakor za dolgo slovo.« V silnem ganotju je vikar vzdihnil glasno v praznote: kakor da odzdravlja skrivnostnemu klicu prejšnjega dne:

»Zbogom, sin!«

Bolest se je nekako prelomila v njem, sproščeno in vsakdanje je umel:

»Zdaj razumem, kaj je bilo sinoči Terezi. Uskok je vedel vse, pa povedati ni hotel. O moj Bog, kako strašno preprost sem po pameti, da nisem prav nič slutil, da je sel s pismom gotovo tudi z besedo sporočal.«

»Tereza je človek,« mu je bilo nato prijetno. »Luč vernih duš je prižgala sinoči in danes bo gorela že drugo noč.«

Težka južna, ki je visela izpod neba, je bila izpremenila ves okraj: morje, otoke in razgled. Vikar je hodil, ne da bi poznal pot od zjutraj. Ne da bi hotel, je potoval po drugi poti, po gornji. Šele tik pred Kastvom je spoznal, da je hodil napak.

»Naj bo,« je vzkliknil trpko, »kaj zato, če pridem uro pozneje domov. Jurija ne bom nobenega več zamudil.« In še bolj trpko je mislil: »Pa če me ujame dež, ki bo začel pod noč, namoči naj me in pljuča naj se mi upalijo! Pojdem vsaj za Jurijem.«

Nekako uporno in ključovalno je obrnil žival v mesto, dasi bi se bil mogel okreniti zložno pod bregom na pravo pot proti Lovrani, ki jo je imel lepo vidno pod seboj, tako, da je kaj lahko opazil celo samotnega jezdeca na njej.

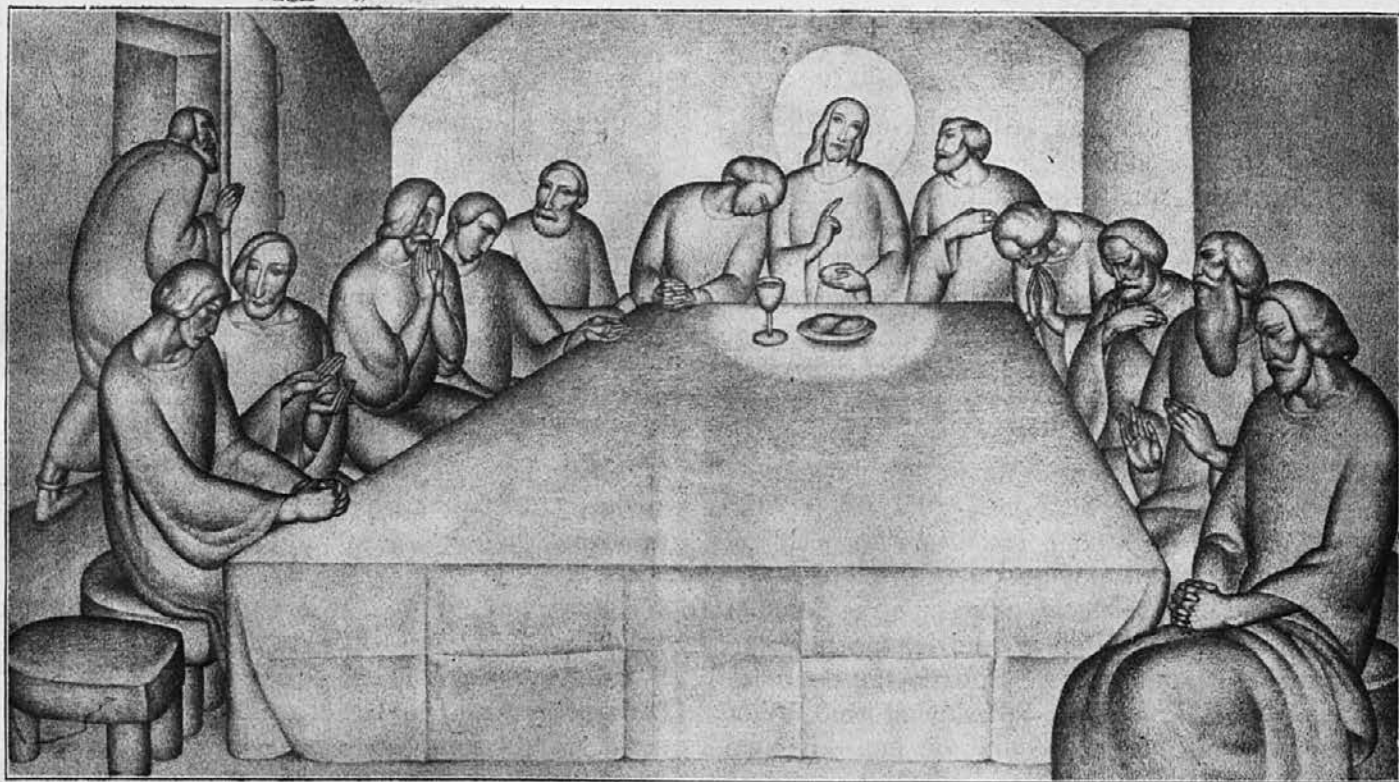
»Jaši, kamor jašeš,« je mrmral nehoté sovražno vikar, »Jurija ne zbudiš. Luč vernih duš v Moščenicah gori in vikar fra Jože je od žalosti potepuški postal in je moliti pozabil in še brevir.«

Bil je v Kastvu. Zaslišal je nenadno glas bobna. Takoj nato je slišal razglašati podobno kakor zjutraj na Reki. Še več. Zdaj je umel, da razpisujejo za morilca Markoviča celo visoko nagrado fistemu, ki ga ujame.

»Nimajo ga še,« je pomislil z zadovoljstvom vikar. Tedaj je slišal za seboj, kako je nekdo dejal:

»Lep denar, če bi krvav ne bil.«

»Novec je novец,« je ugovarjal nekdo.

Tone Kralj: Zadnja večerja. (Cerkev v Tomaju na Krasu.)

Vikar se je okrenil. Videl je, da stoji pred preprosto krčmo. Pogovarjali so se pivci.

»Judežev denar,« je zopet spregovoril prvi. Tedaj je vikarja nekaj siloma potegnilo v pivnico. »Če je taka, naj pa povem. Zlahka bi ga bil zaslužil, ta groš,« je namreč pripovedoval pivec, »ki mi je, dve uri bo temu, priletel tisti nesrečni človek skoraj v roke, pa je nisem stegnil po njem.«

Nemirno je naročil vikar pijače, da ne bi preslišal, ko je oni začel obširno pripovedovati, kako je odšel okoli desetih zjutraj z Reke pa so za njim pripodili biriči mladega človeka.

»Samo roko mi je bilo treba stegniti, pa bi ga bil imel na fleh, ki je bil ves zasopel in ubit, pa je nisem,« je povedal.

Drugi so vprašali, kaj se je zgodilo potem. »Bežal je dalje,« je rekel oni, »gledal sem čudni lov, dokler so nesle oči. Saj jim siromak ni ušel, ampak, Boga mi, jaz nisem niti s prstom ganil. Fej, za tak zaslužek! Saj nisem birič!«

Vikar je nehoté hlasno pil. Prečudno ga je vznemirjala zgodba, ki jo je čul. Prevljudno je prikimal poštenjaku. Tedaj pa je videl, da se je vzdignil nekod iz ozadja pivec, ki ga prej ni opazil. Bil je star človek, po vsem videzu ribič. Vstal je, kimal z glavo in stopil naravnost k vikarju. Pozdravil je površno, pokazal s palcem zaničljivo na pivce preko desnega ramena in dejal:

»Bežal, bežal... Kakšno brbljanje! Ušel, ušel, dem jaz.«

»Ušel?« je oživel vikar in ponudil starcu piti, ki se je nekoliko zarezal, nato pil do dna in pomignil krčmarju s prazno posodo. Takoj nato je družabno sedel ob duhovniku.

»Ušell!« je ponovil in se zopet zarezal. »Sam sem videl, Bog mi je priča. Gospod, ali ne bi kaj jedla?«

»Seveda, seveda,« je vzkliknil duhovnik, »kar dajo naj Vam. Samo lepo povejte —«

»Via — stran, pusti gospoda, stari potepuh,« se je tedaj vmešal krčmar in hotel odstraniti starčka. Vikar se je potegnil zanj. Tedaj so postali ljudi pivci pozorni in začeli nekam zbadati ribiča. Ta pa se je razburil. Začel jih je psovati. Pa so se mu samo smejali. Zdaj pa je spregovoril o beguncu in so utihnili. Možu je tedaj trenutno zrastle južna zgovornost. Z živo kretnjo, poganjaje se med mizami od vikarjeve do one s pivci, ki jim je bil domač, je pripovedoval nekako od tam, kjer prej pivec ni vedel drugega povedati, kakor da ni birič. »Beži mladi, sope kot burja, pada, tuli predse in ne vidi nič. Pregarjalci pa za njim. Že ga imajo, pa se jih otrese. Zdajci zastrmi. Vrže s sebe gornjo obleko in skoči, sveti Bog, tri, ne, pet sežnjev z brega v globočino. Biriči stojé, molché, ne upajo se skoraj stopiti na rob. Pa zavpijeta dva, zavpijejo vsi in begajo sem in tja. Nato se spustijo kot rōri v tek in jo uberó proti Reki.«

»Stopim na cesto,« nadaljuje starec, »pogledam predse, kaj vidim?«

»Kdo je videl? Ha?« se igra pripovednik in zasmehuje pivsko omizje. Nato se klanja vikarju: »Midva sva videla in bova zato pila in jedla.« Vidi, da je vikar prikimal in baje živahno, kakor da še vedno vidi, kar pripoveduje.

»Taki valovi, moji dragi, kakor da je južna iz dna in ne izpod neba. Poznam valove! Pa vidim, da jih tudi pobegli človek pozna. Sedi v čolnu, bogvedi, kje ga je voda snela, ima eno samo veslo, pa si ve pomagati in se preriva od vala v val sredi med bregom in veliko vodo. Prekleta reč, preden bo zopet na kopnem! A če je pravi, bo. Poznam to morje. Poznam južno. Ozka pot pelje varno po njem. Kdor jo pozna, kdor si nanjo upa. Biriči ne!«

»Dobro, stari,« so se ogreli pivci, ko je ribič utihnil. Vabili so ga k sebi. Tedaj je vikar poklical krčmarja, mu naročil, naj onega postreže, in plačal. Pijača, ki jo je bil popil, ga je omočila. Obudila pa ga je iz mrtvila, ki mu je prej jemalo moč, ko mu je rastlo iz tope žalosti. Spoznal je, da mora domov, in vstal. Vsiljivo ga je ustavljal ribič. Vikar se ga je vljudno otresel in dejal, da ima daleč do Moščenic. Postrežljivo ga je nato starec spremil iz krčme, držal mu osla, ko se je vikar spravil živini na hrbet, pozdravil in se zahvalil živahno. Ko je vikar odšel, so pivci začeli dvomiti, ali je potepuški starec govoril resnico. Trdo so ga prijeli. Pri Bogu, pri svetem Ivanu, pri vseh nebeških in peklenških močeh se je zaklel, da se ni lagal. Sit in od vina razgret je nato gonil venomer:

»Poznam morje ob južni. Ena ozka pot le pelje varno po njem. Kdor jo pozna!«

»Biriči ne!« je povedal po svoje pivec, ki je tudi srečal begunca.

»Kdor se na tako pot upa,« so rekli drugi.

»Kdor nima nobene druge poti,« je dejal krčmar...

In v vsem Kastvu ni bilo človeka, ki bi se bil samo v mislih polakomil za krvavim zaslužkom. Biriški z Reke so se. Jež in peš so iskali in prežali od Volovske do Moščenic...

* * *

Vikarju pa se je bila medtem razkadila vinska vrtoglavost, čutil pa se je pokrepčanega. Ko je zavil od Opatije proti Lovrani, je začel padati na morje že prvi zgodnji mrak. Vikar je zastoj strmel na vodo, ali ne bi kje ugledal čolna s slabotnim veslačem. Nič ni videl nego visoko razgibano valovje. Strašno usmiljenje se ga je tedaj polastilo z onim človekom. Sredi temnega in topo razjarjenega vodovja je v duhu občutil preplašeno, mlado človeško dušo. »Jóče se, znorel bo, ko pade noč,« je trpel duhovnik, »če ne bo prej omedlel od slabosti in trudnosti, ki ni že dneve nič jedel, nič spal.«

Prečudno se je godilo duhovniku v duši. Temna, obupna žalost, ki jo je zadnje ure občutil, ko je zvedel, da je za vedno izgubil svojega Jurija, je začela kakor od tajne južne gnana znova vreti v njem, padati mu na glavo in misli. Bolestno usmiljenje pa mu je zdaj vsťajalo drugače. Ni se sicer zavedal popolnoma, kako mu je, le medlo se je mogel poznati, kako da trpi z dvojne strani: Izgubil je. Bridko je, ne misliti na to, bridko je spoznavati, da drugače biti ne more. Kdor je mrtev, je mrtev. Po drugi strani pa boli strah. Negotovost, kaj bo z nesrečnim beguncem na morju. »Jurij je srečen, je že prestal,« je tehtal vikar, »ta siromak, ta Peter Lončarič, ne Lončarič, Peter Markovič, ki ga je Jurij ljubil, pa šele sahne, umira. Umira v ponižanju, sramoti, v strašni samoti in zapuščenosti in še v smrtnem grehu...«

Vikar ni čutil noči, ki je padala vse bolj gosta, kakor megla. Vikar je oči zaprl in začel moliti. V molitvi je poštoval zadnji del svoje poti od Lovrane proti Kraju in Dragi sv. Marine. Pa je zdaj hodil v molitvi drugačno pot. Hodil je s Kristusom na Oljsko goro, z Oljske gore k Pilatu, da so ga bičali in kronali. Hodil je nato skozi jeruzalemske ulice in mimo Veronike s prtom, mimo žalostne Matere in jokajočih žená... In venomer je vikar mižal, da ne bi nič videl. Pa je videl po sili. Sveti Križani v molitvi se mu je pačil v obličje in oči, ki jih je videl v spovednici pri svetem Andreju, in v glas, ki ga je tam slišal: non sum...

»Kristus,« je bruhnulo nato iz vikarja groza in brezkončno usmiljenje, »Kristus! Zaradi mojega ljubega duhovnega sina Jurija, ki je nedolžno umrl, Petru Markoviču dušo otmil!«

Odprl je oči in strmel. Živinče, ki ga je nosilo, je svojeglavno stalo. Vikar pa je uģibal, kje je. Medel svit nekake luči je mežikal skozi mokro ozračje pred njim. Vikar je spoznal, da je pod Moščenicami pri cerkvici svetega Ivana Krstitelja. Svit, ki ga je pozdravil, je bila Terezina luč vernih duš...

Vikar je razjahal. Živinče se je spustilo samo od sebe po brdu proti domu. Vikar pa je šel za lučjo. Temno je udarjalo pod njim valovje ob čeri, prasketalo in bobnelo. Južna je zorela. Vikarja je stresla močna groza. Že se je obrnil, da bi šel za oslom in prišel k ljudem. Pa ga je neka čudna sila potegnila naprej h kapelici:

»Da bom vsaj videl, kako Jurijeva luč gori, da bom videl, ali bo gorela do dne!«

Prišel je.

Cerkvica je bila bolj lopi podobna nego pravemu svetišču. Niti pravih vrat ni bilo, le železna pregraja je mejila ozki prostor z majhnim oltarjem od praga, ki se je kril pod siroten napušč. Letno

trikrat ali štirikrat je vikar tu maševal. Deset ljudi se je stisnilo pred oltar, drugi so morali stati zunaj.

Vikar je stal pred ograjo in je videl v žalostni somrak v kapelici. Medlo je plala oljnata luč v preprostem svetilniku pred oltarjem. Navzgor je mefala nekaj luči, navzdol se je dušila v mrak. V tem mraku je spoznal vikar medlo zarisanih dvoje stopnic, ki je iz njih rasel goli oltar. Na teh stopnicah je nekdo sedel in lezel sam vase z glavo na prsih in kolenih.

»Tereza!« je pomislil vikar in odprl. Ograja se je vdala. Vikar je obstal. Človek pred njim ni bila njegova strežnica. Vikar ni videl sicer obraza, a vedel je, da kdo drugi biti ne more kot — fisti človek, in je zaklical:

»Pero Markovič!«

(Dalje prihodnjič.)

MADEŽ.

KSAVER MESKO.

Joj, kako skeleče zaboli časih v srce življenje, spomin na življenje, na poedin dogodek iz življenja, iz davnih dni morda. Kratek, nelep dogodek. Da bi bridko zajokal. Da bi ga brisal s solzami in s srčno krvjo. Briši, briši — ne izbrišeš ga nikoli...

Bil je nekaj let starejši, a sva hodila še obenem v šolo, dasi on v višji razred. In mimo stanovanja njegove matere sem hodil v šolo. Tako sva se večkrat videla, kaj kratkega govorila. Bil je živ fant, vitek, suh. Čisto bledega obraza, črnih, plamtečih oči: nekaj gosposkega je bilo v njem, nezakonski otrok je bil, nekje v mestu ga je dobila mati, ko je tam služila.

Prišel je v mesto, učil se za trgovskega pomočnika, ko sem bil jaz v prvi gimnaziji: neumen, enajstleten fant. Pa me ustavi nekega dne na ulici in mi pravi: »Ti, če kdaj kaj potrebuješ, pridi v našo trgovino. In glej, da kupiš pri meni!«

Tako nekako čudno mi je to povedal in tako zagonetno me je gledal s fistimi črnimi očmi, kakor bi mi zakrival veliko skrivnost.

Res sem čez nekaj dni šel. Za dva krajcarja sladkorčkov sem zahteval. »Za šest krajcarjev sladkorčkov?« je rekel glasno in mi skrivnostno namežiknil. »Tako!«

Napolnil je precejšen klobuček. Ko sem mu porinil tja dva krajcarja — precej v zadregi, več imel nisem — je mogočno zacingljalo z njima po mizi in spet odločno rekel: »Da, šest. Hvala lepa!«

Oddehnil sem si, ko sem bil zunaj. Vendar veselja s sladkorčki nisem užival. Misli pa sem venomer napol z občudovanjem, napol z nekakim tajnim strahom: »Kako premeteno in mogočno je to naredil! Saj nihče ničesar opaziti ni mogel.«

Ko sem se nekoliko pomiril, me je dan za dnev sililo: »Pojdi spet in kupi kaj. Boš vsaj videl, kaj bo zdaj naredil.«

In sem res šel.

»Prosim, za tri krajcarje melisnih sladkorčkov.«

»Za šest krajcarjev melisnih sladkorčkov? Tako, prosim.«

Spet mi je napolnil lep klobuček. Porinem mu po pultu debel bačkar za štiri krajcarje, kakršne smo tedaj še imeli. Vrže ga v blagajno, da je zacingljalo ter glasno šteje: »Deset — štiri nazaj.« Pa mi porine po mizi bačkar nazaj, pod bačkarom še srebrno desetico.

Spreletelo me je vroče. Ozrl sem se po gospodu, ki je stal za mizo na drugi strani prodajalne. Videl sem, kako naju opazuje s presunljivim pogledom: kar gorele so mu črne oči v povsem belem obrazu — prav tako blede je bil ta obraz kakor obraz vaječev, samo s koničasto blesteče-črno brado obrobjen.

Naglo sem pograbil bačkar, desetico pustil na mizi, in sem kar zbežal iz trgovine.

Dva, tri dni pozneje je završala po mestu novica: Trgovski vajenec pri trgovcu L. se je ponoči vrgel pod vlak. Glavo mu je odrezalo. Ker je gospodu poneverjal in kradel in se je razvedelo, je šel pod vlak.

Odrevenel sem, ko sem slišal strahoto. Ne samo silno žal mi je bilo fanta rojaka, v srcu mi je glasno zakričalo: »Tudi ti si ga sunil pod vlak! Pomagal si mu krasti!«

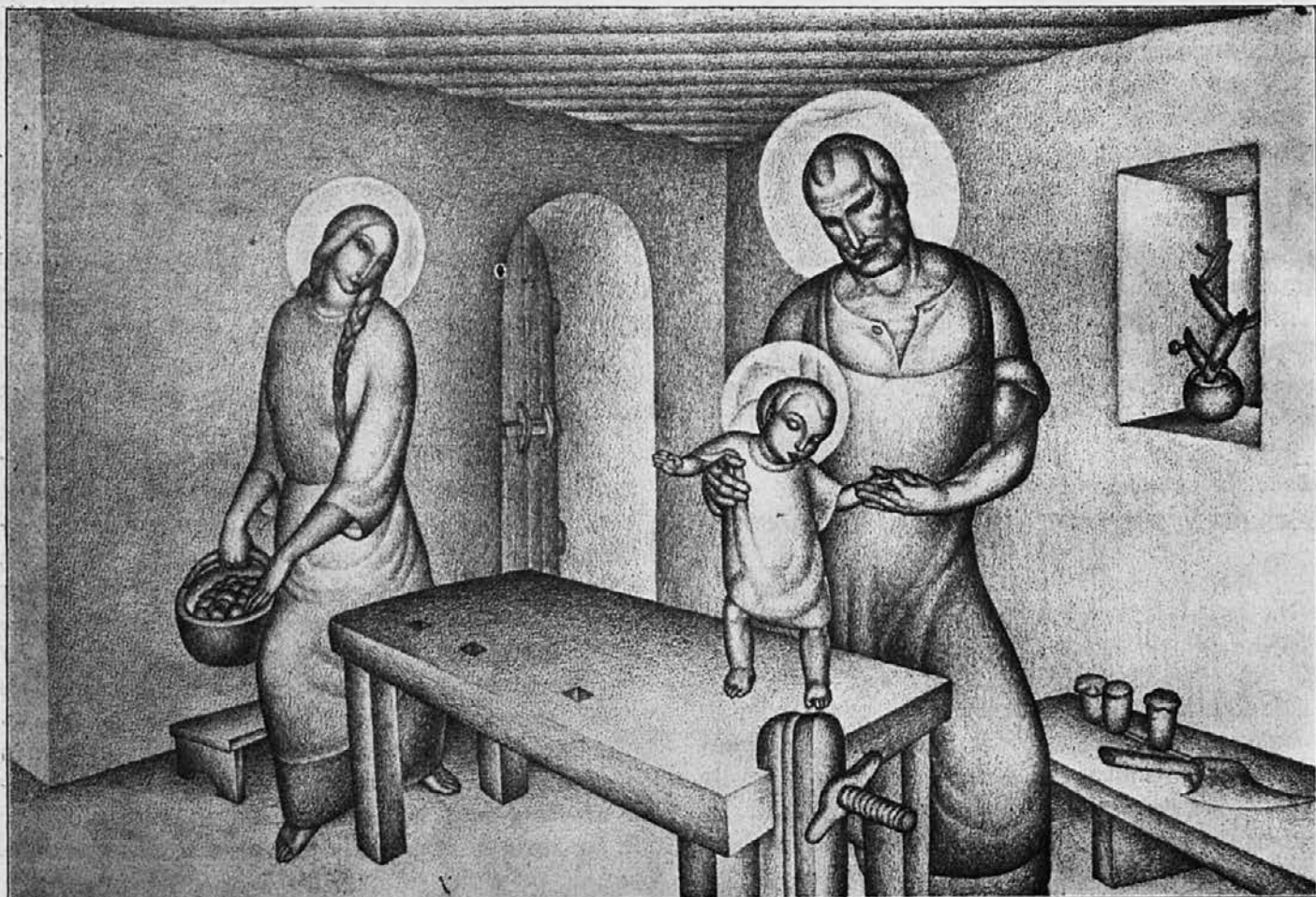
Imeli smo šolo in nisem mogel iti na progo gledat. A kar gnalo in sililo me je, da sem po šoli iskal ljudi, ki so bili zunaj in so grozoto videli. Pravili so mi, kako strašno je bilo gledati odrezano glavo, vso okrvavljeno, s široko razprtimi očmi, iz katerih je še gledala blazna groza.

Več noči je ležala v temi pred menoj ta okrvavljena glava, so strmele vame fiste velike, nepremične, groze polne oči.

Čez leta šele sem zvedel — fantova mati sama mi je priznala — tudi tragiko trgovca: vajenec samomorilec je bil njegov sin. Odtod tista čudna sličnost. V sinu je udarila usoda za njegov greh tudi njega! —

In še sedaj se v kaki noči brez sna iz teme in praznine pred menoj izobličijo polagoma, kakor bi prihajala iz globokih, nedoglednih dalj, za čudo blede, s krvjo oškropljena glava. In velike, nepremične oči, polne smrtnih groze, se zajedo vame kakor krvi željan vedomec. Za smrt me zapeče in zaskeli v srcu.

Oj, umil bi si roke in vest kakor Pilat, ki ga je tudi skelela in peklá kri. A umivaj, umivaj — ne izmiješ nikoli: preglobočo je vžgan madež...

Tone Kralj: Sveta družina. (Cerkev v Tomaju.)

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

15. Na rodinskem semnju.

Za vasi med Savo in Pečmi nakupi miklavževino sveli Miklavž na Klemenovo nedeljo na rodinskem semnju.

Cerkev je bila za vse semnjarje dokaj premajhna. Ovčarji pa so se prav do zadnjega vsi pririnjili pod kor, ovčarji, ki so bili po dolgih mesecih zopet prazniško oblečeni, ovčarji, vse poletje samotarji, so zopet stopali med fante.

Rodinci so nabijali, da so bili zvonovi kar vroči. Pod Muhovčevimi lipami pa so pokali na kamne postavljeni možnarji, da je odmevalo od gora in da so okna žvenketala in se je tresla zamrzla zemlja.

Mračilo se je. Utihnili so možnarji, obmolknili zvonovi. Otroci so že davno pojedli strdenje, ki so ga jim prinesli z Rodin, dekleta in žene so se že nagledale židanih ruč, ki so jim jih za semenj kupili fantje in možje, in Podlipnikova Ančka je tudi že spravila v skrinjo prečudno lepo veliko srce iz malega kruhka, katerega ji je dal Marko za spomin.

Pa semnja še ni bilo konec.

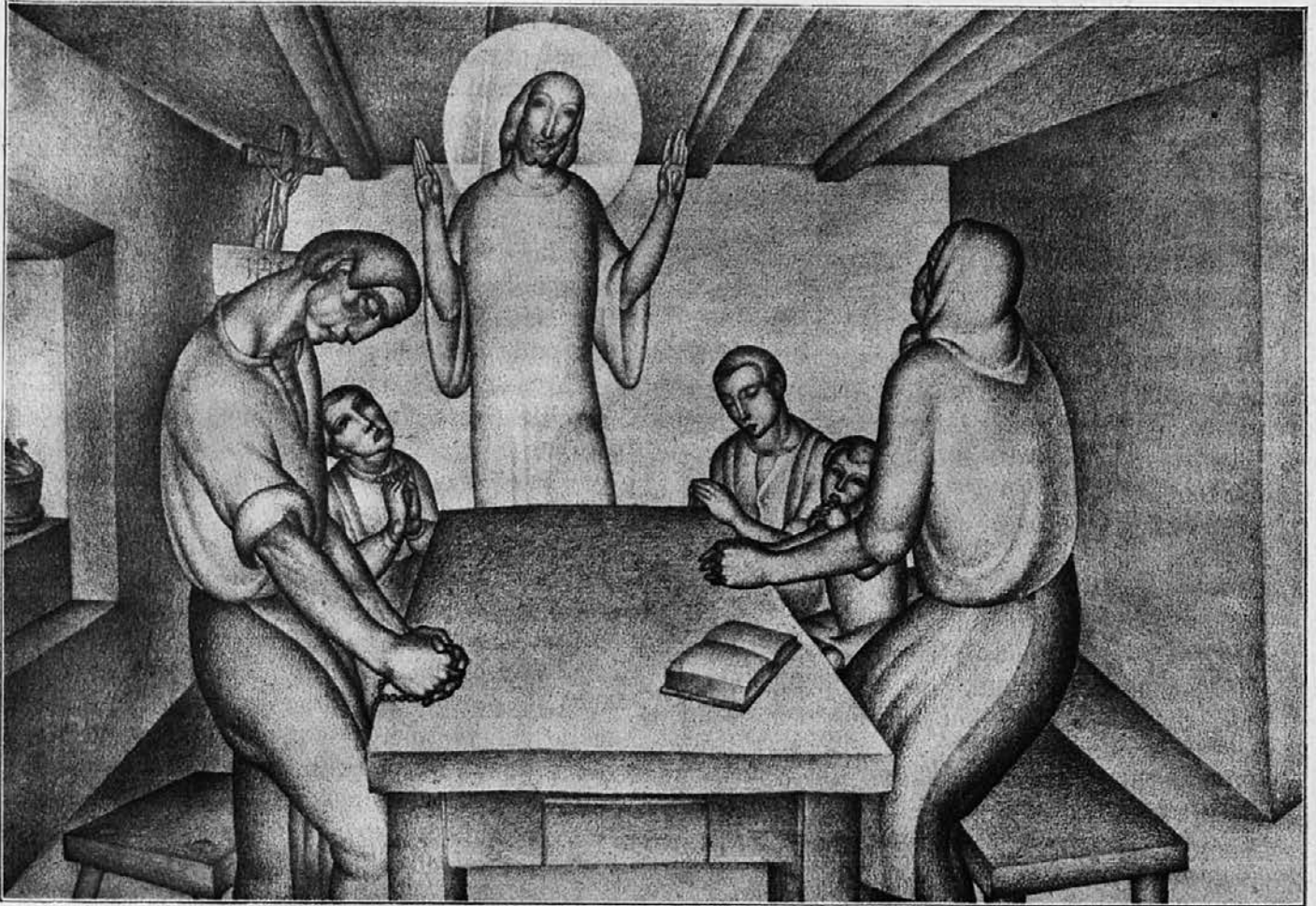
Pri Smrčarju so se oglasili Bovčani s škanatom, basom in klarinetom in zavrteli so se pari, da se je hiša tresla in da so sveče utripale.

Pri mizi v kotu so sedeli: Podlipnik in Ančka, Marko in Rozalka, Miha in Franca, konjar Tomaž in Bajtnikova Mica, Mežkov Joža in Frčejeva Reza, stari Joža, Jok in Vrbanek. Velik lesen krožnik narezanih klobas in danke je ukazal Cena postaviti sebi in svoji družbi na mizo in hleb pogače in dvojni bokal vina. Dobro so se imeli.

Bovčani pa so godli:

»Drom póm na bás,
pa en jérbas klobás,
pa vína en bokál,
da se bo déklič smejár!«

Dekletom se je ljubilo iti plesat, pa Podlipnik ni pustil: »Najejte se prej in napijte, da se bo imelo kaj potresti.« V levem kotu usnice mu je igral nasmeh in Joža, stari hlapec, je spet ugibal in pogledoval Podrobarja, ki je sedel pri sosedni mizi in se prisiljeno smejal. Vedel je, da je njega vzel Cena na piko.

Tone Kralj: Slovenska družina. (Cerkev v Tomaju.)

Podlipnik je poklical Miha, krčmarja Smrčarja, mu potihem nekaj povedal in naročil še en dvojni bokal. Smrčar je stopil mimogrede h godcem, jim pošepetal in pokimal Podlipniku. Cena je vstal izza mize, šel k Bovčanom, jim vrgel srebrn goldinar in povedal gostom:

»Ta raj je moj in moje mize.«

»Le katero bo prosil Podlipnik za ples?« so ugibali po hiši.

Cena pa ni prav nič pomišljal. Prijel je Primoževo Rozalko za roko: »Midva, Rozalka, bova rajala.« Rozalka je bila v zadregi, pa ni utegnila pokazati zadrege. Cena jo je že vrtil, da se je komaj še dotikala tal.

Za njima so plesali Marko in Ančka, Mežkov Joža in Rezka in Tomaž z Mico.

Pod stropom je pel klarinet in bas je grmel kakor iz kleti.

»Drom pom pom pom.« Podlipnik je zadnjič udaril s škornjico ob tla, Mica je zavriskala, da so si ženske zatisnile ušesa. Plesa je bilo konec in posedli so nazaj okrog mize.

Cena je nalil in prijel kozarec: »Marko! Ta ples sem ukazal tebi na čast. Zato sem ga, ker so mi pomladi vsi branili, naj te ne jemljem za ovčarja.

Pa si mi jarec poredil in sebi si jih šest pripasel, čeprav so ti nalašč nagajali. Bog te živi!«

In so domalega vsi pili na Markovo zdravje.

»Kaj pa, če bi bil ovčar imel nesrečo in bi ti bili na njegov roš padli jarci? A?« se je oglasil Podrobar.

»Eee, ne bi ga pestil,« je bahal Podlipnik. »Saj nismo vsi tako stisnjeni, kakor je naš srenjski župan. Kaj pa se meni pozna lucať jarcev.«

Pastirji so pohvalno pritrjevali Podlipniku.

Podrobar je pa še vedno ugovarjal: »S takimi dogovori bo razvadil ovčarje, da ne bo nikoli nikomur dovolj plače.«

Tedaj so pastirji zrastle in tiščali v Podrobarja.

Smrčar pa je namignil Bovčanom in spet so se oglasili škant in bas in klarinet in udušili pogovor. To pot sta od mize v kotu plesala samo Marko in Ančka.

Zanaprej je Ančka z vsakim, ki jo je prosil, plesala samo enkrat, drugače pa vedno z Markom.

Bovčani pa so godli in godli:

»Pa drom póm na bás —
Pa hólala dri,
fant dékle vrtí.«

Podlipnik je naročil pastirjem vina. Vsi so pili in nazdravljali Cenu in Marku in Ančki, le tretjinek Tevž je obsedel pri Podrobarju. Stikala sta glavi in pila iz poliča.

Godci so utihnili. Podrobar je vstal, stopil k Podlipnikovi mizi in bolj kričal kakor govoril: »Cena! Šest jarcev, praviš, da je pripasel letos tvoj ovčar. Meni se pa zdi, da ti bo izplel še eno ovčico, ki ni bila v planini.« Pokazal je Marka in Ančko. »Potlej boš pa videl hudiča!«

Vsi so se bali, da se bo Podlipnik spozabil in vsi krog njegove mize so bili pripravljene, da ga zadrže. Cena se je pa široko nasmejal: »Kaj si mar mislil, da bom Ančko k vam dal, da bi bila soká lačna.«

»Kdaj sem te prosil zanjo?« se je raztogotil Podrobar.

»Prav zdaj. Vsi smo slišali.«

»Hahaha,« so pritrdjevali Podlipniku.

»Ni res,« se je oglasil Rotijin Tevž.

»Podvihani palec, tiho,« ga je zavrnila Mica: »Če ne, te nesem pod kap, kakor sem te na Jezercih.«

»Ti bodi tiho, baba!« je rojil Podrobar. »Če ni res, pa ni res.«

Spet ga je podražil Cena: »Ali pa bi ti rad oddal Marjanco Primoževemu Marku. Zakaj pa je nisi pripeljal na ples, da bi razsodili, ali spadata skupaj. Ne smeš biti tako stisnjen, če si srenjski župan.«

»Rajši vidim, da gre s cigani,« se je togotil Podrobar, »kakor da bi vzela garjevega ovčarja.«

Sedaj sta se Marko in Ančka nasmejala, da sta se razločila od vseh drugih.

Tomaž je vstal in preko mize spregovoril: »Tak garjev ovčar je Marko, da bi se Marjanca pol leta sladko držala, če bi jo poljubil. Krajcataljon!«

Med smehom je dregnila Mica Ančko: »Ančka, ali res?«

Osupnila je Ančka in odgovorila: »Ne vem.« In zardela.

Mica pa je sedaj prav dobro vedela, kako je z Markom in Ančko.

Podlipnik pa se je naslonil na zid, požvenkljal s tolarji v žepu in pomežiknil: »Kaj bi se prerekali, ko je že vse dogovorjeno. Ančka bo vzela Marka, Cenek pa Manico. Kadar pa jaz umrjem, bo naša mama vzela konjarja Tomaža, ki je vseh fantov vreden, če pa Anco preživim, imava pa že midva z Bajtnikovó Mico besedo.« In je odgovoril in ni odgovoril; vse obenem.

Razneslo bi bilo kmalu hišo, tako so se krohotali. Podrobar pa je odhajal, se med vrati obrnil in požugal Podlipniku: »Ti bo že še prišla za grinče, bahač, bahavi.«

Pa je malokdo slišal Podrobarja, ker so večji-del vsi gledali Tomaža, ki je namerjal Podlipniku in se narejal hudega: »Mica je moja. Jaz Mice ne dam. Z bičem ti bom hlače izprašil, Cena, če te urajmam pod njenim oknom.« In je odpeljal Mico na sredo hiše, se vrnil še po Ančko, Franco in Rozalko, plačal godce, in plesal sam s štirimi dekleti, jih vrtil okrog sebe, hodil pod njihovimi rokami, poprijemal z vsako roko po dve in dve za roke, poskakoval in bil s petami skupaj, da so zvene-le podkvice kakor ostroge.

Plesalci so ga gledali, privzdigovali noge in mahali z rokami, dokler ni Tomaž odvedel deklet, po dve in dve na vsako stran, nazaj k mizi.

»Tako smo po zmagah kirasirji plesali in druge v nič devali. Krajcataljon!«

Spet so godli Bovčani in spet sta plesala Marko in Ančka. Višnarjev Šimen pa je stal med vrati in jih opazoval. Ni se mogel premagati, da bi ne prišel pogledat za Ančko.

Za prihodnji ples je Šimen prosil Ančko. Ančka pa se je izgovorila, da je že trudna in da ne bo več plesala. Višnarjev je sedaj prav dobro vedel, da ga ne mara in da ima Marka rada.

Odšla sta Podlipnik in Ančka. Marko je prisedel k Joku in Vrbanku in ujel konec Vrbankovega modrovanja: »Da bi le Podlipnik naredil, kar je rekel. Ker preveč bogastva na enem kupu ni kaj prida. Tako je naš Gospod Jezus Kristus učil. Bo že res.«

Marko je preslišal in začel drugačen pogovor. Pa je bil razmišljen; v mislih se je še vedno pogovarjal z Ančko in krčma se mu je zdela zaka-jena in dolgočasna. Odšel je domov obenem z Jokom in Vrbankom.

Konjar Tomaž pa je še ostal. Spomnil se je, da ni še zapil zadnje atake, tiste od pomladi, ko je v skok pognal konje od krniškega mosta proti Jezercem in ustrahoval za eno leto zverino, da se je morala umekniti v Srednji vrh, v svoje tabo-rišče, ki ga bo še tudi razdejal, kadar bo suho in veter zato.

Okrog polnoči je prinesel še Mežkov Joža svoj škant in je tako dobro pomagal Bovčanom, da so ga s sabo med godce vabili, in jih je zato Bajtnikova Mica ozmerjala.

In ni hotelo biti konca:

»Drom póm na bás —«

• • •

Drobnega, suhega snega se je nalezelo za dva prsta. Travo je pokril, strnišč pa ne. Pod hrasti je ostalo še kopno. Na cesti so ga hitro razvozili in v Rebri ga je vzelo popoldansko solnce.

Podlipnikov Cenek pa ni smel iz hiše ne v snegu ne v solncu, ker ga je glava bolela in trebuh,

»Štrukljev si se preveč najedel,« ga je tolažil ata.

»Saj sem jih komaj dobro pokusil,« je ugovarjal Cenek.

»Nič ne maraj. Ko pridem nazaj, boš zdrav kakor riba.«

»Kam pa spet greste, ata? Tako malokdaj ste doma.«

»Pozimi bom doma, pozimi, Cenek. Sedaj pa moram še enkrat v kopnem pripeljati iz Trsta v Tržič, kjer imam še cele krade blaga, ki ga bo vozil pozimi Miha s sanmi čez Ljubelj v Celovec, da konji ne zastanejo in da bo več zaslužka. Priden bodi in mamu lepo ubogaj, pa pojdeš enkrat z nami.«

Cenek se je pa prijel za glavo in ni nič odgovoril. Ata je odšel v kuhinjo.

»Anca! Kdaj se je Cenek tako prehladil?«

»Prehladil? Saj nič ne kašlja.«

»Kaj pa naj bi mu bilo?«

»Že od poletja bolehalo ljudje za vročino. Stagnarjeva je umrla.«

»Ko že prej ni bila zdrava.«

»Bolj prav bi mi bilo, da bi ne šel od doma in me ne puščal same v takih skrbeh.«

Cena se je sprehodil po kuhinji: »Umril ne bo. Če mu pa le ne bi odleglo, pošlji v Tržič po padarja, po Venceljna Huša, ki zna zdraviti za vse doktorje. Se dobro pozna.«

Ponoči je Cenek vso noč stokal in mama ni zatisnila očesa.

Zjutraj niso vedeli, o čem bi govorili. Pa tako lepo jutro je bilo. Triglav je rdel v snegu in zarji, cesta je bila pomrzla in na dvoru so stali že vsi trije parizarji zapreženi. Cena pa se je obiral in obiral, da so že konji neradi stali: »Kar poženita, vaju bom že dohitel,« je ukazal in se še enkrat vrnil v hišo. Joža pa je držal in miril njegove konje, ki so hoteli za drugimi z dvora.

Stopil je k postelji in prijel fantka za roko: »No, Cenek, sedaj grem in ti bom nekaj prav lepega prinesel iz Trsta.«

»Ata! Jaz sem bolan.« Tako žalostno je izpregovoril Cenek, da se je vsem milo storilo.

»Pa ozdraviš in dorasteš,« je bolj sam sebe tolažil Podlipnik kakor sina, »in bova prevozila še sveta —. Zbogom, Cenek!«

»Srečno, ata!«

V veži je Cena še enkrat ustavila Anca: »Ali pa bi vendar ostal doma?«

»Bi. Pa ne maram, da bi ljudje rekli, kako sem navezan na otroka. Saj bom vozil, kakor za slavo.«

Sedel je na voz in pognal: »Hi!« Voz se ni premaknil. Udaril je z bičem. Konji so se še bolj zmedli. Moral je v sedlo, da je odpeljal z dvora.

Danhauser: Testament beró. (Dunaj, Belvedere.)

Mama in Ančka sta se molče spogledali: »Nesrečo vohajo konji.« Ko je zginil parizar v stagnah, sta se obe vrnili k Cenekovi postelji.

Cena je na cesti spet sedel na voz in z bičem pognal konje v tek. Pa ni malo udaril: »Mrhe!«

Pri Vrbju je dohitel prva dva voza. Sovražno je pogledal s snegom zapadle gore: »Ko bi bil Ljubelj kopen, bi ukazal pognati v Tržič in bi bil poputrišnjem zvečer spet doma. Tako pa —« Póčil je z bičem: »Poženi, Miha! Se mudi, kakor se še nikoli ni.«

Pred praznimi vozmi so se spenili konji. V Ljubljani Podlipnik ni hotel naložiti tovara, čeprav so mu ga ponujali: »Da nas sneg ne ujame,« se je izgovarjal. Prenočeval pa je že prvo noč na Vrhniki, ker se mu je mudilo kakor še nikoli ne.

Prav takrat, ko je ata na Vrhniki konje izpregel, jih je doma v Krnicah Cenek v vročičnih blodnjah zapregel in pognal: »Hi!« Pa je moral voziti po strašno strmih klancih navzdol, ker ni konj vso noč nikoli več pognal, ampak jih samo ustavljal: »E! — Oha!« In je vrtil z roko, kakor bi hitel zavirati: »Zavril — Zavril!« In spet: »Coklo, coklo pod kolesa!«

Po strašno grdo razvoženi cesti je moral voziti, ali pa po ledeni, ker je ukazoval: »Miha! Opril!« Pa si je hitro premislil: »Ne, ne, ne, nel! Steci, da te ne povozi.« Potem se je voz prevrnil: »Naaa!« Razprostrl je roke: »Porežite vrvi in rešite konje!«

Profi jutru se je napol zavedel. Mama in Ančka sta bili objokani: »Zakaj pa vekata? Molita rajši, da ne bo ata povozilo, pot je tako ledena. Mi smo zvrnili in fuks se je ubil. Pa tako dobro je peljal.«

Ančka je naglas zajokala, mamu pa je kar sunilo v srce, ker se je spomnila, da Cena noro vozi in se prav lahko povozi. Odšla je v vežo in ukazala: »Joža! Naprezi in koj po padarja v Tržič.«

Cenek je slišal in se zavedel: »Ančka! Jaz sem bolan.«

Ančka se je sklonila k njemu: »Si, Cenek. Pa ozdraviš. Moraš ozdraveti.«

»Saj bi rad. Da ne bodo ata hudi! Kje pa so?«

»Kmalu bodo prišli, Cenek, kmalu,« ga je mirila Ančka.

»Samo tako praviš. Že vem. V Trst so šli. Oh, da jih ni doma.« Potegnil si je odejo čez obraz.

Pa Ančka ga je spet odgrnila in videla, da joka. Tako hudo ji je bilo. K njemu na blazino je položila glavo in sta oba jokala, bratec in sestra, oba edinca.

Prišli so Primoževi trije. Manice Marko ni pustil preblizu bolnika, da bi kaj ne našla. Sam pa je sedel k postelji in je skušal Ceneka razvedriti:

»Ozdraviš, Cenek, kajpak, da ozdraviš. In drugo leto bom veliki zvonec obesil eni izmed tvojih ovca.«

»Že mogoče. Pa boš vendarle Ančko rajši imel kakor mene.«

Marko je bil v zadregi: »Saj imam tudi tebe rad. Cenek, tudi tebe.«

»Vem, da me imaš. Pa le imej Ančko bolj rad.«

Marko je ponudil Podlipnici: »Naj ostane Rozalka kar pri vas, dokler Cenek ne ozdravi, bom že sam doma kahal.«

Hudo je ustregel Podlipnici in Ančki.

Pa se mu je tisto opoldne kaša prismodila. Kako bi se mu ne. Slutil je težke dneve in počutil se je, kakor bi nekdo hodil okrog ognjišča in se mu škodoželjno smejal.

Z vse premóčenim žrebcom je pripeljal Joža padarja Venceljna iz Tržiča. Precej trebuha je imel možakar, bil je plešast in obrit in rdeč v obraz.

»Dober dan, mama!« je pozdravil in odšel takoj k bolniku. »No, fantek!« je nagovoril Ceneka, »pravijo, da si bolan?«

»Saj sem res,« je odgovoril Cenek. »Trebuh me boli in glava.«

»Bova pogledala.«

Padar Huš je Cenuku preštel žilo, mu trkal po prsni, poslušal na hrbtu, obbobnal mu trebuh, prijel ga za glavo, mu pogledal v oči in na jezik in vprašal Anco: »Kje pa je Cena?«

»V Trst je šel z vozmi.«

»Prokleti furman nórcavi. Oklofutal ga bom.«

Podlipnica in Ančka sta se prestrašili. Vencelj pa je poiskal v torbi kroglice in kapljice in dopovedal, kako naj otroka zdravijo: »Pa po gospoda pošljite. Pa pazite, da še drugi ne nalezete.«

Vsa objokana je Anca vabila Venceljna na južino, pa je odklonil in Joža je moral takoj spet napreči, potem pa je tri ure stal s kobilo v Poljčah

pred Jernejcem, da se je dedec najedel in napil in mu spet sedel na voz: »No, tak. Pa poženi.«

Cenek v blodnjah ni več vozaril. Igral se je z Manico, klical Ančko in mamo in se sporekal z atom. V polzavesti je ujel pogovor ob postelji, ko so ugibali, ali bo prestal ali ne bo.

Proti jutru je bilo. Cenek je zadremal, Anca pa je sedela pri postelji in jokala. Cenek se je prebudil in videl mamo, kako si je zakrivala obraz, in slišal, kako je ihtela.

»Mama!« Šepetaje jo je poklical.

Podlipnica si je z dlanmi obrisala solze: »Kaj bi rad, Cenek?«

»Vode.«

Omočila mu je razsušene ustnice in z žlico napajala razžejanega otroka.

»Mama!« Tako ljubeče jo je pogledal.

»Cenek!« Sklonila se je k njemu in ga poljubila.

Cenek se je začudil. Da bi ji vrnil poljub, se ni domislil. Kako bi se? Nikoli ga še ni mama poljubila in nihče ne. Pa sta ga poljubovala mama in ata, ko je bil še tako majhen, da ni mogel pomniti tega. In zavedel se je, da ga ima mama hudo rada in ata tudi, čeprav mu tega nista nikoli kazala: »In Ančka me ima tudi rada.«

Premišljal je, kaj naj pomeni, da ga mama poljublja: »Že vem.«

»Mama!« Spet jo je poklical in dolgo gledal z ugašajočimi očmi.

Mama ga je božala: »No, le povej, Cenek!«

»Umrl bom,« je dahnil.

Anca ni nič odgovorila. Spet je poljubila Ceneka. Začutila je krivico, ki jo dela materam Gorenjski kot, ker jim ne pusti več poljubljati svojih rodnihih otrok, kadar toliko dorastejo, da shodijo; in včasih, še v plenica h otroke, smejo samo na skrivnem, da nihče ne vidi, ljubeče pritisniti k sebi: »Če bi dorastel in se v gorah pretegoval ali konje krotil, bi še razumela. Tako pa —? Ali naj sedaj med angelci robantil!«

Pritisnila je glavo na njegovo blazino, ga poljubovala in jokala, da je Cenek začutil na licu njene solze.

»Mama! Nikar ne vekajte. Saj bom šel v nebesa in bom prosil Boga za vse: za vas, mama, in za ata in za Ančko in za —« Obmolknil je in vprašajoče gledal mamo.

Podlipnica je videla fantkovo zadrego: »In za koga še, Cenek?«

»Za Marka, če smem, če ne bodo ata hudi?«

»Nič ne bo hud. Le spomni se tudi na Marka in Ančko.« Tedaj se je zavedela, da mu je priznala, da tudi ona, njegova mama, nič več ne upa v njegovo ozdravljenje. Hotela je popraviti: »Pa kaj

govoriva o tem, Cenek. Ti ne boš umrl. Ti ne smeš umreti. Zavoljo mene ne smeš.»

In Cenek je vedel, da bi mama rada umrla namesto njega.

»Maaamal«

Od takrat se ni več zavedel.

Drugo jutro mu je mama zatisnila oči, v katerih je ugasnil ogenj Podlipnikovih rodov.

Glasi jok se je razlegel pri Podlipniku. Vas se je zgrozila. Odraslim se je zasmilil Podlipnik: »Bog ve, kje vozi?«

Le Rotijin Tevž je škodoželjno pošepetal Podrobarju, ko ga je srečal: »Pa mu je prišlo za grinte. Bahaču, bahavemu.«

Podrobar pa ga je posvaril: »Tiho bodi! Tako nisem mislil.«

Otrokom je bilo žal Ceneka in Manica je jokala in jokala.

Pogreb je odložila Podlipnica, kar se je najdlje dalo: »Mora, mora ga še enkrat videti, čeprav mrtvega, Cena, svojega Ceneka. In pri pogrebu mora, mora biti. Le kdo naj ga gre poiskati, Cena, na cesto med Trstom in Tržičem?«

Spomnila se je: »Marko!«

Kopat pehar ovsja je vsul Joža žrebcu v korito in medtem, ko je konj hrampal žito, je Marko konja sedlal. Podlipnica pa je dopovedovala Marku: »Po mojem bo danes zvečer privozil Cena v Ljubljano. Naprej ne hodi. V Ljubljani čakaj!«

»Bom.« Žrebec je udaril. Marko se ni umeknil. Zakričal je in sunil konja s pestjo v bok, da je odskočil.

»Povej mu, da — saj veš — in, da, kaj bi govorila, bo sam bolje vedel kakor jaz.«

»Bom.« Marko je žrebca že odvezoval.

»Po mojem bo do jutri zjutraj doma, če privozi danes do Ljubljane. Pogreb bo šele pojutrišnjem.«

»Vem.« Marko je sedel že v sedlu.

»So ti stremena prav dolga?« je poskrbel zanj Joža.

»Prav.«

»Na Gašteju krmi s kruhom in vinom, v Ljubljani pa spej z žitom.«

»Bom. Hil!« V raztegnjen skok bi bil rad pognal Marko, pa je bila premalo svetla noč. Sklenil je bil, da pojde še od Ljubljane naprej, dokler ne sreča gospodarja: »Čeprav pošta ne poznam. Saj govore ljudje še daleč za Trstom, po kranjsko, se že doprašam.«

Ob svitu so v Kranju pri Jelenu preračunali Marku, da bo Podlipnik šele čez dva, tri dni vozil skozi Kranj.

Marko je zajahal po klanecu navzdol, zamišljen gledal žrebcu v grivo in smilil se mu je gospodar, če ne bo več videl Ceneka.

»Mačke na tla!« Rezko je zadonel ukaz v jutranji mraz. Kakor bi ga bil sunil s pestjo v brado, tako hitro je Marko dvignil glavo. Spoznal je Podlipnikov glas, pozabil za minuto, kako žalostno sporočilo prinaša gospodarju. Razveselil se je, da ga je srečal v Kranju, ko ga je v mislih iskal na Krasu: »Še bo videl Ceneka. Bo pri pogrebu.«

Konji si niso zarezgetali v pozdrav.

»Dobro jutro!« je pozdravil Marko z veselim obrazom.

Podlipnik pa je gledal Marka, kakor bi ga hotel z očmi prebosti. Tako gledal, da se Marko ni upal spregovoriti.

»Ali je živ ali je mrtev?« je vprašal Podlipnik od parizarja.

»Mrtev,« je tiho povedal Marko.

Podlipnik se je prijel za ročico in vsi so dolgo molčali.

Prvi je spregovoril Podlipnik: »Tako. In ti se prismeješ do mojih parizarjev. Da se moreš.«

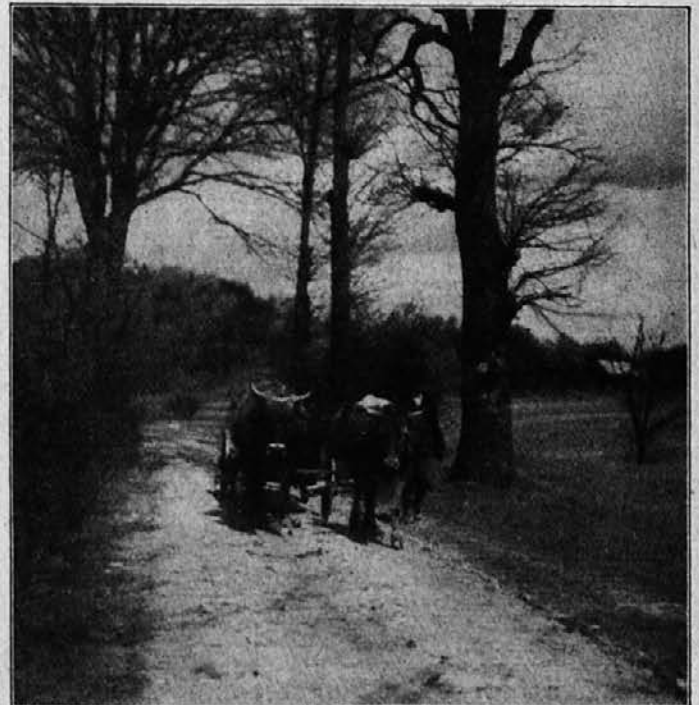
»Vesel sem bil le zato, ker sem Vas tako kmalu srečal.«

»Kaj boš tega vesel. Saj si moral vedeti, če imaš kaj spremisleka, da vozim, kakor še nikoli nisem.«

Miha je odpregal konje, da jih pripreže pred gospodarjev parizar.

Podlipnik pa je ukazal: »Ne bomo pripregli, čeprav konje pretrgamo.«

Cena je skočil v sedlo, pognal in prevozil prva dva parizarja. Samo v sredi klanca so se konji oddehnili. Na vrhu klanca je pa Cena ukazal:

Prva vožnja za pomladno setev.

»Miha! Odprezi fuksa in vprezi v moj voz za zadnjega levega konja žrebca.«

Marko je molčal. Grizlo ga je, ker je nevede užalil gospodarja. Pomagal je Mihi in premišljal, kako bi popravil svojo nerodnost. Pa se ni mogel domisliti nič pametnega in se ni upal nagovoriti Cena.

Podlipnik je zajezdil fuksa: »Marko! Na žrebca, in pelji moj parizar v Tržič.«

Marku se je odvalil kamen od srca. Urno je zajezdaril žrebca. V sedlu je pa spet pozabil, da je Cenek umrl. Poprijel je z desno vajete, z levo bič, počil in pognal. Konji so pretegnili. Marka pa je vsega prevzela misel, da vodi dva para konj in da cvrka za njim naložen parizar. Nič ni videl Podlipnika, kako ga opazuje. Šele, ko ga je Cena sunil s stremenom v škornjico, se je ozrl in ugledal Podlipnikov jezni obraz. Strašen je bil. Če bi ga bil sunil s sedla, bi se ne bil Marko prav nič začudil. Pa ga ni. Le sikal mu je na uho, da nista slišala Miha in vozar, in trgjal je besede: »Fant! Spet se smeješ. Ugenil sem tvojo misel. Vesel si, ker je Cenek umrl, in misliš: Podlipnik, ta norec prismojeni, mi je obljubil Ančko. Sedaj dobim z njo največji grunt in parizarje in konje in denar in vse. Prokleto si se zmofil. Ne dam ti Ančke in če se do smrti najoka.«

Če bi ga bil Podlipnik s kolom pobijal, bi bil Marko manj trpel. Zatrepetala so mu usta in komaj je iztisnil: »Nisem mislil.«

»Dóbi drugega norca, da ti bo verjel. Jaz ti ne. In če imaš samega sebe le majčkeno rad, ne prestopi nikoli več mojega praga.« Podlipnik je udaril fuksa in odvihral.

Kakor bi vozil samega sebe k pogrebu, je vozil Marko prvič parizar, Podlipnikov parizar, po cesti iz Kranja v Tržič. Zasnežene gore so se mu pa tako daleč odmeknile.

Cena je prijezdil kakor v enem samem skoku v Krnice. Lésa na dvor je bila zaprta. Ni je utegnil odpreti. Udaril je upehanega konja, preskočil lesa in odbil zgornji krajnik. Konj je bil tako razpenjen, da je bil bolj podoben belcu kakor fuksu.

Onémela je hiša. V veži je srečal Cena Anco. Glasno je zajokala: »Cena! Jaz nisem kriva.«

»Ne bodi otročja!« Odšel je mimo nje v hišo in pokropil Ceneka, kakor bi bil prišel kropit tujega mrliča. Srce mu je bilo, za grlo ga je stisnilo, vsa hiša je jokala, Cena pa se je premagal; niti solza mu ni stopila v oko.

Na fuksa so pozabili. Razpenjeni konj je zašel k vodnjaku, prepodil stržka, ki je napovedoval nov sneg, in se napil iz korita ledeno mrzle vode. Šele, ko je fuks že brusil vodo iz gobca, je priteknel Joža

in ga odpeljal v konjak, namesto da bi ga bil znova zajezdil, pognal v skok in ga počasi ohladil. Se pač ni spomnil.

Ko so prišli, vsi zasneženi, od Cenekovega pogreba, je v konjaku ležal fuks mrtev.

Pa tako dobro je peljal! (Dalje prihodnjič.)

TEŽKA POT.

Zarja večerna krvavo rdi,
v slutnjo se pne kot požar.
Težka je pot iz večera v noč,
kadar je v duši vihar.

Blodiš. In sam ne veš kdaj in kako:
cilj svoj zaslužiš. Obstaneš.
Topo premeriš prepad pod seboj,
zrušiš se vase — in planeš — — —

MIRKO KUNČIČ.

DVE NARODNI.

Iz Kostela. — V Delaču zapisal Jože Zdolanji.

En vrtec je ograjen ...

I.

En vrtec je ograjen,
pun rožic nasajen.

II.

Po njem se je šetala
Devica Marija.

III.

Te rožice je izbirala,
kefera lepše diši.

IV.

Rožico je podahnila,
zanosila Jezusa.

V.

Jezusa je nosila
celih mescef devet.

VI.

Jezusa je rodila
na to božično noč.

VII.

Krstit ga je poslala
na novega leta dan.

VIII.

Na osmi dan po rojstvu
je bil obrezovan,
Jezus imenovan.

Kako se veselo na svetu živil!

Kako kmetič korajžno na svetu živil!
Na polje gre orát,
gre svoje seme seját,
korajžno, veselo na svetu živi.

Kako fantič korajžno na svetu živil!
kosíco si nabrusi,
na travci jo poskusi,
korajžno, veselo na svetu živi.

Kako deklet korajžno na svetu živil!
Srpíček si nabrusi,
na njivi ga poskusi,
korajžno, veselo na svetu živi.

Kako starček korajžno na svetu živil!
Na palico se opira,
proti nebu se ozira,
korajžno, veselo na svetu živi.

NA VIJUGAH.

JAN PLESTENJAK.

I.

Pisar Jovo je skoro padel v zakotno gostilno, iz katere je bušil duh po slabih cigaretah in pogrehtih jedeh. Sedel je v mračen kot, da bi ga ne motili objesni gostje. Gospodar je postavil predenj pol litra črne gošče. »Ali naj prižgem?« »Ni treba,« je zavrnil vljudnost Jovo. Prvi kozarec ga je stresel in mu skremžil usta, da bi bil rad izpljunil čudno brozgo. V temnem kotu je ždel sam in vsa klavrna preteklost in še bolj klavrna sedanjost se mu je zagrizla v dušo in ni mogel iz črnih misli. »Do matüre sem se preril v lakoti, do službe v borbi in ponižanju, do poroke v upanju in veri vase. Kam naj z ženo in tremi črvi, ki jim je ves svet le pot od kruha do ust in nazaj. Joj, kako so srečni!«

Jovo je začutil v glavi težo, na sencih mu je slišema udarjalo, telovnik mu je bil pretesen. Nagnil je drugi kozarec in zdelo se mu je, da ga hladi. V gostilni je bilo zakajeno, na star in razglašen klavir je udrihal starikavi gostilničar, v zmešani takt polke se je pa zavrtel pijan par, z nekaterih miz je teklo vino.

Jovu se je že studilo, odmeknil je oči, se pogreznil vase in si znova natočil. »Srečni, ki morejo pozabiti! Onile — oči so mu že ob misli na to ušle v gručo — je tudi uradnik, ampak, ko je izgubil službo, zapravil odpravnino, se je ločil in mirno in ne da bi ga razburjala misel na jutrišnji dan, zabija dneve v beznicah. Onile, čakaj no, kako ga že poznam? Računski podčastnik je bil pri našem polku. Ta ima tudi otroke in nič ne tarnja, prepije pa vse noči in dneve.«

Zdrzil se je in sram ga je bilo. Domov bi šel, pa ga je bilo strah stopiti pred obličje otrok in žene. V ozki sobi sedi, poleg nje najstarejša, petlečna hčerka, v košku druga hčerka, v postelji pa sinček. Sinček spi in v sanjah vzklika: »Tati, tati!« Petlečna Tončka pa izprašuje: »Mamica, kod pa hodi tati, da ga ni? Meni je obljubil, da bo prišel precej, pa kruha prinesel! Mama, jaz sem tako lačnal!«

»Le spat pojdi, ti bom prinesla kruha s trga,« jo tolaži mama in se ne upa pogledati otroku v obraz.

Jovo je sedel še naprej in skoro bi se bil razjokal. Popil je vino in odganjal težke misli. Zastudilo se mu je življenje in zastudili so se mu ljudje. Ti ljudje so že zamorili misel na dom, zamorili so vest.

»Kaj sem jaz tudi že tak?« se mu je vrinilo vprašanje. Zopet je zagledal obraze svojih otrok. »Saj sem se trudil, kolikor je šlo,« se je tolažil.

»Če sem izgubil službo, sem jo pač izgubil, a sem še vedno pošten in skrben. Če je pa skrbnost premalo in denar več, in če imam skrbnosti dosti, denarja pa premalo, kako si naj pomagam? Krasti ne smem in ne morem, beračiti tudi ne; kaj naj storim, če si zaslužiti ne morem?« Skoro je bil vesel svoje lastne tolažbe in malo je manjkalo, da ga ni obšla jeza na ženo. »Prekleteo, tega pa ženske ne morejo ali pa nočejo razumeti! Daj pa daj, daj pa daj, to znajo; kje vzemi, kje zasluži, ti pa ne povedo!«

»Hinavec, lažnik!« je udarilo vanj in sram ga je bilo očitkov.

Za mizami so že dremali pijanci.

Jovo se je izmotal iz beznice in po temnih ulicah kolovratil proti domu. Čim bliže je bil, tem težje je prestavljal noge. Ni mu bila od vina težka glava; misel na dom je bila težja.

Od daleč je videl svoje okno razsvetljeno. Žena čuje, mogoče tudi otroci in ga čakajo.

Kot tat se je splazil v stanovanje. Soba ni bila zaklenjena, za mizo je pa sedela žena in pletla iz stare volne oblekco za otroka.

Ni je nagovoril, tako tesno mu je bilo v domači sobi. Vsaka slika, vsaka posoda in vsaka cunja mu je oživila spomine, vse prepojene z bridko skrbjo.

»Za božjo voljo, kod si pa spet pohajal?« je s težavo izvila žena.

»V mestu!«

Vigredi pozvañjamo...

»Da te le sram ni, otroci pa lačni doma; brez večerje so te čakali, dokler niso pospali.«

»Jaz nimam, kaj naj jim pa dam!«

»Pa bi bil vsaj doma!«

»Ne prenesem: Mama, tati, kruha! — Ne morem!«

»Jaz pa moram?«

Jovo je molčal. Ona je legla, on se je pa sedel za mizo, misli so se mu kotalile v glavi, da mu je jemalo um; črne sence so se mešale pred njegovimi očmi.

»Bog pomagaj, kaj naj skuham jutri!« je zartarnala žena v postelji. Jovo bi se bil rad pogreznil v zemljo. »Joj, da me ni krogla zadela v glavo! V miru bi počival na Krasu!«

»Saj bom znorela! To ni več življenje, to je počasno umiranje; skrbi za nas, ali nas pa pobij; v teh šestih mesecih sem se postarala za deset let.«

Jovo ni odgovarjal, bodlo ga je pa v dušo in če bi samo malo krivde našel na ženi, pograbil bi jo in jo treščil ob tla, samo, da bi ne čul več obtožbe. Stiskal je pesti in škrtal z zobmi.

V sobi je bil mraz, zunaj na drevju je poganjalo ivje bele rože, na oknu so se pa nalepili čudežni cveti. Jovo je drgetal od mrazu; obsedel pa je za mizo.

»Pa naj zbolim. Vseeno je. Konec me mora biti takó ali tako.«

Vso noč je predremal za mizo.

II.

Zbudil se je premražen, da ga je stresalo. Oblečen je legel v posteljo in zbudil otroka. Otrok se je prikobacal na posteljo, Jovo ga je čul in čutil, vendar se mu je potajil. Seveda, otrok je začel po svoje, otipal lase, ušesa, nos in privzdignil veke. In če bi bil otrok natančno pogledal, bi bil zagledal v solzah Jove svoj obraz in bi se tudi otrok razjokal.

»Mija, le počakaj, popoldne greva v mesto, kupim ti piškotov,« je tolažil otroka.

»Mama je tako huda, glava jo boli, pa lačna je,« je odgovarjala hčerka in strmela na polico, kjer je ležal in se rezal droben kos kruha. Jovo je razumel želje svoje hčerke, vendar jo je tolažil.

»Midva bova jedla piškote, Janezek naj pa pojé ta kruh. Saj je trd, v kavi se bo pa zmehčal.«

»Tati, jeli, da je Janezek tudi revež?«

»Seveda jel!«

»Saj ne more nič povedati. Če je žejen, kaj tati, pa tudi ne more povedati. Jaz kar sama vzamem vode, Janezek bi polil in bi bila mama huda.«

»Kajpak! Mamice ne smete jeziti!«

»Saj je nel!«

Jovo ni našel drugačnih besed, splahnile so mu v goltancu in z izobličeno solzo se je strnila nova.

»Ali me imaš kaj rada?« je hotel zaokreniti razgovor.

»Tati!« Tudi otroku je šlo na jok. Iz kota je pa kriknil ženski glas.

»Da te le sram ni; nisi vreden tolke ljubezni otrok!«

Jovo se je pokrtil in pritisnil k sebi otroka.

Komaj se je zdanilo in so v mestu jele ugašati luči in se bliskati iskre cestne železnice, se je Jovo skobacal iz postelje in brez besedi odšel.

Klici otroka so zdaj in zdaj pretrgali tišino na hodniku. Jovo je pa klice preslišal in divjal po rebri v mesto.

Šel je za službo. Težavna so taka poša, strma in skrivenčena, posejana z obljubami, dobrimi nasveti in opomini.

»Kaj se pa ženite?« mu je zabrusil debelušen ravnatelj in takrat je Jova zbolelo v mozeg, da so se mu zastudili ravnatelj in njihove službe.

»Skoda Vaših talentov! Končajte univerzo, pa naj žena malo potrpi,« ga je tolažil imovit poslanec. Jovo je kakor ubit in z razbitimi mislimi taval po ulicah, dokler ni prifaval v samoto.

»Kam in kako?« mu je butalo v glavi. »Saj ni več upanja, ves svet se je zaklel zoper tebe.«

»Jovo, kaj pa ti objokavaš svoje življenje?« ga je ustavil prijatelj izza vojaških let.

»Kaj boš glodal spomine in skrbi, saj vem, kako je. Pojdi, se bova že potolažila.« Krenila sta v gostilno, močno vino je kmalu omamilo Jova, misli, vse opojne, razgrele od vina, so ga prevzele in se stekale v tovariševo sodbo: »Kaj bi, saj življenje ni vredno življenja!«

Kako je priromal domov, mu je bila uganka, predramil se je ponoči žejen in vročičen in srce mu je burno utripalo. Čuden strah se ga je loteval in zgoščati so se mu začele misli v spoznanje, iz spoznanja v sklep: »Saj táko življenje ni vredno življenja.«

Otroci so globoko in sunkovito dihali, vsak sunek ga je pa zbodel in pri vsakem zbadljaju mu je bila misel na sklep: »Kaj bi s takim življenjem«, prijaznejša.

V taki omotici je ponovno zaspal in vse spanje mu je bila ena sama omotična sanja, skoro slutnja, »Kaj bi z življenjem, ki življenja ni vredno,« nejasno mu je bilo samo to, kako končati tako življenje in kje. A tiste misli ga je bilo strah.

III.

Jutro je bilo pusto in založeno z gosto meglo. Megla je zadušila vse in vse živahno življenje ljubljanskih juter je utonilo v njej.

Žena je vstala zgodaj in kuhala kavo. Jovo se ji ni upal pogledati v obraz, ker se je bal, da bi ne razodel svojih strašnih misli, ki so tudi njemu

iztiskale solze iz oči. Čakal je, da žena prične z očitki, toda žena je molčala in vdano trpela. K Jovu se je prismehljala hčerka Mija in čudovita blaženost je je bila. Jovo skoro prenašati ni mogel tiste blaženosti in ga je bilo sram, da bi na kolena pal pred njo in jo prosil odpuščenje.

»Tati, kje si bil pa včeraj?«

»V mestu!«

»Mene pa nisi vzela s seboj! Jaz sem se pa moliti učila, tati. Mami, kako se moli? Mami, že znam: Pleljuba Gospa, plesvečga srca, plosi za nas Boga — pa za tateka!«

Jovo jo je samo prišel k sebi, v duši ga je bilo pa sram.

»Pa še znam: Za našega tateka, Oče nas kili si v nebesih, posvečeno bodi Tvoje ime, plidi k nam Tvoje kraljestvo.«

Otrok je sklenil roke in molil tako prepričevalno, tako otroško pobožno, da se je v Jovi trgalo. Spomin na mater ga je obšel, na njeno ljubezen in na njeno molitev. »O mami, kako si ti trpela za nas — — — in nisi obupala — o — — —«

»Mija, še moli!« je v solzah zaprosil otroka. Mija je molila... »Pleljuba Gospa, plesvečga srca, plosi za nas Boga — pa za tateka!«

V mestu se je pršila megla, solnce je škropilo na hiše in ulice zlate pramene.

In Jovo je začutil v duši solnce — ves močan je vstal in odšel za službo — to pot za čuda trdno prepričan, da jo dobi.

UBOGI BOGATIN.

RUSKI ZLOŽIL I. A. KRYLOV.

»Ali je vredno, da bi bogat bil,
pa nikdar dobro jedel niti pil
ter zmeraj le denar kopil?

In pa zakaj? Saj, ko umremo, vse pustimo!

Mi se le múčimo in pa grdimo.

Ne, né! Če meni bi bogastvo palo v dar,
kaj — rúblja? Tisočev bi mi ne bilo mar,

da bi razkošno živel in obilo
in da bi vse o mojih pirih govorilo.

I drugim bi storiti dobro znal.

Denárniki pa le od muk živijo skópi.«

Takó je ubožec sam pri sebi modroval
v uborni koči sanjajoč na klopi.

Kar, gléj, prileze skoz razpor desák —
ta pravi — čarodej, a drugi pravi — vrag.

Poslednje utegne biti gotovéje.

Iz vse stvari bo to vidnéje.

Pred njim stojéč veli: »Ti biti češ bogat,
sem čúl? Prijatelju postrežem rad.

Tu, na, mošnjó! V njej zlat se, a le eden, sveti,
a ko izide ta, že drug bo pred teboj.

Takó, prijatelj moj,
ti bo lehkò po volji bogatéti.
Vzemí, ne štèj, kar jemlji si iz nje,
dokler dovolj se ne zazdi ti.

A pomni mi besede te:

Ni zlátnika ne moreš porabiiti,
dokler ne vržeš v reko te mošnjé.«

To reče, reveža pusí z mošnjó in gre.

Od radosti se revež skoraj zmojí,
a komaj se zave, mošnjé se lofi.

In kaj je? Stežka le verjame, da ni sen.

Samo da vzame zlátnik ven,
že drug se v mošnji zaleskeče.

»Oh, vsaj do jutri naj poveselím se sreče!
si pravi siromak.

»Navlečem zlatnikov si na štrtine,
že jutri se bom štel med bogatine
in zaživim kakòr graščak.«

A zjutraj ima druge misli v glavi.

»Je res, da sem postal sedaj bogat,
pa kdo dobrote nima rad!

Zakaj bi bógat dvakrat bolj ne bil?« si pravi.

»Mar né bi bilo to lenó,

če né bi vsaj en dan prebil še nad mošnjó
za hišo svojo, ekvipažo in pristavo!

In če vasí lehkò si kupim stó,
ni li noró, da izgubim priložnost pravo?
Zató mošnjico čudovito obdržim.

Naj bo! Če tega pol dne se popóstim,
že še strpím,

saj potlej se lehkò še z vsem zadóstim.«

Nó, míne dan in teden, mesec, leto dni,
že davno revež zlatov štel več ni.

Med tem pa slabo pije, je in spi.

A komaj se zdani, se že na zlate spravi,
in po njegovem, ko ga dan ostavi,

še vedno manjka kakšne mu stvari.

In jédva mošnje nesti se odloči,

od kesa mu srcé se uskóči,

do reke pride, a je že nazaj.

»Kakó pustim naj,« pravi, »móšnje zdaj,
ko rekoma zlato se meni toči.«

In siromak je slednjič osivel

in siromak je oslabel,

kakor zlatò je siromak porumenel.

Zdaj o razkošnosti že nič več ne sanjači.

Postal je slab in suh, je mir, je zdravje šlo,
a le še z mrzlično rokó

iz móšnje zlate vlačí.

Je vlekel, vlekel... no, in s čim je on

končál? Na klópi, kjer se z zlátom miloval je,

na isti klopi on končál je,

naštévši svoj devéti milijon.

Poslovenil B. Vdovič.

POVEST O DIMITRIJU.

ALEKSEJ REMIZOV. — PREVEL EMPE.

Pod patrijarhom Fofijem je bila posvečena znamenita Nova cerkev, sezidana pod carjem Vasilijem Makedoncem na dvorišču carske palače. Nova cerkev je bila posvečena Odrešeniku, Materi božji, arhangelu Mihaelu, preroku Eliji in čudodelniku Nikolaju. Po besedah letopisca je bil ta božji hram lepši ko vsi drugi in se ni mogel noben meriti z njim; zlasti je bilo mnogo vrat, vhodov in izhodov. Posvečevanju je prisostvoval sam car in od sile naroda. Med prvimi velikaši je bil zastopnik bizantinske nadobudne mladine, Dimitrij (njegov dom je sedaj za Sveto Zofijo, vprašaj kogarkoli, vsak ti ga pokaže).

Po svečanosti so bili vsi prevzeti od verskih obredov in so govorili le o božjih rečeh in čudežih. Dimitrij in njegovi tovariši, ki so bili kakor on, bizantinski plemiči, so se odločili poročiti v Miri, na grob Nikolaja Čudodelca. Zanimalo jih je potovanje samo in tudi čudeži, o katerih so mnogo govorili in pisali: Mihajlov življenjepis in Metodijeva beseda je bila znana vsem. Mnogo večerov je bilo posvečenih razgovorom o potovanju, toda slednjič so ga morali le opustiti, zakaj Kreto so zasedli Arabci in njihovo najljubše opravilo so bili vpadi v Likijo. Potovanje v Miri je bilo nevarno. In so se odpravili na bližjo pot — na Afir, kar ni bilo daleč po Marmarskem morju; tam je bila cerkev Nikolaja Čudodelca: noč na tem morju bi bila skoraj enaka nóči v Mirih. Odločeno je bilo, da pojdejo na Afir. Najeli so ladjo, povabili godce, ki naj bi izvajali slavospeve bizantinskih pesnikov: Fedora, Romana in Josifa, posvečene Nikolaju Čudodelcu.

* * *

Pluli so tako nalahno in neopaženo, da bi človek utegnil pozabiti, da je vse okoli morje, če bi ne bilo trepetajočih zvezd. Kako mirno so se razpletale tihe misli! Vse je drhtelo v človeku, kakor pri vsakem pričakovanju nečesa lepega. Ure noči so se nagibale h koncu, zdaj zdaj se predrami jutro, rahle meglice se dvigajo, v dalji se razkriva zeleni otok in glas zvona, vabeč k jutranjici, je prebudil ladjo. A tedaj — nenadoma — se dvigne nevihta, zvezde ugasnejo, z gromom se je zagnal silen val in zagrnil ladjo. Vsi so se potopili, vsi, tudi godci in pevci. »Nikolaj, pomagaj!« je kriknil Dimitrij, si zakril oči in utonil. A ko se je pogrezal v vodo, je začutil, da ga nekdo dviga. Odprl je oči in zagledal: pred njim stoji Nikolaj Čudodelec, prav tak, kakršen je naslikan v Življenju svetnikov, in bela štola z všitimi križci se blešči kot svetilnik. In ponavlja molitev, je Dimitrij stopil za njim na rahlo kot po lesenem tlaku — — — — —

Sosede je vznemiril krik. Nekdo je zavpil s pridruženim glasom. Vsi so spoznali, da prihajajo klici iz Dimitrijevega doma. Sklepali so, da je najbrž odpustil služinčad in so se tačovi s tem okoristili, se priplazili k njemu, napadli spečega in sedaj so se spoprijeli. In kakor je kdo mogel v temi, vsak je pograbil, kar je bilo pri rokah: ta knjigo, oni kladivo, tretji krepelce. S plamenicami so si svetili in hiteli na pomoč.

Toda vdreti v hišo je bilo jako težko; zaprto je bilo, morali so vlomiti vrata. In ko so vstopili v sobane, glejte, niso srečali nobenega od služinčadi, a tudi ničesar izrednega ni bilo zapaziti: morda so bili zvečer gostje in tako je bilo tudi vse malo v neredu. Sedaj so jasno zaslišali glas; kričal je Dimitrij iz svoje spalnice. Tudi spalnica je bila zaprta in zopet so vlomili duri. Toda ko so vstopili in s plamenicami razsvetlili sobo, so zagledali Dimitrija ležečega na postelji. Kričal je venomer sopeč in hropeč: »Nikolaj, pomagaj!«

Ne zaradi šuma, ampak zaradi svetlobe je Dimitrij odprl oči.

»Kako ste prišli sem?« je vprašal preplašen, »kaj nisem na morskem dnu?«

»Kaj še!« so odgovorili, »doma ste v svoji lastni postelji.«

Toda Dimitrij, čeprav je nehal kričati, se je preplašen oziral: ni veroval.

In šele ko so ga preoblekli, se je ogrel, se umiril in jim začel pripovedovati vse po vrsti, kar se mu je zgodilo; vsi so se čudili tolikemu čudežu.

Na istem mestu pa, kjer je stala nekoč Dimitrijeva hiša, so po njegovi smrti na njegovo željo sezidali cerkev Nikolaja Dimitrovskega.

Fran Kralj: Fantek z rožco. (Les.)

LEGENDA O ČLOVEKU Z ZLATIMI MOŽGANI.

ALPHONSE DAUDET. — Poslovenil JOŽA GREGORIČ.

Gospelj, ki si želi veselih zgodeb.

Ko sem čital Vaše pismo, gospa, sem občutil nekaj kakor kes. Pokaral sem samega sebe, ker so moje povestice ponekod pretemne, in sklenil, da danes napišem kaj veselega, prav veselega.

Končno, čemu bi bil žalosten? Živim tisoč milj od pariške megle, na solnčnem griču, v deželi bobenčkov in muškatovca. Okoli mojega bivališča je vse samo solnce in glasba, imam cele zборе belorepk, orkestre sinic; zjutraj mi pojejo sloke svoj »Kurlí! kurlí!«; opoldne črički; nato pridejo pastirji, ki svirajo na piščalke, in lepa, temnorjava dekleta, katerih smeh se razlega po vinogradih. Res sem izbral neprimerno mesto za otožno razmišljanje in rajši bi odhod pošiljal gospem rožnate pesmi in polne košarice zaljubljenih povesti.

Toda ni mogoče! Še zmerom sem preblizu Pariza, ki mi dan na dan prav do mojih borov pošilja valove svojih bolesi... V istem trenutku, ko pišem te vrstice, sem zvedel za žalostno smrt bednega Karla Barbare in moj mlin je radi tega silno žalosten. Zbogom, sloke in črički! Za moje srce ni več radosti na svetu... To je tudi vzrok, gospa, da Vam še danes, ko sem sklenil, da Vam pošljem lepo, šaljivo pripoved, pošiljam le melanholično legendo.

Nekoč je živel človek, ki je imel zlate možgane; da, gospa, popolnoma zlate možgane. Ko je prišel na svet, so bili zdravniki mnenja, da otrok ne bo dolgo živel, ker je imel tako težke možgane in preveliko lobanjo. On je kljub temu živel in rasel na solncu ko vitka oljka; samo velika glava mu je bila vedno v napotje in žalostno ga je bilo gledati, ko se je pri hoji zadeval ob vse pohištvo. Često je padal. In nekega dne se je zvalil z vrha stopnic in udaril s čelom ob marmornato stopnico, da mu je glava zazvenela kakor da je iz medi. Mislili so, da se je ubil; ko pa so ga vzdignili, so opazili le majhno rano in dve ali tri kapljice zlata, ki so se mu strdile v plavih laseh. Na ta način so roditelji zvedeli, da ima dete zlate možgane.

Stvar je ostala tajna; tudi sam ubogi otrok ni ničesar slutil. Le včasih je spraševal, zakaj mu več ne dovolijo tekati pred vrati z drugimi otroki.

— Ljudje bi te nam ukradli, zlato moj! — mu je odgovarjala mati.

Sedaj se je tudi malček strašno bal, da ga ne bi kdo ukradel. Zmerom se je igral čisto sam, nikoli ni zinil besedice in se s težavo vlekel iz sobe v sobo.

Šele v osemnajstem letu so mu starši odkrili, s kako čudovitim darom ga je obdarovala usoda; in ker so ga vzgojili in prehranili dotlej, so pričakovali za povračilo nekaj njegovega zlata. Otrok se ni obotavljal, temveč si je takoj — legenda ne pove, kako in s čim — iztrgal iz glave kos čistega zlata, ki je bil velik ko oreh, in ga ponosno vrgel materi v naročje. Potem pa je, zaslepljen od bogastva, katero je nosil v svoji glavi, ves neumen od željâ in pijan svoje moči, zapustil očetovo hišo in odšel po svetu in razsipaval svoj zaklad.

Ko je tako živel kakor kak kralj in razmetaval zlato, ne da bi ga štel, bi bil človek mislil, da so bili njegovi možgani neizčrpljivi. Toda možgani so ginili in postopoma se je opazalo, kako mu ugašajo oči in upadajo lica. Tedaj pa se je nekega jutra po razuzdanem ponočevanju, ko je ostal revež sam med ostanki pojedine in med ugašajočimi lestenci, prestrašil, opazivši, koliko svojega zlata je že potratil. Bil je zadnji čas, da se ustavi.

Od takrat je začel nov način življenja. Človek z zlatimi možgani je živel v samoti od dela svojih rok. Postal je plašen in nezaupljiv kot skopuh, bežal je pred skušnjavami in si prizadeval, da še sam pozabi svoje usodno bogastvo, katerega se več ni hotel dotekniti... K nesreči pa ga je spremljal v samoto prijatelj, ki je vedel za njegovo skrivnost.

Neke noči skoči revež iz spanja, ker začuti na glavi bolečino, strašno bolečino. Ves iz sebe plane kvišku in v mesečini zagleda prijatelja, ki je bežal in nekaj skrival pod suknjo.

Zopet so mu odnesli nekaj možganov!

Kmalu po tem dogodku se je človek z zlatimi možgani zaljubil in sedaj je bilo vsega konec. Z vso svojo dušo je ljubil malo plavolasko, ki je tudi njega iskreno ljubila, a ki je še rajši imela nakit, bela peresa in lepe jermenčke zlate kovinaste barve, ki so ji bingljali po čeveljčkih.

V rokah tega malega bitja — ki je bilo pol ptica pol lutka — so se topili koščki zlata, da je bilo veselje. Bila je polna vseh muh, a on ji ni mogel nikoli ničesar odreči. Še več, da je ne bi mučil s skrbmi, ji nikdar ni razodel žalostne tajne svojega imetka.

— Torej sva zelo bogata? je govorila ona.

Oh, da... zelo bogata! je odvrnil nesrečnež.

In ljubeznivo se je smehljajali mali, plavi ptički, ki mu je nedolžno razjedala lobanjo. Včasih se je prestrašil in takrat je želel, da bi bil skop. Pa je k njemu priskakljala ženska in mu dejala:

— Dragi možek, ko si tako bogat, kupi mi kaj prav dragega!

In kupil ji je kaj zelo dragega.

Tako je šlo dve leti. Potem pa je ženska nekega jutra umrla, ne da bi kdo vedel zakaj, kakor

kaka plica. Zaklad se je bližal h koncu; z ostan-
kom je dal vdovec lepo pokopati svojo drago po-
kojnico. Vsi zvonovi so zvonili, naročil je težke
črne vozove, konje s perjanicami, s srebrom in
žametom, nič se mu ni zdelo zadosti lepo. Kaj mu
bo sedaj zlato? Dal ga je cerkvi, nosačem in pro-
dajalcem vencev, delil je na vse strani brez po-
misleka. In tako mu, ko se je vračal s pokopališča,
ni ostalo skoraj prav ničesar od njegovih čudo-
vitih možganov, samo še tu pa tam se je držala
lobanje kaka trohica.

Odslej so ga videli ljudje, kako je hodil po
ulicah mračnih oči in s povešenimi rokami ter se
opotoval, kakor bi bil pijan. Ko so se zvečer raz-
svellile izložbe, se je ustavil pred širokim oknom,
v katerem se je lesketala v luči množica blaga in
nakitja ter dolgo časa ogledoval par modrih svi-
lenih čevljev, obrobjenih z labodjim perjem.
»Poznam nekoga, ki bi ga ti čevljevki zelo raz-
veselili,« je govoril sam pri sebi in se smehljaj.
Ne da bi se še spominjal, da mu je ženska že umrla,
stopi v trgovino, da bi jih kupil.

Iz zadnjega dela svoje prodajalne začuje tr-
govka silen krik. Ko je pritekla bliže, je prestra-
šena odskočila, opazivši človeka, ki se je naslanjal
na mizo in jo bolno gledal z bedastim izrazom.
V eni roki je držal modre čevlje, obrobjene z la-
bodovino, drugo pa, vso krvavo, je prožil proti njej
in ji ponujal na koncu nohtov drobna zlata zrnca.

Taka je, gospa, legenda o človeku z zlatimi
možgani.

Navzlic vsej svoji fantastičnosti je ta legenda
resničnostna od prve do zadnje besede. So namreč
na svetu reveži, ki so obsojeni, da živé od svojih
možganov in ki najmanjše potrebščine v življenju
plačajo s pravim suhim zlatom, s svojim mozgom
in svojo krvjo. To je zanje vsakdanja bol; in to
tudi takrat, ko so se naveličali trpljenja...

IZ ANATOMIJE.

O TUJKAH. CELULARNI ALTRU- IZEM. SIMETRIJA. METAMERIJA. NEVROCENTRALA. O TUJKAH.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Zložniki (celice) in iz njih zloženi udi našega
telesu so radovedni, kaj sosedje delajo —
njim pa je tudi do tega, da povedo sosedom,
kako je njim samim, kako je ob njih samih.

Opazovanje ter skušnja nas uče, — poudarili
smo to — da se le-ti pomenki, le-ta poročanja
vrše (v dobri meri) po živčnih celicah. Ne maramo
se še danes nositi nad podrobnosti teh poročitev
in se hočemo le v grobem z njimi pobaviti.

Dejstvo je, da po usojeni nam dobi umremo. Sveto
pismo pravi: Erunt dies hominum centum viginti an-
norum — človeških dni je za sto in dvajset let. Opa-
zovanja uče, da naše telo gine in pogine, ker prava
medsebojščina med udi ob potekanju življenja zginja,
ker pride do nesoglasja med udi. Vsa medicina, da,
vsi naravariji se bavijo samo in le z razmišljanjem
vprašanja: kako, kdaj in zakaj se le-to nesoglasje
med organi prične in kako ga je zavreti? Nimamo
upanja, da bi nam kdo povoljno odgovoril na le-ono
vprašanje; stoletja in tisočletja so pretekla, pa je
neuspeh za neuspehom kazal le na nemočnost naših
umstvenih sil. Strah pred smrtjo se loteva človekov
in se oprijemljejo v blaznem strahu bilk, ki jim jih neki
zlatahlepni zdravniki in nenasitne tovarne za kemikalije
ponujajo. Človek v kúkavem strahu pozablja, da ve
za sredstvo, kako si življenja ne prikrajšati, kako
izživeti življenje, kako doživeti skrajne mere. Sama
narava ni kriva prerane smrti človeka — človek ugo-
nablja samega sebe z lastnim neumenjem in z lastnimi
izpridnjami (Hyril, Mladika 1927, str. 302). Prav bi bilo,
da bi tudi »higijeni« ponehali z neprestojnim in samim
premlevanjem naukov o »bakterijah« in da bi postavili
higijeno nazaj na staro stalo s tremi čvrstimi ter zdrav-
nimi noseži, in ti so: delo (telesno), hrana, spanje.
Zadeva tiče močno nauk o družabnosti (sociologija). Za
zdravje družbnštva (sociales Leben, s. Verhältnis) je
drugače pomembno, če delaš (telesno) zato, da si
pridelal zadosno množino krompirja, in je drugače
pomembno, če človek dela le, da si uláči prena-
trpani želodec, torej v namenu, da se more znova
veseliti ob sli jeje. Za vzgojo ni majhnega pomena,
če otrok vidi, kako oče dela in si pridelal žito,
in je drugega pomena, če otrok očeta nikdar ne vidi
pri delu in le sliši, da dela oče v tovarni, v uradu,
in če otrok vidi le denar, ki ga oče prinese ob sobotah
ali ob prvih.

Razmišljati o vsem tem naj nam bo še dobrih prilik.
Le-one opazke naj samo opozore na to, da nam je
natura dana v razmišljanje in vodnico, in to ne v hlevih
»znanosti in ved«, in nam je dana v razmišljanje pod
solncem navadne pameti. Nauki, dobljeni po opazo-
vanju nature, so nadvse drobne glave, tako drobne
kot jo ima voda, in prepajajo vse naše življenje.
E. Mach (Der relative Bildungswert der wissenschaft-
lichen Unterrichtsfächer) trdi o le-onih naukih po pra-
vici: »Njih vpliv sega v ves naš razmer in v ves
naš zavis, v vse naše življenje, v vsem so ti nauki
odločilni. Pravniki, državnikar, narodni upravnikar
(nacionalni ekonom) presoja vse pravilneje, če si je
n. pr. na jasnem, da more kvadratni kilometer najboljše
zemlje ob letensko sprejeti množini solčne toplote
prerediti toliko in kar le toliko prebivalcev in da je
ni umetnosti in je ni vede, ki bi mogla to število zvečati.
Precej vodilnih, »nova pota utirajočih« narodno-
upravnikarskih mnenj bi se sesedlo ob le-onih raz-
mišljanjih in bi se skazala spletena iz vetrov pa zgra-
jena na sapo.«

Naše telo je zgrajeno — tako zdravniki govore
— simetrično in nam je zgrajeno meta-
merno.

Slovenci pravimo simetriji soméra (Caf) in
je simetrično po naše — somérno.

Somerno je očividno to, kar je skupaj,
kar je ob enem merjeno, kar je na eno mero

narejeno, kar je z enim merilom merjeno, kar je so-merjeno.

Mislimo si (na hrbtu) ležečega človeka podolž po ravninah prerezanega in ravnice naj so prostopadne (vertikalne).

Prostopadne ravnice, prostopadne črte (smernice, Linie) so navpične na horizont (na obzorno ravnico) in jim pravijo tudi vertikalne ravnice oziroma smernice (vertex = teme), ker so to ravnice (premise), ki drže od temena (glave) navpično na horizont. Navpične ravnice niso nujno tudi prostopadne. Primer: navpičnica na dnošče sobe je prostopadna, je vertikalna, navpičnica na steno sobe je pa le navpična in nima prostopadne smeri, ona ni vertikalna. Zadeva je obče znana pa bi bili vsi kar hvaležni besedarju, ki bi nam o tem povedal pravilno in besedarsko napredno mnenje.

Človeka si mislimo torej tako po ravninah prerezanega, kot smo le-prej rekli, pa bo šla ena podolžnih ravnin tako skozi telo, da bo na desno od nje vse prav tako kot je na levo od nje.

Mesar »preseka« žival po prav le-tej ravnici, preden obesi »polovici« na kavelj stojnice.

Le-ta ravnica bo držala od temena sredi po čelu, sredi skozi nos, bo delila glavo v dvoje, bo prerezala jezik v dvoje, bo razdelila jabolko, sapnik, požiralo, bo šla podolž sredi skozi prsnico, bo šla skozi popek (umbilicus), bo presekala podolž vsa vretenca, vso hrbtenico. Desno zrklo in desna punčica bo od te »sredi« ležeče, razdvojbene ravnice prav tako daleč »odmerjena« kakor levo zrklo in njega zrenica — to in vse ostalo bo »so«-merjeno, bo »so«-merno.

Le-to srednjo, razdvojbeno ravnico imenujejo ravnico-simetrično, torej somerno ravnico, somernico, in pravijo, da je naše telo ob (tej eni in samo eni) srednji ravnici somerno zgrajeno, pa govorimo:

da lega desnega mezinca odgovarja — pogledano na somerno ravnico — legi levega mezinca in pravimo, da sta mezinca simetrična, somerna;

da sta bradavici na prsih somerni;

da je srce (do neke meje) somerno zgrajeno — saj smo ob dobri priliki že omenili, da imamo srčno dvojico, da imamo levo pa da imamo desno srce;

da so pljuča somerno zgrajena — saj imamo dve krili: levo in desno;

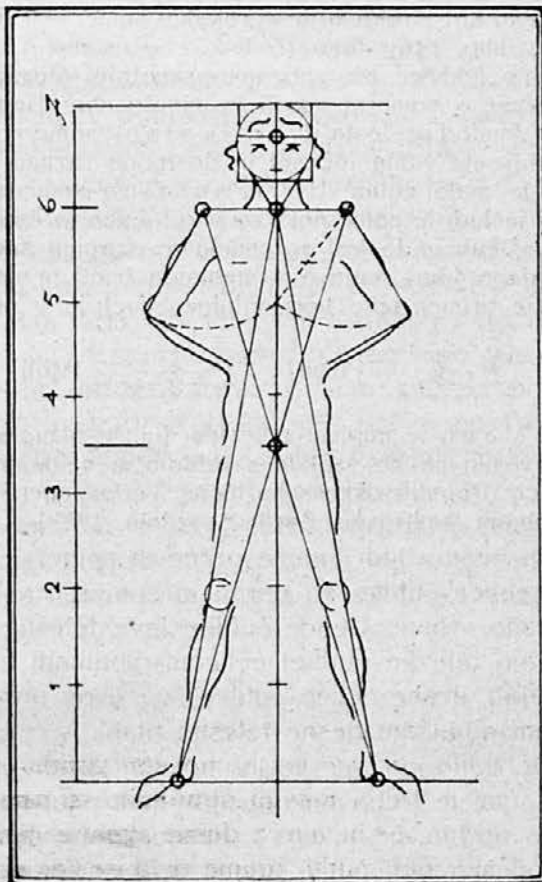
da leže naši zobje somerno — saj imamo v desni in levi zgornji (in spodnji) čeljustnici po dva sekavca (2), po en podočnik (1), po dva vrzeljaka (2), po tri kočnjake (3) $(2 + 1 + 2 + 3 = 8. 8 \times 4 = 32)$; (glede »čeljustnice«, »čeljusti«, »čelnice«, »čeline« glej Mladiko 1927, str. 460);

da so jetra (do neke meje) simetrično zgrajena — saj imamo desno in levo jetrno pol;

da so vsi parni udi (primer: desne in leve ledvice) po legi in zgraji somerne. In pravimo:

da leže neparni udi (hrbtenica, hrbtni mozeg, aorta, velika spodnja vena, črevo, scalni mehur) v somernici sami.

Pri »rezanju« z nožem polegнем, pri sekanju z nožem ne polegнем — pa menda ne kaže (že udomačeno) oznako sekavci zamenjati z oznako rezavci (Schneidezähne), kot sem to nekje bral. S sekavci prav res odsekamo kos od jabolka, od kruha

Podoba (posneta iz Dictionnaire raisonné de l'Architecture Française du Xle au XVle siècle par M. Viollet-le-Duc. Paris; A. Morel 1866, VIII., str. 264) kaže somerno zgrajo našega telesa. Viollet-le-Duc (oz. Villard) — to vidiš — je meril telo po sedminah telesne dolžine.

in ga ne odrežemo. Naš narod pravi (Caf): miši platno sekajo (zerbeissen). Na rusko učeno medicinsčino se ne kaže preveč naslanjati. Pavlovskega besednjak (1879) pozna »rjezc« (rječec, zca) samo pri »nekih živalih«.

Somernost našega telesa ni popolna; o nepopolnostih danes ne bomo razmišljali.

Zdravniki ločijo dvoje somernost: ono ob prostopadni (vertikalni) somernici — naše telo kaže le-tako vertikalno (prostopadno) somernost — pa ono ob vodoravni (horizontalni) somernici: pobrežje pa podoba pobrežja v vodi kaže horizontalno (vodoravno) simetrijo. Urno boš na jasnem med le-to in le-ono somernostjo, če pogledaš na tole

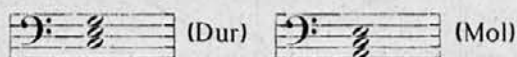
d b
q p

d in b pa q in p so somerni ob navpični somernici; d in q pa b in p so somerni ob vodoravni somernici;

Skušnja kaže, da smo za prostopadno (vertikalno) simetrijo, dobro čutiljivi, da se pa za horizontalno (vodoravno) somernost kar ne brigamo, da za vodoravno simetrijo kar nimamo čuta. Skušnja kaže, da otroci pri prvih poskusih branja kaj često zamenjajo b in d, p in q, da pa kar nikdar ne zamenjajo vodoravno somernih d in q, b in p.

Bralec še ne pozna podrobne zgraje čuteža za vid pa naj za enkrat na slepo verjame, da nam je treba za (dobro) videnje dveh očes. Levo oko je v vsem, v vseh potanjnostih somerno zgrajeno z desnim — prav tako kot je leva roka somerno zgrajena z desno. Prav tako kot z rokama le vertikalno somernost (jasno) spoznavamo, prav tako je tudi z očesoma.

Uho (skorej) ne spoznava simetrije. Muziki govore sicer o somerni zgraji (symmetrischer Bau) napevov (melodij); le-ta (vertikalna) somernost je pa predvsem vidna (očesu) in dostopna razumu in je ušesu le malo čutna. Horizontalna somernost v muziki je tudi le somernost za oko — uho jo čuti prav nejasno, čuti jo le kot spreminjanje oziroma spreminjanje trdega (dur) napeva v mehkega (mol) in narobe. Tu-le je primer take horizontalne simetrije v muziki:

E. Mach je napisal o le-tem (in še o marsičem) razprave, ki jih bo vsakdo s pridom in užitekbral. (E. Mach: Populärwissenschaftliche Vorlesungen. Leipzig. Johann Ambrosius Barth. V. izdaja, 1923.)

Pa imamo tudi čuteže parne in somerne, oziroma celice-čutilke so parno in somerno vsejane v telesno vrhnje. Celice-čutilke leve telesne plati poročajo opazke (čutke) celicam-gibalkam (mesu) leve plati, desne celice-čutilke (živci) pa poročajo celicam-gibalkam desne telesne plati.

Očividno pa vse to ni povsem pridno, očividno nam je treba nekega dopolnila: saj nam ne bi bilo pridno, če bi nas z desne žgalo in bi kar sama desna plat čutila žganje in bi se kar sama desna plat hotela žgalu umekni in bi se leva plat telesa kar nič ne brigala za bolečine desne plati in se kar ne bi umeknila.

In res: naše telo ima tako dopolnilo. Čutilne celice (živci) ne sporoče čutkov kar samo s svojimi gibalnim celicam in poročajo o svojih čutkih tudi gibalnim (in živčnim) celicam na nasprotni (kontralateralni), na drugi plati telesa; one obveste o svojih opazkih torej lastne gibalne celice in obveste obenem somerno ležeče (simetrično ležeče) gibalne celice. Opazovanja kažejo, da se »poročanje na drugo stran« vrši po posebnih živčnih celicah. Le-te »posebne« živčne celice nekam vežejo desno telesno polovico z levo polovico in jim (zdravniki) rekajo komisuralne živčne celice (committere, komitere = skupaj poslati, skupaj dejati). Komisuralne (živčne) celice posade torej dejavnost leve polovice telesa ob dejavnost desne polovice, pa bi Slovenec menda govoril o celicah-sposadnicah.

Die kontralateralen Teile des Körpers bi bili torej »sposajeni« deli telesa.

Živčne celice so mikroskopsko majhne in so njih podaljški (iztezki) kaj drobni in so z dobrimi mikroskopi komaj komaj vidni pa je umevno, da (danes) nimamo še povsem jasnosti, kako poročila po njih teko; vse pa kaže, da poročila tako nekako tečejo po njih, kot elektrika (telegraf, telefon) teče po žicah. Ne vemo, kaj je elektrika; vemo pa, da elektrika teče po žicah tako nekako, kakor teče voda po ceveh: čim večji je pritisk na vodo (čim večji je strmec), čim širša je cev (čim večja je nje svetlina, nje svetli prerezek), čim glajše so njene stene — tem hitreje voda teče po cevi; vemo pa tudi, da voda preteče cev tem prei, čim krajša je cev.

Dobro je našemu telesu na tem, da se umakne čim najprej iz njemu pogibelnih okolitev pa je torej močno telesu do tega, da so živčne zveze v njem kar neprestojno pripravljene (»napete«), da so zveze kar najglajše — in, da so vse te (pripravljene in gladke) zveze kar le dobro najkrajše. Umevno je torej, da celice-sposadnice (oziroma njih iztezki) niso kar pod telesnim vrhnjem, da ne teko dolgo pot ob vnani plati telesa in da drže celice-sposadnice kar po najkrajšem skozi telo.

Majhne živali imajo — to vemo — krajše živčne celice od velikih pa je umevno, da (živčna) poročila le-te krajše živce poprej preteko, kot preteko (daljše) živce velikih živali, in je tudi umevno, da so majhne živali kar posebno urne (muca). Saj je kar obče znano, da so male (mlade) živali v vsem urnejše in skretnejše od velikih (odraslih). Dober kos otroškega »angela variha« je velika gibkost in skretnost mladega telesa in lep kos velike gibkosti in skretnosti mladega telesa je kratkost živcev majhnega telesa.

Celice-sposadnice (celice, ki vežejo levo polovico telesa z desno) so torej tudi čutilne celice, so torej tudi živčne celice, imajo torej tudi (celično) telo in (celično) jedro in imajo tudi dolge iztezke (glej podobo na str. 455; Mladika 1928) in so ti iztezki v stiki z ostalimi živčnimi celicami. Toda: na celice sposadnice zunanjsvena dražila ne vplivajo neposredno in vplivajo nanje le posredno, le po (čutilnih) živčnih celicah.

Ob kratkem: naše telo je somerno zgrajeno; poskrbljeno je pa tudi, da je dejavnost somerno zgrajenih udov somerna. Ob odstranjeni somerni dejavnosti naših somernih telesnih polovic bi bili mi pač dve somerni polovici pa nikdar ne bi bili enota; mi ne bi bili več: mi.

Zapisano je (sv. Matevž VI, 3), da naj ob dajanju miloščine ne ve levica, kar dela desnica; umevno je, da le-te besede prav anatomu nad vse pretresejo. Zapisane besede pravijo: kadar deliš miloščino, naj zgine tvoja osebnost. Zapisane besede pravijo: milo-

ščino deliš, če nisi ti več ti, če žrtvuješ samega sebe, lastno osebnost; pa je umevno, da je pristavljeno (sv. Matevž VI, 4): da te O č e vidi in ti vrača; o N j e m pa stoji zapisano, da te je ustvaril, da te redi in da te — ohranja.

PISMO IZ TUJINE.

Tujina je mačeha, Irda in skopa,
nima ljubezni za naše ljudi,
kruh njen grenak je in je težak,
najsı bogato ga proži v dlani.
Bil si med nami in jedel ga z nami,
sam veš, kako po zavisti diši.

Črne so moje noči in temačne,
dragi, odkar si mi rekel slovo:
»Dražja mi zemljice rodne je ped
kakor tujine razkošno srebro.«
In si utonil v domačo poljano.
Zdaj ni nikogar, ki čutil bi z mano.

Dragi, veš, najbolj hudo mi tedaj je,
kadar mi dahnejo v dušo spomini,
kadar mi od vsepovsod zadiši
kakor po majniških dneh v domovini — —

Saj bi pisala še, da je mogoče,
moje srce le še joče in joče ...

M. K.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Devetnajsto poglavje.

Tovarna za juto se ni držala dogovora, da mi poveča plačo na en dolar in četrt na dan, in jaz, svoboden Američan, čigar neposredni predniki so se bojevali v vseh vojskah od nekdanjih predrevolucijskih vojsk z Indijanci naprej, sem se oprijel svoje neomejene pravice, ki jo daje prosta pogodba in sem pustil delo.

Še vedno sem bil odločen, da se kje stalno ustanovim, in sem se oziral po delu. Eno je bilo jasno. Delo, za katero ni treba izučenega delavca, se ni izplačalo. Moral sem se izučiti kake obrti in odločil sem se za elektriko. Potreba po elektriki je venomer naraščala. Ampak kako postati elektrik? Denarja nisem imel, da bi šel na kako tehniško šolo ali vseučilišče; povrh tega nisem dal na šole Bog ve kaj. Bil sem praktičen človek v praktičnem svetu. Tudi sem še vedno veroval v stare bajke, ki so bile takrat, ko sem bil še deček, dediščina vsakega ameriškega dečka.

Preprost deček je lahko postal predsednik države. Vsak deček, ki je stopil v službo pri katerikoli tvrdki, se je mogel z varčnostjo, vztraj-

nostjo in treznostjo naučiti svojega posla in se dvigati od stopnje do stopnje, dokler ga tvrdka ni sprejela kot mlajšega družabnika. Potem je bila samo stvar časa, da je postal starejši družabnik. Zelo pogostokrat — se je glasila bajka — je deček radi svoje vztrajnosti in marljivosti poročil hčer svojega delodajalca. Tisti čas mi je bilo občevanje z dekletı dalo toliko samozavesti, da sem bil dodobra prepričan, da se bom poročil s hčerjo svojega delodajalca. O tem ni bilo prav nobenega dvoma. Vsi majhni dečki v bajkah so to dosegli, čim so bili dovolj stari.

Tako sem za vedno dal slovo pustolovskemu življenju in se odpravil do električne naprave ene naših oaklandskih cestnih železnic. Stopil sem do samega ravnatelja v njegovi zasebni pisarni, ki je bila tako krasna, da sem bil skoraj ves omamljen. Vendar sem govoril odkrito in naravnost. Povedal sem mu, da želim postati praktičen elektrik, da se ne strašim dela, da sem vaje trdega dela in da me je samo treba pogledati, pa bo videl, da sem močen in zmožen. Povedal sem mu, da hočem pričeti prav iz početka in se z delom povzdigniti više in da hočem vse svoje življenje posvetiti samo tej stroki in samo tej službi.

Ravnatelju je žarel obraz, ko me je poslušal. Dejal mi je, da sem iz pravega testa, da pridem do kaj, in da veruje v pogum ameriške mladine, ki se hoče povzpeti kvišku.

Za zajčke ...

»Preden pa boste mogli iti na progo in se seznaniti z bolj kompliciranimi in važnejšimi podrobnostmi tega poklica,« je rekel, »boste morali seveda delati v vozarni z drugimi vred, ki opremjajo in popravljajo motorje.« (Ta čas sem bil že prepričan, da dobim njegovo hčer, in sem ugibal, koliko glavnice ima neki v podjetju.)

»Toda,« je nadaljeval, »kakor sami izprevidite, ne morete pričakovati, da bi pričeli v vozarni kot pomočnik elektrikov. To pride sčasoma, ko se boste do tega povzpeli. Pričeli boste v resnici prav od začetka. V vozarni bo prvo Vaše delo, da boste pometali, pomivali okna in skrbeli, da bo vse snažno. In potem, ko se bo pokazalo, da ste tega zmožni, utegnete postati pomočnik pri elektrikih v vozarni.«

Nisem mogel razumeti, kako naj bi bilo pometanje in čenjenje poslopja priprava za poklic elektrika. Vedel pa sem iz knjig, da so vsi fantje pričeli z najnižjimi deli in jih dobro opravljali ter se naposled tako visoko povzpeli, da so postali lastniki vsega podjetja.

»Kedaj pa naj pridem na delo?« sem ga vprašal ves željan nastopiti to blestečo pot.

»Ampak,« je dejal ravnatelj, »kakor sva se že domenila, pričeti morate prav iz početka. V vozarni ne morete takoj v nobeni lastnosti nastopiti. Prej morate priti še v strojni prostor kot mazač strojev.«

Srce mi je nekoliko in za hip upadlo, ko sem videl, da je pot do njegove hčere zmerom daljša; nato pa se mi je zopet vzdignilo. Ko bi poznal parne stroje, bi bil še boljši elektrik. Bil sem prepričan, da bi meni kot mazaču v veliki strojni dvorani malo ušlo, kar se tiče pare. Ljubi Bog! Pot pred menoj se je blestela bolj kot kdaj poprej.

»Kedaj pa naj pridem na delo?« sem vprašal hvaležno.

»Toda,« je rekel ravnatelj, »ne pričakujte, da bi pričeli takoj v prostoru za stroje. Za to je freba priprav. In ta gre seveda skozi kurilnico. E, vem, da razumete vso stvar. In spoznali boste, da je že samo opravek s premogom nekaj znanstvenega, kar ni, da bi se zasmehovalo. Ali Vam je znano, da stehamo vsak funt premoga, ki ga požgemo? Tako spoznamo vrednost premoga, ki ga kupimo; mi vemo do zadnje pare, koliko nas velja vsaka postavka proizvodnje, in spoznamo, kateri kurjači so najbolj potratni in kateri kurjači bodisi iz zanikarnosti ali iz topoglavosti najmanj izkoristijo premog, s katerim kurijo.« Ravnatelju je zopet zažarel obraz. »Iz tega spoznate, kako važna je ta malenkostna zadeva s premogom in čim bolj boste spoznavali to malenkostno zadevo, tem boljši delavec boste — več vreden za nas in več

vreden za samega sebe. No, ali ste pripravljeni pričeti?«

»Vsak čas,« sem pogumno odgovoril. »Čim prej, tem bolje.«

»Izvrstno!« je odgovoril. »Pridite torej jutri zjutraj ob sedmih.«

Peljal me je iz pisarne in mi obrazložil moje dolžnosti. Povedal mi je tudi pogoje moje službe: deset ur na dan, vsak dan v mesecu, vštevši nedelje in praznike, vsak mesec po en dan prost, plača — po trideset dolarjev na mesec. Prav nič nisem bil navdušen. Že pred leti sem bil v tovarni za pločevinaste vrče služil ob deseturnem delu po en dolar na dan. Potolažil sem se z mislijo, da je temu, da se moja pridobitnost z leti in močjo ni povečala, krivo to, ker sem ostal neizučen delavec. A sedaj je vseeno bilo nekoliko drugače. Pričenjal sem delati za stroko, za poklic, za srečo in za ravnateljevo hčer.

In začel sem na pravem koncu — prav od početka. To je bilo glavno. Podajal sem premog kurjačem, ki so ga metali v peči, kjer se je njegova sila izpremenjala v paro, ki se je v strojnem prostoru zopet izpreminjala v elektriko, s katero so delali elektriki. To podajanje premoga je bil res prvi pričetek — razen ako bi ravnatelju v glavo prišlo, da bi me poslal na delo v rudnike, odkoder je premog prihajal, da bi si pridobil še popolnejše razumevanje, kako nastane elektrika za poulično železnico.

Pričel sem delati! Delati! Jaz, ki sem delal z možaki, sem spoznal, da nisem niti najmanj vedel, kaj se pravi zares delati. In po deset ur na dan! Podajati sem moral premog za dnevni in nočni posad in dasi sem delal opoldansko prosto uro, nisem nikoli pred dvajseto dokončal svojega dela. Delal sem na dan po dvanajst, trinajst ur in za nadure niti dobil plačila kakor v tovarni za škatle.

Takoj na tem mestu lahko že izdam vso skrivnost. Opravljal sem delo dveh mož. Pred menoj sta isto delo opravljala dva zrela, čvrsta delavca, eden po dnevi in eden po noči. Vsak je dobival po štirideset dolarjev plače na mesec. Ravnatelj, ki je stremel za varčno upravo, me je bil pregovoril, da sem opravljal delo obeh mož za trideset dolarjev. Jaz sem menil, da napravlja iz mene elektrotehnika. Dejansko pa je družbi prihranil po petdeset dolarjev obratnih stroškov na mesec.

Toda jaz nisem vedel, da sem nadomeščal dva delavca. Nikdo mi ni tega povedal. Nasprotno, ravnatelj je vsem prepovedal praviti mi o tem. Kako pogumno sem prvi dan šel na delo. Delal sem z vso močjo, polnil železno samokolnico s premogom, jo prepeljal na tehtnico in stehal

tovor, nato pa jo porinil v kurilni prostor ter jo zvrnil na plošče pred ognjem.

Pot je tekel od mene, a jaz nisem odnehal, dasi sem čutil, da pešam. Ob desetih dopoldne in sem pograbil od kosila debel kos kruha s sirovim maslom. Pogoltnil sem ga stoje, ves prašen od premoga in s šibečimi se kolena. Na ta način sem že ob enajstih povžil vse svoje kosilo. Pa kaj zato? Spoznal sem, da mi bo tako mogoče nadaljevati z delom poldansko uro. In jaz sem delal ves popoldan. Stemnilo se je in delal sem pri električni luči. Dnevni kurjač je odšel in prišel je nočni. Jaz pa sem garal naprej.

Ob pol osmih sem se sestradan, opotekaje se umil, preoblekel in vlekel trudno telo domov. Do doma sem imel tri milje; imel sem prosto vožnjo s pridržkom, da sem lahko sedel toliko časa, dokler ni noben plačujoč potnik potreboval sedeža. Ko sem se zgrudil na zunanji sedež v kotu, sem molil, da ne bi noben potnik potreboval mojega sedeža. Toda voz se je napolnil in na polovici pota je vstopila ženska, za katero ni bilo sedeža. Hotel sem vstati, a sem v veliko svoje začudenje spoznal, da ne morem. Mrzel veter je vlekel in povzročil, da je moje izmučeno telo odrevenelo na sedežu. Ostali del vožnje sem porabil, da sem omeščal boleče sklepe in mišice in se postavil na spodnjo stopnico. Ko pa se je voz ustavil pri mojem vogalu, sem malodane padel na tla, ko sem stopil z njega.

Opotekal sem se do doma in prišepal v kuhinjo. Ko je šla mati kuhat, sem popadel kruh s sirovim maslom; preden pa sem si utolažil glad in se je speklo meso, sem trdno zaspal. Zaman me je mati stresla in me skušala zbuditi, da bi pojedel meso. Ker se ji ni posrečilo, me je z očetovo pomočjo spravila v mojo sobo, kjer sem se kakor mrtev zvrnil na posteljo. Slekla sta me in odela. Zjutraj pa je bil velik križ, da so me zbudili. Strašno me je bolelo po vsem životu, a najhujše je bilo, da mi je zapestje oteklo. Toda odškodoval sem se za zamujeno večerjo in povžil ogromen zajtrk, in ko sem odhomadral z doma, da bi ujel svoj voz, sem nesel s seboj kosilo, ki je bilo še enkrat tako obilno kot prejšnji dan.

Delati! Pa naj poskusi katerikoli mladenič, ki je pravkar izpolnil osemnajsto leto, premagati dva odrasla podajača premoga. Delati! Davno pred poldnevom sem bil pojedel poslednjo droblinico svojega ogromnega kosila. Ampak jaz sem bil trdno odločen, da jim pokažem, kaj zmore čvrst mladič, ki ima voljo vzpeti se više. Najhujše pri vsem je bilo, da mi je zapestje otekalo in me močno oviralo pri delu. Malo je ljudi, ki ne vedo, kako boli,

če si človek gležnje izpahne. Potem pa si mislite bolečine, če podajaš premog in porivaš naloženo samokolnico z rokami, izpahnenimi za pestjo.

In na tak način sem se nadalje učil, da bi postal elektrik. Večer za večerom sem šepal domov, nesli so me na posteljo in slekli. Jutro za jutrom sem vedno z ogromnejšim kosilom s sabo šepal od doma in na delo.

Sedaj nisem več prebiral knjig iz knjižnice. Nisem se več sestajal z dekleti. Bil sem prava delovna živina. Delal sem in jedel in spal in moj duh je spal ves ta čas. Vse skupaj je bilo kakor mora. Delal sem vsak dan, vštveši nedelje, in sem željno pričakoval edinega prostega dne na koncu meseca in sem sklenil, da bom ves tisti dan preležal v postelji in samo spal in počival.

Večkrat sem bil opazil, da je dnevni kurjač na čuden način strmel vame. Naposled je neki dan izpregovoril. Najprej sem mu obljubil, da bom molčal. Ravnatelj da mu je bil prepovedal, da bi mi kaj povedal, in ker mi bo povedal, tvega svojo službo. Pravil mi je o dnevnem podajaču premoga in o nočnem podajaču in o plači, ki sto jo dobivala. Delal sem za trideset dolarjev na mesec isto delo, ki sta ga onadva delala za osemdeset dolarjev. Povedal bi mi bil že preje, mi je rekel kurjač, da ne bi bil tako dodobra prepričan, da se moram zrušiti pod takim delom in iti. Na tak način sem samo sam sebe ubijal, in to popolnoma brez koristi. Poliskal sem ceno dela doli, je dokazoval in pripravil dva moža ob delo.

Ker pa sem bil ameriški fant in zraven ponosen ameriški fant, nisem takoj pustil dela. Zavedam se, da je bilo to neumno od mene, ampak jaz sem trdno sklenil, da bom delal toliko časa, da bom ravnatelju dokazal, da sem to mogel storiti, ne da bi se zrušil. Šele potem sem hotel delo pustiti, da bi spoznal, kako zmožnega mladeniča je izgubil.

In tako sem tudi vestno in trapasto zares storil. Delal sem dalje, dokler ni prišel čas, ko sem točno ob šestih pripravil ves nočni premog. Tedaj pa sem pustil namero, da bi delal več kakor za dva moža za plačo mladeniča, pa sem šel domov in spal štiriindvajset ur.

Na srečo nisem tako dolgo ostal pri tem delu, da bi mi škodovalo — vendar pa sem moral še vse leto nositi fiste obveze na zapestjih. Toda posledica te orgije dela, ki sem si ji bil vdal, je bila, da mi je delo zamrzelo. Delati se mi kar ni dalo. Misel na delo mi je bila zoprna. Bilo mi je vseeno, četudi ne dobim nikjer stalnega dela. Učenje obrti je šlo lahko rakom žvižgat. Vse boljše je bilo rogoviliti in veseljačiti po svetu, kakor sem že prejšnje čase delal. In tako sem zopet odrinil na pot pustolovščin in jo mahnil proti vzhodu.

Dvajseto poglavje.

Toda glejte! Kakor hitro sem krenil na pot pustolovščin, sem se zopet nameril na kralja Alkohola. Gibal sem se po svetu neznancev in pitje je človeka seznanilo z možaki ter mu odprlo pot do pustolovščin. To je bilo lahko v krčmi z nadelanimi meščani ali na železnici, kjer je bil vesel železničar že prav dobre volje in oborožen z žepnimi steklenicami, ali pa v družbi pivskih bratcev. Da, in lahko se je prigodilo tudi v državi, kjer so bile alkoholne pijače prepovedane, kakor so bile n. pr. v državi Iowa leta 1894, ko sem stopal po glavni cesti v Des Moinesu in so me zdajpazdaj neznanci vabili v stranske zagate — in spominjam se, da sem v istem mestu pil po brivnicah, pri vodovodnih instalaterjih in po prodajalnah pahišva.

Ko sem se klatil po Združenih državah, sem prišel do novega spoznanja. Kot klatež sem bil zadaj za pozoriščem družbe — da, prav spodaj v kleti. Tam sem lahko opazoval, kako ves ustroj deluje. Videl sem, kako so se sukala kolesa družabnega ustroja, in sem spoznal, da z dostojanstvom in častjo ročnega dela ni bilo tako kakor so mi pravili učitelji, pridigarji in politiki. Možaki brez stroke so bili kakor neumna živina. Ako pa se je človek priučil kake stroke, ni bilo dosti bolje. Ko je delavec prišel v leta ali se mu je pripetila nesreča, so ga vrgli med staro šaro kakor izrabljen stroj. Preveč sem videl slučajev te vrste, ki so končali svoje življenje vse drugače kot dostojno in človeka vredno.

Moje novo spoznanje je torej bilo, da je bilo ročno delo nevredno in da se ni izplačalo. Nobene strokovne izobrazbe, je bil moj sklep, in nobene ravnateljjeve hčere. Možgani so se izplačali, ne pa mišice, in jaz sem trdno sklenil, da nikdar več ne ponudim svoje telesne moči na prodaj. Možgane in samo možgane sem hotel prodajati.

Vrnil sem se v Kalifornijo s trdnim sklepom, da si razvijem možgane. Za to je bilo treba šolske izobrazbe. Pred več leti sem bil dovršil ljudsko šolo in tako sem stopil v oaklandsko srednjo šolo. Da bi se preživel, sem šel za vratarja. Tudi mi je pomagala sestra in nisem bil tako visok, da ne bi komu kake trave pokosil ali preproge iztepel, samo da sem pol dne utegnil. Delal sem, da bi se odkrižal dela, in zakopal sem se vanj z vso srditostjo.

In dobro poldrugo leto nisem nič pil, nihi nisem mislil na to. Nisem imel časa in gotovo tudi ne nagnjenja. Pri svojem vratarskem priučanju in pri nedolžnih zabavah, kakor šah, si nisem mogel nihi trenutka utrgati. Odkril sem nov svet in moja strast, da bi ga spoznal, je bila tolika, da stari svet kralja Alkohola ni imel nobene privlačnosti zame.

Daleč od pustolovščin, do ušes v studijah, in zaposlen vsak trenutek sem živel tako, da sem do-dobra pozabil, da kralj Alkohol sploh živi. Nikdo v moji okolici ni pil. Ako bi kdo pil in bi tudi meni ponudil, bi gotovo pil tudi jaz. Tako pa se je zgodilo, ako sem ujel le količkaj prostega časa, da sem ga porabil za šah ali za izprehod z brhkimi dekleti, ki so bile tudi dijakinje, ali pa sem se vozil s kolesom, kadar sem bil tako srečen, da ni bilo zastavljeno.

Kar ves čas podčrtavam, je tole: v meni ni bilo nihi najmanjšega sledu poželenja po alkoholu in to vzlic dolgemu in strogemu učenju pri kralju Alkoholu. Vrnil sem se bil z druge plati življenja in sem se naslajal s to arkadijsko preprostostjo učeče se mladine. Poleg tega sem bil našel poč v kraljestvo duha in sem se duševno opajal. (Na žalost pa ima, kakor sem v poznejši dobi spoznal, tudi duševna opojenost svojega mačka!) (Dalje prih.)

VČASIH.

Včasih sem lako potrl,
da zajokam: Tiha smrt,
ti me tiho potolaži,
bolečine jadne mi ublažil...

In zares! Srce strepeče
trudno, žalostno, boječe,
kot da bi umiralo,
z mrakom se zasliralo.

Veke sklonijo se trudne,
ranjene od groze čudne,
mrak objame mi oči,
misel ubita v njem zaspi...

STEFAN TONKLI.

BOLNI DEČEK.

Prinesite mi cvetja,
prinesite mi rož.
Cvetje dehti —
v mojem srcu brezmejna
žalost skeli — —

Okna odprite,
zavese na njih odgrnite!

Joj, ptički na vrlu,
le pojte, pojte! — —
Ti faščica moja,
ti ptičica drobna,
le poj, poj! — —

Joj mati, tako me boli — —

Meni se zdi, da nekdo na daljnih gredicah
blede cvetke sadi — — — O. BERKOPEC.

P I S A N O P O L J E

LUŽIČKI SRBI.

J. B. ŠEDIVY.

2. Narodne noše.

V vojni velja tudi med najhujšimi sovražniki pravilo, da se viteško ravna z nasprotnikom, čim postane za boj nesposoben. To pravilo bi moralo veljati tudi za Lužičke Srbe. Saj so Nemci v sirovem in neizproslem tisočletnem boju popolnoma obkolili nekdanjo mogočno slovansko vejo Polabskih Slovanov in jim zadali tako težke rane, da je Lužičkih Srbov ostalo do sedaj samo še približno 250. del. Ta peščica miro-ljubnih Srbov pač ne more ogrožati stotomilijonskega nemškega naroda. Ko so se porušili prestoli nemških vladarjev in je prevzel nemški narod sam vlado, je tem manj razumljivo kruto ravnanje Nemcev z Lužičkimi Srbi. Njihovo vedenje do Srbov pa je pač tako kakor je po vsem svetu vedenje do slabotnih manjšin. Dokler ne prešine duh krščanske pravičnosti vseh narodov, ne bo miru. Saj je bridko, da celo v moderni, demokratični Nemčiji ne sme niti mrlič poslati zadnjega pozdrava svetu v svojem srbskem jeziku, ker so srbski napisi na nagrobnih spomenikih strogo prepovedani. Zato pa srbski narod tem bolj jasno in glasno govori s svojo narodno nošo ter oznanja vsemu svetu, da kljub nasilju »Hišice Serbstwo njezhubjene« (Še srbstvo ni uničeno), kakor Srbi pojejo v svoji narodni himni.

Narodna noša ni samo kos platna ali sukna raznih barv, ki je tako ali tako prikrojen, obšit, prešit, podšit ter obrobljen z raznimi našivi in trakovi samo zato, da bi skrivala goloto telesa in ga varovala vremenskih nepravil. Narodna noša je predvsem živ odmev in odsvit narodne duše. V narodni noši se na najpopolnejši način živo razodeva narodna težnja po lepoti; v njej se kaže, kako skuša narod služiti Bogu in kako so njegovi pojmi o dobrem in zlem. Iz narodne noše odseva narodna miselnost, ki preveva vsakega člana tega naroda in vso njegovo dušo, a tudi njegove kosti, mišice, živce in celo vedenje ter tako vpliva na gibanje udov, preko njih pa na obleko in na njene gube in črte. Zato je vsaka narodna noša brez osebe, ki jo nosi, samo mrtvo platno ali sukno; nima duše. Je samo tvarina, ki čaka, da jo obleče njen lastnik ali lastnica in ustvari iz nje lepšo umetnino ko umetnik iz barv in papirja.

Lužičkosrbska narodna noša se je z malimi izjemami izgubila pri moških. Zakaj že več ko tisoč let hočejo Nemci oropati Srbe vsega, kar je ozko zvezano z njihovo narodnostjo. V tem boju pa prej omaga mož, ki mora iti iskat kruha in sreče v svet, dočim je žena vezana na domače ognjišče. Žena bolj veže sedanjost s preteklostjo in prihodnostjo ko mož. Za ohranitev človeškega rodu se žena neizmerno bolj žrtvuje ko mož. Mož pomeni časnost, žena večnost. Zato se rodi več žen nego moških, zato vojna kosi navadno samo može. Žena teže ko moški zavrže stare običaje. Kar je preteklost spoznala za dobro in pravo, to čuva žena v sedanjosti za prihodnje rodove. Zato mnogo manj žen izgubi vero, zato žena bolj zvesto ohranja narodne običaje in narodno nošo. Srbskega

naroda ni ohranil v tisočletni borbi lužičkosrbski bojevnik z mečem, ampak srbska žena s svojo ljubeznijo do svojega jezika in svoje narodne noše.

Kakor je ves lužičkosrbski narod prešinjjen z globoko vernostjo, tako je tudi srbska narodna noša predvsem v verskih službah. Zato obleče Srbkinja svojo narodno nošo samo takrat, ko verski obredi odtrgajo človeka od zemlje in ga povzdignejo k Bogu. Zato ni videti narodnih noš ob delavnikih, ko se žene in moške oblačijo tako kakor v ostalih omikanih krajih. Vsa lepota narodnih noš se pokaže ob nedeljah in praznikih pri cerkvi. Narodna noša je séveda v raznih krajih različna. Na splošno se lahko reče, da razodeva povsod živahnost in upanje v boljšo bodočnost; razen tega je narodna noša v srbskih katoliških krajih bolj prožeta z verskim čustvovanjem ko v protestantskih.

V katoliških krajih je noša bolj skromna in resna, v protestantskih pa je na nekaterih krajih zelo gizdava. Katoliška dekleta nosijo v laseh veliko in široko črno pentljo. Zdi se, kakor da ima perutnice in hoče v nedeljo v cerkvi zleteti k Bogu ne samo s svojimi mislimi, ampak tudi s svojim telesom. Pentlja na glavi se javlja tudi v protestantskih krajih, ki mejijo na katoliške lužičkosrbske kraje. (Mladika 1929, št. 1, str. 66.)

Nekaka prehodna noša je v okolici Slepaga, ki leži na meji med Gornjo in Doljno Lužico. Zelo je okrašena zlasti glava. Skozi prozorno belo kapico, ki je obrobljena s čipkami iz volne, se vidi rdeča »havba«, t. j. neke vrste ruča, ki nad čelom malo moli izpod kapice. Na kapici je zadaj pritrjena bela, trdo izlikana pentlja, takozvana »lapka«. Okrog vratu nosi dekletke z domačimi motivi našit bel trak, ki je spredaj zavezan v pentljo. Srajca, ki moli izven živočka, ima kratke rokave, ki so pozimi na dolnjem robu obšiti s kožuhovino. Telovnik je spredaj zapeč z rdečim ali modrim trakom. Krilo je temnozeleno in zelo široko z nešte-timi gubami. Spredaj ga zakriva širok bel predpasnik. Da se bolje vidijo bele nogavice in črni čevlji, sega krilo samo malo izpod kolena. Vsako dekletko nosi pod levo pazduho zvito snežnobelo ručo, v rokah pa molitvenik (protestantke pesmarico cerkvenih pesmi) in beli žepni robec.

Mnogo bolj pisana je narodna noša v Gornji Lužici v Prusiji. Tu dekleta ne nosijo več pentlje na glavi. Nad živočkom so tudi poleti od vratu do pasu zakrite s pisano ručo. A tudi predpasnik je vedno pisan. Bela barva se umakne temnomodri ali temnordeči tudi na nogavicah. Na glavi nosijo barvano ručo, bogato obrobljeno s čipkami. Ruča je trdo izlikana in tako pritrjena, da gre zelo daleč v daljavo in širino; kakor bi ta ruča hotela zadržati dekletke, da se ne pogrezne v močvirja, katerih je Dolnja Lužica tako bogata.

Globokoverne Lužičke Srbe popolnoma prevzamejo cerkveni obredi ob fisljih prilikah, ki tvorijo mejnike v človeškem življenju, kakor ob krstu, birmi, poroki in pogrebu. Zato skušajo njihov sijaj povzdignili s slavnostnimi narodnimi nošami, ki so samo za te prilike.

Močno učinkuje posebno narodna noša ob pogrebu in v žalosti. Kakor se nam zdi čudno, če Makedonec in Bolgar prikima, kadar misli s tem nekaj zanikati, in odkima, če hoče reči da, prav tako se čudimo,

Protestantovsko dolnjelužičko dekle iz Blof.

ko vidimo, da pri Lužičkih Srbih prevladuje bela barva v dobi žalovanja. Pobožni Srbi hočejo s tem naznačiti, da žalost nad izgubo svojih dragih prešinja obenem radost, da pokojni uživa nebeško veselje. Bela rufa čez glavo, ki pri katoliških Srbkinjah sega skoraj do pasu, je trdo oškrobana in izlikana, tako da je žalujoča katoliška Srbkinja kakor redovnica. Ponekod sega žalna bela rufa čez črno obleko skoraj do pet. (Glej Mladiko 1929, št. 1, str. 67.)

Krst in svatba se vršita v srbskih krajih vedno v nedeljo. Krst ni nič manj slovesen ko poroka. Včasih je pri eni cerkvi po službi božji več krstov in porok naenkrat, zato je prizor čudovito lep.

Dete nese h krstu babica. Za njo pa gredo še trije pari botrov in boter. Za krst uporabljajo enako narodno nošo kakor če gredo na svatbo. Za ta dva primera se je še ohranil moški narodni kraj, ki je med Lužičkimi Srbi sicer že izumrl. Botri so mladi fantje ali pa poročeni možje. Nosijo dolge črne suknje in visok cilinder, ki je okrašen s svilenimi trakovi v raznih barvah in s cvetjem. Enako je oblečen tisti moški, ki skrbi za red pri poroki, fakožvani braška (naš starešina), samo da takrat nosi v rokah še svojevrstno palico, v znamenje svoje oblasti nad vsemi povabljenimi gosti.

Že na obleki se takoj spozna, ali so botre, ki spremljajo dete na potu h krstu in domov, še dekleta

ali pa poročene žene. Po narodni noši ob tej priliki se lahko tudi spozna, ali so bolj katoličanke ali protestantovke. Katoliška neporočena botra in družica nosi žamečno pentljo svetle barve, poročene pa kapico iz čipk. Prsi krasi več verižic barvastih umetnih biserov in steklenih korald. Razen nogavic in različnih trakov so vsi ostali deli obleke trdo polikani. Tudi poročena katoliška in protestantovska botra ima za krst popolnoma drugačno narodno nošo kot za nedelje in praznike.

Napravljanje družice, botre ali celo neveste traja precej časa. Samo česanje las, v katere se vplete pentlja ali trakovi, traja eno do dve uri. Še več časa treba za dolnjelužičkosrbske kroje, pri katerih treba uporabiti na glavi celo zalogo igel, preden more pokrivalo na glavi kljubovati vetru. Kako trdno mora biti vse pričvrščeno, je razvidno iz tega, da mora vsaka družica ali nevesta plesati v svojem kroju deset plesov, preden ga sme odložiti. Dolnjelužičke Srbkinje s svojimi ogromnimi krejzli ne morejo same v tej narodni noši niti jesti niti piti.

Zopeč drugačna je narodna noša za nevesto. Kako resno pojmuje srbsko ljudstvo zakon, kaže že narodna noša za nevesto. Naj je v raznih krajih še tako različna, vedno ima mnogo sorodnosti z žalno narodno nošo, zlasti mešanje črne in bele barve. Saj pomeni vstop v zakon, da se treba odreči brezskrbnemu življenju pod varstvom staršev in se spustiti v življenjsko borbo, ki nalaga težke križe na ramena.

Slavnostne narodne noše so zelo drage. Zato te obleke v povojnem času nima vsaka hiša. Dekleta in žene si med seboj posojajo fiste dele, ki jim manjkajo. Saj je le redkokdaj treba iti za botro, družico ali celo za nevesto.

(Tudi v Slovencih izvajajo verski obredi: birma, poroka, procesija naše lepe narodne noše, kar dokazuje, kako smo miselno sorodni tem Srbom. Skrunitev narodne noše pa je, če jo oblačijo za razen direndaj — kož pustne šeme.)

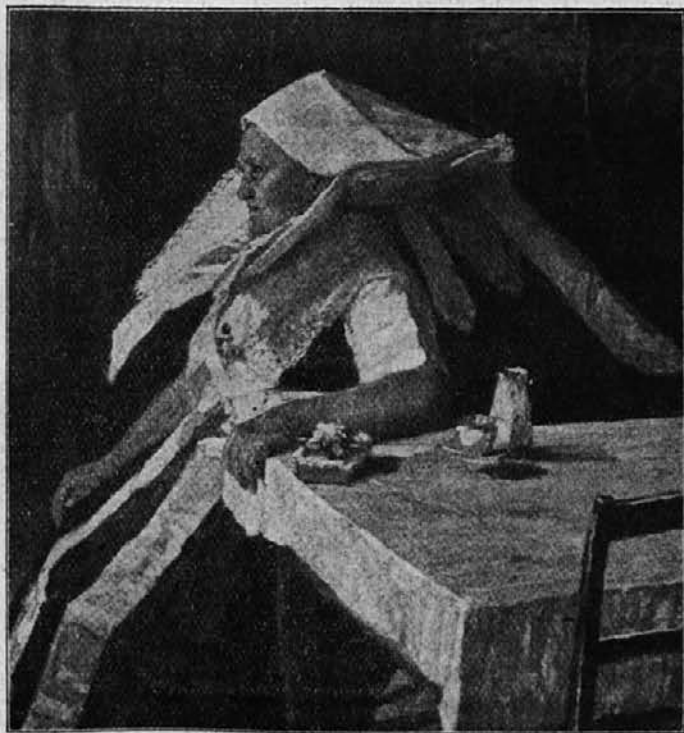
Protestantovska nevesta iz srbske Dolnje Lužice.

NOVE KNJIGE.

Dr. Josip Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*. Najnovejša doba. I. zv. Dvanajst let je že minulo, kar je sredi najhujše vojne vihre l. 1916 izšel zadnji zvezek *Grudnove Zgodovine slovenskega naroda*. Mnogo se je tačas izpremenilo; slovenski narod je doživel vsaj delno obnovitev svoje davno izgubljene državnosti, ki je omogočila nov razmah tudi raziskavanju njegove preteklosti. Slovenska zgodovina je postala takorekoč enakopravna v zboru drugih ved, dobila je svoje mesto na vseučilišču, toda — mohorska *Zgodovina slovenskega naroda*, iz katere se je učil v resnici ves narod, je s 6. zvezkom prenehala. Jeseni 1922 je namreč smrt iztrgala njenemu zaslužnemu pisatelju dr. J. Grudnu pero iz rok. — Mnogo so povpraševali Mohorjani po nadaljevanju *Zgodovine* in letos so ga srečno dočakali. Za ta nelahki posel se je Družbi posrečilo pridobiti prvovrstnega strokovnjaka dr. Josipa Mala, ki bo kot nadaljevanje *Grudnove Zgodovine* popisal najnovejšo dobo naše preteklosti. *Grudnova knjiga* ostane tako lepo celota zase, a nova, *Malova Zgodovina*, se ji bo v zunanji opremi in notranji razdelitvi čim bolj prilagodila. Letošnji, prvi zvezek obsega dobo francoske vlade na Slovenskem, ki je bila v podrobnostih pri nas že precej obdelana, a zaključne slike o nji še nismo imeli. To nam nudi sedaj *Malova knjiga*, in sicer trezno in objektivno, brez kake vihrave, narejene ljubezni do Francozov, obenem pa nazorno in poljudno, da jo bo tudi preprost čitatelj z zanimanjem bral. — V to svrhu je zlasti hvalevredno poseganje v splošno-evropsko zgodovino, brez katere so naši domači dogodki nerazumljivi. Poznanje občne zgodovine je v širših krogih itak občutno nazadovalo. Naša sedanja šola ga je žal zanemarila, *Stare-lova Občna zgodovina* je zastarela in tudi že redka, a nemška zgodovinska dela bodo kmalu le malokomu dostopna. Zato bo morala Mohorjeva družba čimprej

Lužičkosrbska nevesta.

Poročena protestantovska botra v Dolni Lužici.

uresničiti svoj načrt in Slovencem preskrbeti moderno opremljeno in današnjemu stanju znanosti ustrezajočo občno zgodovino. — Posebna prednost *Malove knjige* je tudi obširno upoštevanje kulturne zgodovine. Dobra polovica knjige popisuje upravne, sodne in cerkvene razmere v dobi francoskega medvladja, dalje vojaštvo, šolstvo in začetke našega narodnega preporoda. Povsod dobimo zanimive podrobnosti, ki kažejo, da je pisatelj zajemal iz prvih, arhivalnih virov. O tem pričajo tudi številne ilustracije, ki prinašajo slike dragocenih domačih spomenikov, shranjenih v našem muzeju. Žal pa so nekatere slike premajhne, zlasti mnoge skupinske in pokrajinske slike ne pridejo zaradi tega prav do veljave (n. pr. slike na str. 18, 21, 31, 35 i. dr.). Pri reprodukcijah raznih fiskov in rokopisov naj bi se za nestrokovnjaka pridejalo tudi besedilo s slovenskim prevodom, če originalni teksti niso slovenski ali pa so težko čitljivi (n. pr. na str. 93, 101, 116, 157). — Vsak Mohorjan bo z veseljem pozdravil tudi napoved stvarnega kazala ali registra za celotno *Zgodovino slovenskega naroda*. Tako kazalo je pri vsakem večjem delu nujno potrebno in ga napravi šele v resnici porabnega v praksi. (Žal sta pravkar izišli knjigi »Slovenci v desetletju 1918—1928« in *Erjavčeva »Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem«* brez registra!) Pri tej priliki bi opozorili tudi na kazalo slik, ki bo pravtako potrebno ob koncu celotne knjige. — Nova mohorska *Zgodovina* se je torej z letošnjim zvezkom srečno pričela. Tem bolj se smemo veseliti še prihodnjega zvezka, ki bo obravnaval tako malo obdelano in poznano dobo Metternichove reakcije do burnega leta 1848.

S. K.

Naše prijateljice. Spisal inž. Ciril Jeglič. (Knjiga o sobnih cvetlicah.) Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju. 286 strani, 94 slik. Cena knjige je za ude Mohorjeve družbe: broš. Din 27.— (za neude Din 36.—); vez. Din 34.20 (za neude Din 45.60). — Ciril Jeglič je koš vrtnarski pisatelj že dobro znan mnogim bralcem »Mladike« in »Sadjarja in vrtnarja«. Pod naslovom »Naše prijateljice« nam je zdaj napisal izredno lepo knjigo o življenju in cvetenju sobnih rastlin. Slovenci nismo imeli doslej še nobene knjige o sobnih rastlinah in imamo tudi sicer kaj malo vrtnarskih knjig. Vsi tisti, ki so gojili sobne rastline, so se morali doslej učiti iz nemških knjig in jih kupovati za drag denar. Zdaj nam je pa dala Mohorjeva družba tako knjigo, kjer je temeljito opisanih nad 30 rastlinskih rodov in ki vsebuje 94 krasnih slik. V uvodnih poglavjih podaja knjiga tudi nekaj splošnih, za sobnega vrtnarja najvažnejših navodil. Ciril Jeglič pripoveduje zanimivo, pristrčno, tako da moraš cvetlice nehoče vzljubiti. Knjiga je še prav posebej namenjena slovenskim dekletom. »Naše prijateljice« se jim bodo koj priljubile in prepričani smo, da si bodo to lepo knjigo omislili tudi vsi drugi, ki imajo le količkaj smisla za dobro in lepo. Saj je mimo vsebinske važnosti tudi njena cena izredno nizka in zato tem bližja vsem slojem. Pripravna je zlasti še za gospodinjske šole in tečaje.

Pesmi. Vital Vodušek. 1928. V Ljubljani. Samozaložba, tisk Jugoslovanske tiskarne. Strani 104.

»Mlado vino je zakipelo,
zdaj ga izlivamo v nove mehove;
mlado življenje je zahrepenelo,
zdaj ga nosimo v nove domove.«

Tak je mladega pesnika program, sredi knjige zapisan. Na čelo knjigi pa je napisal:

»Legenda o ljubezni: šla je do neba,
otročka vera ji je pot svetila.
Ljubezen se je v večnost razklenila
in v zadnjo polnost: (v) gledanje Boga.«

Prvi verzi: pogum mladih, veliko zaupanje vase, novo vino — novi mehovi — novi domovi: preobraženje človeške družbe. Drugi verzi: ne več umskega vrtnarja (nepotrebnega, hladnega) pri veri. Vera bodi vera otrok — v Očeta, ljubezen otrok — do Očeta in do bratov — do vseh ljudi. — Tema načeloma je mladi pesnik v vsej zbirki zvest: z Bogom, z Jezuškom, z Marijo kramlja koš otrok s tistimi, ki jih ljubi: z vsem zaupanjem, brez strahu, preprosto. In baš tam, kjer je res najbolj otrok in najbolj preprost, je najboljši. — Zbirko je razdelil na štiri skupine z naslovi: Frančišek, Večer, Luč, Božič. Prva skupina poje o Frančišku. V tej so pesmi, ki so ne glede na osebnost Frančiška tako obče človeške, da bi pele kjerkoli, ne samo v tej družbi. (Dvom, str. 12, Molitev, str. 13, Na pot, str. 21.) Prepevni solnčne pesmi je lepa — še vsa Frančiškova in vendar Vodušekova. Prav taka je lepota pesmi: Smrt (str. 44). Zadnja kitica ima malo sestic:

Takrat škrančki, bratci so rujavi
v večernem mraku živo zažgoleli,
koš da bi v zatonu neba obviseli
in v prošnji, naj Očeta jim pozdravi.

Mnogo pesmi v tej skupini pa je seveda takih, da jih bo mogel doumeli samo tisti, ki je do dobra prepoznal Frančiškovo življenje. Zdi se, da jim to kratki pesniško toploto. Berača n. pr. bi na dnu 15. strani sklenil. Vse

na str. 16 mu jemlje enovitost, je razlaganje. — V skupini Večer pa je nekaj krepkih, tako krepkih, da se čudiš, če si bral prej Frančiška in Božič. N. pr. Nesreča, Pesem moža, Pesem žene. Tudi Križ — se mi zdi — s tem, kar je na str. 68, le zgubi in ne pridobi. V skupini Luč sta menda Luč in Dom najlepši. — V »Božiču« je pa že nekaj tako ljubkega nastrojenja, da si, ki bereš, sam ves otrok, ves jagenček, ves pastirček ob jaselcah. — Res, ni še vse popolno — moj Bog, kako težka je pot do pod vrh! — kaj šele na vrh! Vital je darovit, če bo rasel kakor je pogнал, v preprostost brez ničemurnosti, bo z njim veselja še mnogo.

F. S. F.

Milica, otrok bolesti. Spisal Slavko Savinšek. Samozaložba. Strani 118. Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. — Povest — je žalostno življenje delavskega otroka Milice, ki se je pri drsanju vdrla v led, se prehladila in se pohabila, da je hodila le s težavo, gugaje se sem in tja. Ko dovrši trgovsko šolo, išče službo po pisarnah. Ko jo dobi, pride med ljudi, ki so ji nadležni, nasilni, dokler šefa ne udari v lice in dobi drugo službo, ki jo ji priskrbi bled fant. Pa tudi ta se po neki veselici pokaže, da je tak, koš so vsi: da išče naslade. Tudi tega s sunkom odpravi. Pa pride Mirko, ki jo gleda samo sedečo (bila je v obraz silno lepa) in jo vzljubi. Piše dolga pisma, v Milici se tudi z vso silo zbudi ljubezen, pa se zaveda svoje hibe. Hodi k zdravnikom, da bi se pozdravila. Mirko zve za to, trpi, jo ljubi, za ženo je ne more vzeti. Milica trpi, boleha in umrje. To je kratka vsebina povesti. — Vso težo je pisatelj skušal udehniti v notranje trpljenje nedolžne pohabljenke, ki se zaveda svoje napake in trpi. Brez dvoma je ta misel vredna, da jo je pisatelj obravnaval. Koliko je takih trpinov na svetu, koliko nevidnih borb in zaťajevanj! Toda problem je za pravo umešniško obdelavo zelo težak. Zato ni čuda, da se povest ni povsem posrečila. Pisatelj izbira same posebnosti, slučajnosti, izjemnosti — kar je za pravo povest, ki mora biti resničnostna, občečloveška, zelo nevarno. Uverjeni smo, da bo pisatelj sam spoznal te šibkosti, da bo sam našel, kje je gostobesedno razblinjen in — to dokazujejo posamezna meša — da bo še krepak in klen pripovedovalec. Kljub tej nedostatnosti pa smo prepričani, da bodo povest radi brali in bodo globoko ginjeni ob njej. Povest je pisatelj sam založil in je silno poceni. Stane samo 13 Din s poštnino ter se naroča pri pisatelju v Kamniku. R. C.

Slovenci v desellelju 1918—1928.* V zadnji številki »Mladike« se je govorilo o tem zborniku, ki je izšel ob desetletnici našega državno-političnega zedinjenja. Pravim: govorilo. Kajti po trditvi besednika samega bi bil mogel o knjigi ali referirati, t. j. iz knjige imenoma navajati članke in pisce, ali pa le kritično presoditi posamezne članke. G. dr. Pregelj poudarja, da člankov ne bo referativno navajal, ker da je to prazen posel. Kar tudi je: to delo je prav lepo in pregledno opravil stavec, ko je sestavljal kazalo razprav. Le-to je dosti preglednejše kakor na podlagi kazala raztreseno in trgano naštevaje poročevalca. In stavec si ni domišljal, da je s kazalom podal o zborniku kako »kri-

* V februarški številki »Mladike« je poročal dr. Iv. Pregelj o zborniku Slovenci v desellelju 1918—1928. Urejevalec zbornika dr. J. Mal sodi, da poročilo ni bilo zadosti stvarno in skrbno; zato je poslal uredništvu dopis, kjer ugotavlja svoje pomisleke zoper to poročanje dr. Iv. Preglja. Lojalno jih podajamo. Bralci naj razsojajo. Uredništvo.

tično pregledno« delo. Poročevalčev rodoslovni poprimek pa ga k pridevku »kritičen« tudi še ne upravičuje. Par običajnih končnih fraz o važnosti spisov »za kulturnika, ki se bo uvajal v naše socialstvo« tega ne more spremeniti. Celó ne, če je vzel v roke vafel in z njim izmeril našo prosveto. Pa še tu se je slepo zanesel le na številke stavčevega kazala. Toda, kje so ostala posebna (v kazalu nerazvidna) poglavja, ki govorijo o prosveti koroških, primorskih in ameriških Slovencev? Obsežna razprava o našem šolstvu menda tudi ne sodi v panogo materialne kulture! Vsak odstavek pregleda »o našem društvenem življenju« priča dalje o ogromnem duhovnem in izobraževalnem delu, ki se vrši po naši deželi. Kar se tiče »arhitektonske-estetične« celote, si je menda g. poročevalec na jasnem, da »celote« in metrske sorazmernosti pri 29 samostojno mislečih in ustvarjajočih glavah biti ne more. Razprave zbornika bodo zanesljivo gradivo (da, tako!) prihodnjemu pragmatičnemu zgodovinarju, ki bo šele po uporabi teh in še drugih virov mogel napisati »sintetično-zgodovinsko harmonijo«. H koncu še to. Spodbudna more biti tudi sodba nestrokovnjaka, ker večkrat instinktivno čuti in opazi pomanjkljivosti in vrline, ki uidejo v gotov pravec usmerjenemu strokovnjaku. Če ne prevladuje strokovni razum, mora biti pa volja, da opozori bližnjega o delu, ki si ga je ogledal. Tega ne omenjam radi zadnjega referata o »Slovincih v desetletju 1918—1928«, temveč predvsem iz načelnega stališča. Splošno namreč opažam v kritikah zadnjih let neko kar poklicno, žurnalistično plitvost in samozadovoljno površnost. Delo je treba »uradniško resno« preštudirati in ne prečitati le uvoda, kazala in še kaj, če naj ne bo ocena prazna mlatva, marveč nova pozitivna kulturna pridobitev. Dr. J. Mal.

Knjige Goriške Mohorjeve družbe za l. 1928. Za preteklo leto (1928) je podarila Goriška Mohorjeva družba svojim članom štiri knjige, ki obsegajo 38 tiskanih pol: *Koledar 1929, Quo vadis*, dr. Glonarjev prevod povesti znanega poljskega pisatelja Sienkiewicza (prva knjiga), *Sadjarstvo*, spisal Josip Rustja, in *Zgodbe sv. pisma Nove zaveze*. (Žal, da nimamo v koledarju števila goriških mohorjanov — so menda taki časi, da se na kaj takega mora pozabiti.) Knjige so tako izbrane in urejene, da ustrezajo najnujnejšim gospodarskim, verskim in kulturnim potrebam Slovencev v Julijski krajini. Ta izbor je zelo posrečen. *Koledar* je dobro urejen in ima živahno vsebino: zabavno, versko, preprosto poučno. Modro in previdno izbira snov zvečine z ozemlja primorskih Slovencev: Prazgodovinska grobišča pri sv. Luciji, Na Triglavu (Trentar), O češčenju nekaterih cerkvenih zavetnikov po Goriškem (Rupnik), Vzorna gorska občina (Šebrelje) itd. Opisuje Nemčijo, Rusijo, Argentino, Indijo, pa govori o zdravstvu, o vremenu itd. Res zajemljiv, pa ne samo za Primorce, tudi za nas prezanimiv koledar. *Quo vadis* je znana povest; prva izdaja je že davno pošla; to, ljudsko, je priredil dr. Joža Glonar in je človek vesel gladkega in živega jezika. Prevajalec je odklonil narekovaj, kot smo ga bili doslej vajeni, in se je oprijel rabe (kakor Rusi in drugi) namesto narekovaja — pomišljaja. — *Sadjarstvo* je knjiga, ki ni v njej nič novega. Vse, kar se obravnava v njej, je bilo že pri nas tiskano v prerazličnih knjigah in člankih. Pa to vrednosti knjige prav nič ne krči. V tej drobni knjigi je pregledno, stvarno in kratko prav vse, kar je treba znati navadnemu sadjarju. Takih knjig

ni nikdar preveč in je knjiga za vsakega, kdor ima količkaj zemljišča, pravi »stalni tovariš za na vrta«. — *Zgodbe Nove zaveze* so lična, ljubka knjiga, družinam in otrokom namenjena. Kratko, jasno, jedrnato so zgodbe zbrane in izbrane. Kaj bolj ljubkega za verski pouk doma ni mogoče izbrati. Ko bi bili pa temu besedilu dodani nekako katekizemsko nauki, verske resnice (ob posameznih zgodbah, kjer je treba, n. pr. o sv. Rešnjem telesu itd.), bi bila knjižica še vse bolj porabna. — *Naročnina* stane 6 lir za Italijo; naj bi se tudi pri nas mnogi naročili! F. S. F.

Kresnice Mladinske Matice. Poverjeništvu UJU (Udruženje jugoslovanskega učiteljstva) v Ljubljani je ustanovilo l. 1928 »Mladinsko Matico«. O namenu te ustanove beremo v »Kresnicah«: „Vedno občutnejše pomanjkanje dobrih in cenelih mladinskih knjig je pozvalo v življenje »Mladinsko Matico«. Njena naloga je nuditi slovenski mladini vsako leto izbranega čtiva za tako majhen denar, da ga bo tvegala lahko sleherni oče in sleherni mati v duhovni blagobit svoje dece.« — »Zlasti nam je na tem, da izpopolnimo »Kresnice«, ki ostanejo v naši vsakoletni izdaji.« — Pričujejoče »Kresnice« so lična knjižica, ki vsebuje pesmi, povesti, črvice in zelo zanimiv in poučen del »Pouku in zabavi«, ki ga s pridom bere tudi odrasel človek. Tu so nanizani članki o Jugoslaviji, o evropskih državah, milijonskih mestih, veletokih, gorskih velikanih in morskimi brezdnihi; tu najdeš kratka navodila za praktično uporabo, n. pr.: Kako poluješ, Kaj moraš vedeti o prometnem redu na železnici, Turistom, Varuj se bolezni, Povprečne brzine, Tališča, Vrelišča, Kdo zna? — in za zabavo posebej: Iz otroških ust, Vidna prevara, Kozarec iz papirja itd. Pridejanih je tudi več risb in načrtov, pregledov itd. Prepričani smo, da bodo »Kresnice«, ki jih je uredil Vilko Mazi, zanimale mlade in odrasle. Priporočamo! Km.

Zimska pravljica. W. Shakespeare. Prevel Oton Zupančič. V Ljubljani, 1928. Tiskovna zadruga. 143 strani. Cena broširani knjigi 40 Din, vezani 48 Din. Poštnina je 2 Din. — Vrstlo Shakespeare-jevih dram nam je že prevel O. Zupančič. (Julij Cezar in Beneški trgovec sta izšla pri Novi založbi, druge pri Tiskovni zadrugi.) Snov te zimske pravljice je kaj običajna: Sicilski kralj Leontes je ljubosumen na svojo ženo Hermiono, ki je seve nedolžna. Leontes noče pripoznati otroka za svojega in ga da izpostaviti, da pogine. Otroka dobi ovčar na Češkem, dete-deklina zraste, vzcvete, in sin češkega kralja Florizel jo vzljubi — in vzame. Grške in druge pravljice so take. Toda mojster je iz te snovi ustvaril umetnino, ki je vsa prepletena z življenjsko modrostjo in je za bralca in za gledalca izreden užitek. Igra (morda tu in tam skrčena) bi bila kar pripravna za boljše podeželske odre. Zlasti jo lahko igrajo, ko tudi na deželo prodira spoznanje, da pri igri, če je kaj vredna, ni treba vse šare in navlake dragih kulis, ker se z zastori doseže vse večji učinek. O prevodu ni da bi govorili: Kdor je bral Zupančičeve prevode, ve, da so najboljši. Vdali pa se bo tudi Oton moral in pisati prešuštvovati, ne: prešeštvovati, preden — ne predno. R. C.

Snubitve kneza šamila. Spisal H. R. Savage, iz angleščine prevel Jos. Poljanec. — Ta zanimiva povest — skoraj roman — je izšla kot XXII. zvezek Cirilove knjižnice v Mariboru. Proslavlja Ruse in drzne Čerkese, godi se v letu 1878 in opisuje tedanje rusko-turške vojne. Poglavitna oseba je »tifiška roža«, kra-

solica, čerkeska kneginja Marica, ki se borila zanjo dva brata, sinova enega očeta, divjega sultana Šamila, a različnih mater: ponosni, hrabri vitez Ahmed Samil, kristjan, ruski general, in njegov izdajalski brat, ki se bori na turški strani, divji Ghazi, mohamedanec. Pri-povedovanje je vseskozi zelo napeto, mestoma divje in romantično; zanimive so spletke ruskih in turških diplomatov in razna poša izdajalcev in vohunov. Pri vsem tem pa ima povest čisto in moralno vsebino, da jo brez škode bere tudi odrasla, zlasti moška mladina. V teh časih, ko toliko šunda preplavlja naš književni trg, je baš ta povest dobrodošla in pripravna, da izpolni maršikako prazno uro. Priporočamo! Km.

Dolgouhi Jernejček. Bretonske pravljice. Prevel Pavel Karlin. **Princesa v pomaranči** in druge furlanske pripovedke. Prevel in priredil Stanko Škerlj. — Obe mladinski knjižici sta izšli kot prvi in drugi zvezek mladinske zbirke »Z začarane police« v založbi Tiskovne zadruge v Ljubljani. Tako prva kot druga knjižica imata živo, prikupno in lično zunanjo opremo in barvaste slike v tekstu. Več pravljic obeh zvezkov je zares mikavnih in tudi lepih, a nekaj jih je, ki nekam roba to zvenijo, dasi se otroci tem najbolj smejejo. To pa še ni priporočilo zanje. Ni treba, da bi bile osladne in raznežene, sirovosti je pa v nas itak preveč. Jezik je v obeh knjižicah naraven in preprost in zveni povsem slovensko. Km.

Stopama hrvatskih narodnih vladara. F. Bulić-L. Katić. Jeronimska knjižnica. Izdalo knjiž. društvo sv. Jeronima v Zagrebu. — Društvo sv. Jeronima v Zagrebu ima iste naloge in isti namen kot naša Mohorjeva. Razen rednih knjig za člane izdaja svojo knjižnico — kakor je Mohorjeva knjižnica pri nas. Med temi knjigami je izredno lepa, tudi za nas Slovence silno poučna ta Bulićeva, ki ji je dal podnaslov: Zgodovinski sprehodi po »zadužbinah« hrvatskih knezov in kraljev. Zadužbine so bile cerkve, samostani, grobnice, ki so jih ti knezi ustanavljali, zlasti kot skrb za pokoj svojim dušam. Večina jih je tudi pokopanih v teh stavbah. Ti »zgodovinski sprehodi« so nad vse zanimivi. Ljudje starejše šole reš uvidimo, kako so nam dijakom vso preteklo slavo Jugoslovanov po šolah prebrisano zamolčavali. Danes šele uvidimo, da smo bili popolnoma v nemškem duhu vzgojeni in šolani. Kdor bereš ta potopis, strmiš: Kaj vse smo imeli na jugu Slovani, kake umetnine, kake stavbe, kakšne dvore in kakšne kneze. Ne čudiš se Hrvatom, ki toliko govore o svojem zgodovinskem pravu in pravicah. Knjiga je bogato ilustrirana in jo vsem (saj pri nas vsak povprečno izobražen Slovenec gladko bere hrvatsko) prav toplo priporočamo. R. C.

NAŠE SLIKE.

Slike Tonea Kralja za cerkev v Tomaju na Krasu.

Zadnja leta je Tone Kralj poslikal več cerkvá na Goriškem in na Krasu. O njegovih delih v cerkvah v Volčah pri Tolminu in v Avbru je Mladika že poročala. Zdaj pa slika Tone Kralj v cerkvi v Tomaju na Krasu. Tomajska cerkev je stara, večkrat prezidana gotška stavba iz 15. stoletja. Ima kvadratičen floris in raven lesen strop. Od presbiterija loči ladjo slavolok. — Kralj je skušal razbiti notranjščini vrnilo enolnost. Zato so po njegovem nasvetu podrli pozneje zgrajeni kor,

odstranili kamnitne oboke, ki so véliki oltar vezali s stenami in zakrivali lepo izvedeno gotško rebrovje. Renesančne oltarje je znižal, odstranil moteče nastavke in kipe, ki so našli drugje v cerkvi primernejše prostore. Osvobojene stene je Tone Kralj pokril z vencem slik, visokih po dva in pol, dolgih pa po štiri in pol metra. Od teh velikih kompozicij prinašamo reprodukcije osnutkov za troje stenskih slik v ladji, ki so med seboj v globlji miselni zvezi. Slike same so izvršene v oljni tehniki in slikane naravnost na stenski omet. — Prizor »Zadnje večerje« so slikarji vseh časov nešteto krat upodabljali. Nekak vrhunec, vsaj z njegovo dobo, predstavlja freska Leonarda da Vincija v Milanu. To so kasnejši posnemali v celoti in v posameznostih, tako da je lahko reči, da sega Leonardov vpliv do naših dni. Tone Kralj si je dogodek zamislil drugače in se ga lotil čisto po svoje. V zaprtem, tesnem prostoru, kjer nizki strop sloni na težkem zidovju, je zbrana okoli mize družba apostolov z Učnikom. Nesimetrično, s krajšim koncem proti gledalcu postavljena miza je pokrita s preprostim, do tal padajočim prtom, ki spredaj dela pravilne gube. Na mizi stoji le kelih z vinom in krožnik, na katerem so kos kruha. Vsa ostala miza je čisto prazna. Pozornost je obrnjena na trojico glavnih oseb v sredini: to so Kristus, Janez in Peter. Ob straneh mize sede učenci. Na eni strani štirje, šest na drugi. Ne šest! En stol je prazen: Judež odhaja, med vrati je že. Prazni stol glasno govori. Trenutek skrivnostnega preobraženja se je približal. Kristus drži v rokah kruh, in ga blagoslavlja z desnico. Okrog glave mu žari soj, od njega gre blesk, ki pada na prt pred njim in na kelih in kruhe. Zdaj je spregovoril Kristus besedo: To je moje telo... Učenci so vsi pod dojmom te še nepojmljive, te skrivnostne resnice. Nekateri se obračajo k sosedom, da jim razodenejo svoje najgloblje misli, drugi vsi zatopljeni v čudežnost dogodka premišljajo skrivnost, ki se jim je pravkar razodela. Neka vzvišena lepota jim polni duše, blaženi od tihe sreče so združeni vsi v eno duhovno družino. Tone Kralj je ta najvažnejši trenutek zadnje večerje podal na vso moč preprosto. Ni si izbral, kakor Leonardo, hipa, ko pové Kristus: Eden izmed vas me bo izdal, ni dramatično izrabil razgibanosti, ki jo povzročijo med apostoli te besede. Podal je nadržano, nevidno svetlost in mistiko trenutka, v katerem je Odrešenik spremenil kruh in vino v svoje meso in v svojo kri. Nevidno je hotel izraziti z vidnim. Preprostost se kaže v oblačilih, v oblikovanju prostora, v podajanju oseb samih. Apostoli so sicer nadvse enostavno označeni, a vendar tako izraziti, da z lahkoto spoznaš vsakega izmed njih. Njihov značaj je s par potezami, s kretnjo točno podan. Bolj pa, kakor posamezne figure, je važna celota apostolov. Nepri-siljeno, brez vidnega načrta so tako naravno razporejeni okrog mize, izražajo vsak svojo, vsak drugo bistvo, in vendar vsi skupaj tvorijo redko skladno celoto, ki mogočno učinkuje in prepričevalno izraža skrivnostno nastrojenje zbranih oseb. Pravo religijozno občutje navdaja sliko. — Pri tem moramo pomisliti, da je naša reprodukcija napravljena po bežni risbi s svinčnikom, ki je umetniku služila le kot idejna skica in ne kaže ne barvnega bogastva, ne končne dognane oblike obsežne stenske kompozicije. — Od ostalih dveh sorodnih podob, ki sta nekaki enačici, kaže »Sveta družina« ljubek prizor iz življenja v tesarjevi hiši v Nazaretu. Sveti Jožef previdno vodi

Ježuška, ki se uči hoditi po tesarjevi delovni mizi. Z nežno skrbnostjo drži blagi rednik Dete, ki previdno prestavlja šibke nožice. Marija se je vrnila z vrta s košarico sadja in vsa srečna od strani z materinsko ljubečim očesom opazuje dražestni prizor, ki diha toplorožinsko srečo in blažen mir. S tremi figurami in par predmeti, ki označujejo prostor in kraj, je dosegel umetnik bogato razgibano čustveno življenje. Nič nadnaravnega, nič nenavadnega ni na tej podobi, a vendar je njen izraz mogočen v svoji enostavnosti, svet in vzvišen pri vsej preprostosti in vsakdanosti sredstev. — Po svoji čustveni iskrenosti in veličastni zaokroženosti nič ne zaostaja za »Svelo družino« njena dvojica, sijajna »Slovenska družina«. Okoli teške mize je v kmečki izbi zbrana družina, oče in mati in troje dece. Oče z rožnim vencem v sklenjenih rokah stoji globoko zamišljen ob mizi in moli na glas, družina mu verno odgovarja. Vsi so zatopljeni v molitev. Le materi se zazdi naenkrat, da je prišel mednje sam Gospod. Samó njej je vidna njegova bleščeča, prosojna podoba. Samó ona vidi, kako razprostrate roke blagoslovljajo vse navzoče, ki so zbrani v Njegovem imenu. Le vernemu srcu je vidna Gospodova podoba in le vernemu srcu je vidna nevidna lepota in toplota te slike. Nič narejenega, nič umetelnega ni v njej, ne v razporeditvi, ne na obrazih oseb. Pa vendar je slika bogata na občutju, na skladnem nastrojenju vdanosti v Boga in vere in upanja. Podoba žive vernosti, resnične in prave notranje pobožnosti je. Gledalca prevzame z močjo, ki prepričuje, ki obvladuje vsakogar. — S slikami v tomajski cerkvi je Tone Kralj napravil spet silen korak navkreber. Vedno jasneje in vedno bolj dosledno se oblikuje njegov osebni način gledanja in podajanja svetá. Vse krepkeje, vedno bolj naravnost in vsem umljivo govore njegove slike. Nič ni več nepotrebne, nevažnega na njih, ostalo je samo še, kar je nujno, bistveno. Izginjajo prefirane, nenaravne oblike, skrofovičenih teles in prisiljenih kretenj vidimo vedno manj. Mogočnost in prava veličastnost je najbolj vidni znak poslednjih Kraljevih del. Govore tako preprosto, a krepko, zdravo in po domače. Čustvena plat teh podob je tako prirodna, svojstvena in resnična, da se kaže v slikah tisto, kar bi mogli imenovati slovensko bistvo. Morda je baš Tonetu Kralju usojeno, da ustvari naš pravi slovenski slog v slikarstvu, kdo ve? Eno je gotovo že danes: na religioznem polju in v cerkvenem slikarstvu mu ga med Slovenci po originalnosti, moči in čustveni širini ni para. Dabi mu le razumnost odločujočih omogočila širok razmah in možnost še večje poglobitve in spopolnitve, ki jo umetnik more doseči le z delom! K. Dobida.

Jožef Danhauser: Testament beró. Starega strica so pokopali, brali mašo za pokoj duši in zdaj je prišel težko pričakovani trenutek, ko odpró oporoko. Rajniki mirno in pokojno, nekam dobrohotno-zbadljivo gleda s stene, kjer visi njegova slika, zbrane sorodnike. Sešli so se oddaljeni, malo ali nič znani člani rodbine. Vsi upajo na bogato dediščino. Saj je bil pokojni bogat, v odprti železni blagajni je videti cekine in vrednostne papirje. Kdo bo dedič? Pravkar je sivolasi notar prebral mesto, kjer je imenovan v oporoki glavni dedič. To je siromašna, v črno oblečena mlada žena, ki vsa srečna kar ne more verjeti, da je njej res namenjeno vse premoženje. Podpirajo jo sorodniki, hromi stari ji vesel čestita. Zato pa bogato sorodstvo na levi strani slike z jezo in nejevoljo gleda srečno dedinjo. Mlada

nališpana žena vsa razburjena motri dogodek, stari se je srdito nagnil čez mizo. Edino mladi gospod, morda mož razjarjene lepote, se ne zmeni za razburjenje, s paličico si podpira brado in raztreseno zre v fla. Tudi befežni stariček za mizo mirno njuha; gluh je, pa ne vé, kako se je odločilo. Notar z dobrodušnim smehljajem mirno kaže na dedinjo. Zdi se, da mu je prav, da je dediščina pripadla listim, ki so je najbolj potrebni. — Prizor je prav dramski podan, posamezne postave so dobro označene, vse razgibane in polne življenja. Skupina je smotreno, morda še preveč pravilno sestavljena. Pozna se ji, da je skrbno studirana vsaka podrobnost in učinek točno pretehtan. — Jožef Danhauser je bil rojen l. 1805 na Dunaju. Bil je učenec znamenitega slikarja Kraffa. Sprva je gojil historično slikarstvo, pozneje je naslikal več nabožnih del, a višek je dosegel v žanrskih kompozicijah. Posebno znane so: Na porti, Požeruh, Snubec. V njih je opaziti neko prijazno neprisiljenost in često dobro karakterizacijo, ki ni brez smisla za humor. Danhauser je umrl l. 1845. — Naša slika, ki visi, kakor več drugih njegovih del, v dunajskem Belvederu, je iz leta 1839.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Zmagoslav Sviloj:

P e s e m.

Ali si ti, Olga, pela
— morda v tihem mraku kdaj —
pesem o večerih lepih,
ki jih je odnesel maj,
ko sva v parku pod kostanji
srečna se sprehajala,
upov in ljubezni polna
pozno se razhajala?
Ko sem včeraj v parku sedel,
— kot večkrat v poslednjih dneh —
je nad mano zazvenela
pesem o večerih teh...

Čutiš, da je premalo v teh verzih? Vsa vsebina se dá povedati z enim stavkom, in močnega čustva tudi ne najdem. Le oblika je dobra, razen par nečistih rim (kdaj — máj, dnéh — téh). Zmislil za pesem imaš. Poskusi se še z drugimi motivi! In misli, misli, preden pišeš! Vsaka pesem nam mora »kaj dobrega povedati«!

Aťanas Grigorjev.

M o j a n o č.

Pa sem odšel, bratec, v noč,
od matere, od krova,
odšel sem od ljubezni proč,
zdaj jo iščem znova.

Poznaš noči temne plač?
Tovariš, ti, vem, ne ljubiš grobov!
Ti bežal si pod krov!
Postal sem to noč berač — — —

In grenko je pel
moj korak v noč,
pod zvezdami, vanje zroč,
sem se grel. Ild.

Zadnja kitica priča, da znaš gledati in povedati. Tudi obliko precej poznaš, le neroden si (druga kitica). Čitaj pesmi, mnogo čitaj, a počasi! Potem spet poskusi!

Edvard. Vaša poučna pesem je zgled, kako je težko spraviti verske in življenske nauke v dobro pesem. To je težka stvar! — Poglejmo:

»Podobno čolnu naše je življenje,
ki podi ga veter tja po morju,
zdaj sem ter tja meče ga vihar togočni,
da tisočkrat prefi mu pogubljenje. — —
— a gorje vsem, ki pravo pot zgrešijo,
ker nočejo za kažipot imet' Danice,
ki v noči milo dol z neba sveti.«

Vidite, to ni nič doživeto. Ste bili sami ganjeni, ko ste pisali? Dvomim. Pa preveč črnogled ste:

»Sil prirodnih mnogo je na svetu,
a iz njih povsod le zmoła veje
in celo v srcih naših taka je temoła,
da od dobrega slabo ločiti nam je nemogoče.«

In drugod:

»Oh, skusil bo še marsikdo,
da je življenje goljufija.«
— — — — —
Ljubezen mine in sovraštvo
al' iz en'ga drugo zagori.« — —

Prav je, da o svetu modrujete. Le za pesem ste, mi-slim, preveč hladni in okorni.

Slavoljub:

»Gospod, zakaj si me zapustil,
in mi pomoč odrekaš svojo?
Za to, ker sem preveč Te žalil
in nisem Te dovolj častil.
Odpusti mi...«

To zna biti dobra molitev, a ni obenem tudi dobra pesem. Pač imata molitev in pesem eno skupno lastnost, da namreč obedve izvirata iz srca. A pesem zahteva še mnogo drugega, tudi ritem sam ne zadostuje, treba je tudi izvirnosti v mislih in izrazu, ali kakor pravimo, treba je ustvarjati.

Mario: Rad bi vedel, kje liči v Tvojih pesmih »napaka«. Najlaže se prepričaš, zakaj še niso zrele, če jih napišeš brez vidne pesniške oblike. N. pr.: »Kralj Pomlad (? - na Slovenskem je vendar kraljica). V naših srcih vladata zima in mraz, naša srca so prazna. Pridi, gospod, veseli kralj, zapovej solncu, naj pritisne svoje žarke in naj spremeni naš led v solze!... Bratje! Odprimo svoja srca! Kralj Pomlad prihaja!« — Pripoveduješ, a ne poješ. Isto v pesmi Novo leto: »Pred petnajstimi leti so mi prikovali na roko veslo kot sužnju na galeri in s suho besedo so mi veleli: 'Veslaj v življenje!'« — Pesem mora biti enakomerno zvonjenje besed in zvokov, misli in čuvstev. »Sveti Frančišek« lepo izrazi misel, a oblike nima. V pesmi ni dovolj povedati, kaj človek misli in čuti, glavno je, lepo povedati. Beri pesmi vzornih pesnikov in pazi na petje v verzju, pa boš najbolje spoznal sebel!

Sofronefikos: Mislim, da so ti verzi pretežno le vpliv šole. Saj čuliš in poveš, le premalo po svoje. Zlasti »Na večer«:

»... Na večer
v skrbeh se topeča
šla je zapirat' dver.
Luna po temi blodeča
gleda dušo osamljeno.
Čuti se mati omamljeno...«

Če se Ti obudi pesem tudi potem, ko vpliv slovenskih šolskih ur splashne, piši, sicer nel' Pesniške bodočnosti Ti iz teh verzov ne morem obetati.

Jasmin. Vaš list iz dnevnika dokazuje dvojje: Vesel sem stila, vesel izraza, ki ni še izčiščen, pa je pero pomočeno v fisto finto, ki se ji pravi srce. Ako boste zoreli in z vso resnostjo in z vso bridkostjo šli po poti

pisateljavanja, utegnete doseči uspehe. Drugo je vsebina: Pišete mi: Poslala sem spis zato, ker je izraz mišljenja nas mladih. Takó sodite Vi. Jaz sodim drugače: Vse deklice Vaših let v vseh stoletjih od Ade, ki je bila mati pasirjev, od Sele, ki je rodila Tubalkajna, prvega kovača, in še od Ade, ki je bila babica teh, ki so na citre brenkali in na plunke bili — torej pesnikov —, vse te so prav tako čustvovala, ko so prišla leta, ki so »svoje« terjala. Ne gre za mišljenje, gre za izraz. Nič ni novega pod solncem, nova je forma, nov način, kako zgrabiš življenje, ko ga začneš gnesti kot snov za umetnino. (Preberite člančič »O zakonu«; tja sem Vas vpletel.) V nadi, da Vam ta poskus ni bila igrača, upam še kaj izpod Vašega mladega peresa.

Sanje. (Sk. L.) Želiš, da bi Ti »pokazal nekoliko smernic tvojemu pisanju«. Praviš, da šolske naloge pišeš »prav dobro«, ali pri vsaki stoji: »Jezik slab«. Motivov imaš na izbiro — (kdo jih pa nima?) ali kako jim vdehniti obliko, vprašaš. Tega noben človek ne more dopovedati. Valter pl. Molo trdi: Pesnikovali in pisateljvati se pravi, uganjati dovoljeno norost. Saj je čudna ta trditev — pa ima resnično jedro. Ali ga umeš? Ne dvomim. Saj se v šoli učite, da sta si genialnost in norost strašno blizu. No, in Tvoje »Sanje«, krasna črtica, res krasna — pa tudi pod njo spada: Jezik slab. Nimaš še čufa za lepo: Na smrt bolna mati ti daje življenske smernice »z grčajočim glasom« (saj ni pes!). »Takrat se mi je zazdelo, da nosim težek kamen, ki mi stiska prsi« — kako je to mogoče? Žuli pleča, ne? »Veter je prisopihal —« tu pri vsem ne vemo, kje in kdaj se prično sanje, kdaj resnica. Ne boš še zlepa na trnjevi poli ustvarjajočega pisatelja.

Kristina. Vaš Berač nudi staro misel: Kajža je rajža, ali: Čim dlje greš, dlje ti kažejo. Pa zaradi vsebine črtica ni slaba. Iz nje se zabliskajo prav dobri odlomki. Seveda je hudo cankarijanska. Opozarjam Vas na besede Cankarjeve, ki je tožil, kako svaljkajo njegove besede in pišejo z njimi, da jim kar uiti ne more; zato se je rešil pred njimi na planko satire. Cankarjev stil in njegovi junaki so zelo zapeljivi. Toda mora pač biti Cankar, da se mu izoblikujejo v rokah v nesmrtni stvaritve. Prav je, da ga berete, veliko studirate, nikar ga pa ne posnemajte. Ne boste uspeli. — Priznam, da razodevate darovitost. Vztrajajte.

PO OKROGLI ZEMLJI.

Pridelek pšenice. Lani je Kanada pridelala 558 milijonov bušljev pšenice (bušel je mera, ki drži 36 l, torej 200,880.000 hl), 319 milijonov bušljev ovsu in 91 milijonov bušljev ječmena. Povprečni svetovni letni pridelek pšenice znaša 1030 milijonov centov.

Leto s 13 meseci je že stara stvar. Nič novega se ne zgodi pod solncem, pravi sv. pismo. Že precej let je preteklo, odkar je sv. oče postavil v Rimu komisijo učenjakov, da naj uredi leto, in tudi Društvo narodov v Ženevi se že dolgo bavi z isto zadevo. Mesecev naj bi leto imelo 13 po 28 dni. To bi zneslo 364 dni; zato bi še en dan dodali. Vsako leto bi se začelo z istim dnem v tednu in vsi prazniki naj bi padli vselej na isti tedenski in mesečni dan. — Tak koledar imajo plemena Ifugaov na Filipinih, južno od Japonske, že izza davna. Vsak klan ali rod ima svojega kolednika, ki skrbi za šteje dni. Vsak mesec obesi na vrvi v svoji sobi po eno vrstico in napravi na njej 28 vozlov, vsak

dan enega. Ko ima 13 vrvic z vozli, je leto končano. Konec leta zveže vseh 13 vrvic skupaj in tako zopet »eno leto pospravi«. Na to pa pride dan, ki ne dobi svojega vozla; ta dodatni dan pa predidoci zadnji letni in naslednji novoletni dan se slovesno praznujejo in se ne opravlja nobeno telesno delo.

Kaj more en sam človek dati svetu. Lani je umrl mož, ki je pred pol stoletjem prinesel v Evropo seme kavčukovega drevesa. Bil je to Anglež Wickham (Likem). Po naročilu indijske vlade je šel v Brazilijo, ki je tedaj slovela po najboljšem kavčuku. Kavčuk je drevesna smola, ki jo dobimo, ako kavčukovo drevo narežemo. On pa je skrivaj zbiral seme od najboljših dreves, nabral 70.000 zrn ter jih varno spravil v škatle in te v suho listje. Ni bilo pa varno, spraviti tak tovor v luko in na ladjo; kajti brazilska vlada je dobro pazila, da ji kdo ne odnese tega, kar ji je bogat vir dohodkov. Sreča pa je bila možu mila in je varno pripeljal dragoceno blago na Angleško, v luki je dejal vrečo na voziček ter jo samotež peljal v rastlinski vrt. Vzgojil je iz semena 7000 sadik ter jih prepeljal na vroči otok Cejlon v Indiji, in danes raste na Cejlonu in na Malaki okoli 80 milijonov kavčukovih dreves, pa so se razširila od tam po vsej vroči južnovzhodni Aziji. Iz teh zrn zrastle kavčukovi nasadi so danes vredni 50 milijonov funtov ali skoraj 14 milijard dinarjev. Jugoslovanski državni proračun pa znaša 12 milijard dinarjev!

Znamke z Devico Orleansko. Letos je 500 let, odkar je sv. Ivana D'Arc osvobodila francosko mesto Orléans, zato so Francozi zmagi in svetnici na čast natisnili znamke z njeno sliko.

Rekord londonskega avtobusa. Pretekli september (1928) se je z busom (basom) vozilo okoli 144 milijonov oseb, busi pa so prevozili več ko 25 milijonov kilometrov, to je enaka razdalja, kakor če bi en avto prišel 625 krat okoli zemlje, in sicer na ravniki. Kakšen ogromen promet je torej v tem 8 milijonskem mestu!

Zakaj nosijo ženini in neveste prstan na četrtem prstu? Zato, ker so nekdaj mislili, da pelje iz tega prsta drobna žilica naravnost do srca. Seveda so jih zdravniki drugače poučili, toda navada...

Vedoželjna gorila. Naravoslovka Mrs. Mary Akeley, ki je več let preživela s svojim možem v afriških goščah in raziskovala kraj — poslal ju je tja neki ameriški naravoslovni muzej —, pripoveduje svoje izkušnje o opicah, ki si jih je pridobila v Belgijskem Kongu. — Gorile so čisto miroljubne živali in ne napadajo, ako jih ti ne napadeš. Če jih kakšna stvar hudo raztogi ali pa zelo razveseli, se močno bijejo po širokih prsih. Najbolj značilna lastnost gorilina je velika vedoželjnost, ki je že več ko navadna radovednost. Nič manj se ne zanimajo za človeka, kakor človek zanje. Ena se je za meter približala raziskovalki in si jo ogledovala do najmanjših podrobnosti. Na obrazu velike živali je bilo razbrati, da je naredila nanjo globok vtisk. — Petletna gorila je živela v londonskem zou (živalskem vrtu) v veliki kletki. Pride pa v kletko človek in se usede na stol pri mizi. Videti je bilo, da gorili ugaja. Kajti od veselja si je začela nabijati prsi, nato pa se je oprijela stola in mizne noge ter tako splezala na mizo ter gostu prav od blizu zrla v obraz. Prav hitro bi postala prijateljica in se pričela igrati, ako ne bi goriline pozornosti obrnila nase neka druga stvar. Med opoldanskim hruščem te reči človek niti najmanj ni opazil.

Opica pa se hitro obrne in gre gledat; pa bil je le listič, ki ga je sapica pihnila ob kletko in je malce zašustel, a kraljica gozdov ga je stišala. Ko je vzrok doznala, pa je od veselja pokazala lepe zobe in se pričela igrati. Opice so celo prijazne, ne smeš pa jih dražiti. Raziskovalec A. R. Wallace jih je videl, kako so se v gozdovih igrale in lovile z Malajci. Če pa so ljudje pokazali strah, so pričele gristi, kar je človeka stalo prst ali pa tudi nos.

Še več nafte. Združene države Brazilije v Južni Ameriki so skoraj tako velike kot vsa Evropa, ki ima 10 milijonov kvadratnih kilometrov, pa doslej niso imele lastnih vrelcev nafte. Zdaj pa so v pokrajini Parañá navrtali zemljo in odkrili bogate zaloge te tekočine, ki je v sedanjih časih tolike važnosti (bencin, petrolej).

Dovoljenja za radio. Anglija je slepcem, ki jih je na Angleškem mnogo, dala okoli 9000 brezplačnih dovoljenj za radio.

Olja na svetu še za 3000 let. Nekateri Američani so strašili svet, da bodo studenci (vrelci) zemeljskega olja ali nafte v šestih letih izčrpani, torej: nobenega bencina več! Zdaj pa se je oglasil v Čikagu dr. Egloff in številko šest pomnožil s 500! Imamo torej po njegovem olja še za 3000 let, ako bi dobro izrabili vse mogoče vire, zlasti pa, ako bi olje v večji meri iztiskali iz vseh snovi, ki ga vsebujejo.

Skozi železna vrata bodo ob Donavi zgradili na desnem bregu železniško progo. Po njej bo vozila lokomotiva, ki bo po brzicah vlekla ladje proti toku in tako skrajšala njihovo naporno vožnjo od dvanajstih ur na pol ure! Podobno so nekoč brodarji in čolnarji na Savi in Ljubljanici prevažali blago s čolni, ki so jih vlačili po bregu stopajoči voli, ko še ni bilo za Savo železnice.

Drage dražbe. V Londonu plačujejo za nekatere umetnine ogromne vsote. Tako so n. pr. prodali na dražbi pokrajinsko sliko za 33.000 funtov ali 9.075.000 dinarjev, kavni lonček kralja Jurija I. pa za 160 funtov ali 44.000 dinarjev.

Dansko sirovo maslo. V mlekarstvu je Danska prva država na svetu. Preteklo leto so izvozili v druge države 146.000 ton sirovega masla; ta številka je obenem rekord njihove mlečne proizvodnje. Nad 100.000 ton tega masla je šlo v Anglijo, kjer tega pojedjo — nič koliko! Saj je njihov bread and butter (bred end batr = kruh in maslo) prešel že kar v pregovor.

Črnci na železnici. Domačini na Zlati obali v Zahodni Afriki so se tako zelo sprijaznili z železnico, da se jih je l. 1927 vozilo že 1.700.000, dočim jih je l. 1904 uporabljalo železnico le 95.000.

Mogočen jez. Blizu mesta Bombaya v Prednji Indiji so pravkar dogradili jez, ki je dolg 1616 m in napravlja 34 km² veliko jezero (za 5 Bohinjskih jezer). To jezero bo pomagalo namakati pokrajino 3400 km² (1/3 stare Kranjske).

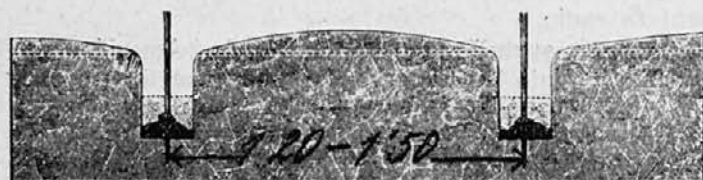
Zemeljski orešek. Novembra meseca reka Gambia v Zahodni Afriki kar mrgoli od čolnov, ki prevažajo zemeljski orešek. To sočivje napravi gomoljček, orešek, ki iz njega iztiskajo olje za hrano (zelo podobno oljčnemu), mažo, margarino in milo, tropine pa so živini v krmo, celo jugoslovanske oljarne ga uvažajo od tam. Pečen orešek pa je tudi dobra hrana. Zadnja letina ga je dala 70.000 ton samo v angleški koloniji Gambiji.

D R U Ž I N A

BELUŠ ALI ŠPARGELJ.

Beluš prištevamo k najzlahtnejši zelenjadi; kajli težko bi našli med zelenjadnimi rastlinami tako, ki bi bila bolj čislana in bolj zaželena. Med zelenjadnimi prikuhami je beluš prava slaščica, zlasti še zato, ker pride na mizo zarana spomladi, ko so zelene prikuhe še bolj redke.

Čudno pa je, da se te izvrstne in dragocene zelenjadi pridela pri nas tako malo. Zdi se, kakor bi ji ne ugajalo naše podnebje ali kakor da bi bila pridelava tako težavna in draga. Pa je vendar znano, da uspeva povsod v naših krajih, kjer je ugodna zemlja,

Prečni prerez skozi dve vrsti špargljevega nasada ob saditvi — prvo leto.

in da je zasajanje in obdelovanje vendar tako preprosto in lahko. Seveda, gnoja je treba precej, ako hočemo, da je pridelek kaj prida. Tako je pa tudi pri vseh drugih pridelkih. Na večjih posestvih in ob ugodnih talnih razmerah bi se pridelovanje špargljev nemara bolj izplačalo nego marsikateri drugi pridelek. Ako upoštevamo, da so prvi šparglji po 30 do 35 Din kilogram in da se tudi pozneje drže okoli 20 do 25 Din in pa da narežemo na 100 m² (1 ar) oskrbovanega špargeljnjaka na leto vsaj 30 do 35 kg špargljev, si lahko izračunimo, koliko bi vrgel špargelj v primeri z drugimi običajnimi pridelki. Poleg špargljev pa pridelamo na istem zemljišču tudi še marsikako drugo rano zelenjad, ki bi do kresa dorasla, da jo lahko umaknemo.

Še bolj pa pogrešamo šparglje na večjih domačih vrtovih, kjer bi jih tako lahko pridelovali vsaj za domačo potrebo. Za družino 5 do 6 oseb zadostuje 100 m² (1 ar) prostora, in če količkaj pravilno oskrbujemo nasad, imamo prav lahko skozi 10 tednov na leto po dva-

Isti prerez spomladi — drugega leta.

do trikrat na teden po 1 kg domačih špargljev na mizi. Pa kakšnih špargljev! To je drugačna roba, nego preležano in olesenelo blago iz inozemstva!

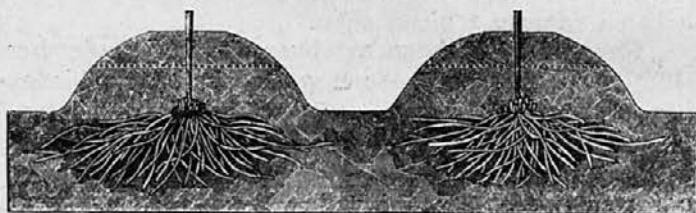
Med bralci »Mladike« je gotovo nekaj takih, ki imajo ugodno priliko za pridelovanje beluša. Zato morebiti ne bo odveč, ako na kraško opišemo, kako se zasaja in neguje.

Beluš je večletna rastlina, ki rodi ob dobri oskrbi redno 20 do 30 let. Nadzemeljsko steblovje vsako jesen

odmrje, korenine ostanejo pa žive in vsako pomlad iznova poganjajo kot palec debele, bele, svečam podobne brste, ki dajejo, na razne načine pripravljeni, imenitno prikuho.

Samo v zemlji je pa ta rastlina precej izbirčna. Najbolj ji ugaja globoka, lahka peščenica. V težki ilovici bi ne storila dobro, če bi je prej temeljito ne predelali in ji ne primešali prav drobnega peska ali zelo peščene zemlje. Spodnja plast mora prepuščati vodo, tako da po vsakem deževju hitro ponikne. Potrebuje tudi toplo, solnčno lego. Po vrtovih, kjer pridejo v poštev le majhni prostori, lahko pripravimo za špargeljnjak najneugodnejšo zemljo z majhnim trudom in ne prevelikimi stroški. Po gorenjskih ravninah in dolinah, pa tudi po dolenskem Posavju imamo že od narave zelo ugodne talne prilike za uspešno pridelovanje beluša.

Za nov nasad je treba v vsakem slučaju zemljišče že prejšnjo jesen 50 do 60 cm globoko rigolati in obenem temeljito pognojiti s hlevskim, najbolje z dobrim, uležanim govejim gnojem in pomožnimi (umetnimi) gnojili. Kjer zemlja že sama na sebi ni dovolj lahka in propustna, jo ob priliki, ko rigolamo, tudi po potrebi izboljšamo s primesjo peska ali zelo peščene zemlje. Na pomlad zemljišče samo gladko poravnamo, pa je pripravljeno za saditev. Kdor ima prav dobro in globoko

Isti prerez spomladi — tretjega leta.

obdelano zemljo, n.pr. na vrtu, pa je zamudil, da bi jo bil že v jeseni pripravil za saditev, lahko stori to pozimi, ali v skrajnem slučaju tudi spomladi, toda vsaj mesec dni pred saditvijo.

Šparglje razmnožujemo samo s semenjem, ki ga pa ne sejemo kar v špargeljnjak, ampak v posebno sejalnico. Na stalno mesto v špargeljnjak presajamo potem krepko razvite enoletne sadike z močno razvitimi brsti in zdravimi koreninami. Take sadike goje vrtnarji in drevsničarji ter se jih vsako pomlad lahko dobi v poljubnem številu.

Špargljeve sadike sadimo pri nas v prvi polovici aprila, ko je zemlja že precej topla in osehla, da se ne maže. Na poravnanim zemljišču zaznamujemo najprej s količi vrste, ki naj bodo najmanj 1.20 m, ali največ 1.50 m vsaksebi. V tej razdalji izkopamo 30 cm globoke in do 40 cm široke jarke. Zemljo, ki jo izkopamo, nakopičimo med jarki v obliki nasipov. Ko so jarki gotovi, napnemo po dnu, ravno po sredini, vrvico in zapičimo ob njej v ravni črti na vsakih 40 do 45 cm po kakih 70 cm dolgo palico. S temi palicami zaznamujemo mesta, kamor bomo posadili špargljeve sadike. Nato vspemo k vsaki palici za dobro lopato presejanega komposta, ali pa vsaj prav dobre, rahle, vrtné prsti, in naredimo iz nje ob palici stožčast kupček. Na

vsak tak hribček položimo po eno špargljevo sadiko, ji razprostrimo korenine na vse strani in jo pokrijemo s kompostom ali sipko prstjo. Nazadnje na vsaki rastlini zemljo z roko pritismo. Na sadike denemo samo toliko prsti, da so pokrite z njo okoli 5 cm na debelo. Rastlinam še posebno postržemo, če potrosimo po jarku za nekaj prstov na debelo drobnega, predelanega gnoja. S tem je glavno delo za prvo leto končano.

Omenili smo že, da grebenov med vrstami ne pustimo praznih, ampak jih obsejemo ali obsadimo s takimi zelenjadnimi rastlinami, ki kmalu dorastejo.

Špargljeve sadike kmalu ozelene in poganjek za poganjkom pribode iz zemlje. Ni napačno, ako šibka stebelca, ko dorastejo, privežemo h količkom, da jih ne polomi vihar. Med letom nimamo s špargljevim rastlinami drugega opravka, nego da skrbno zatremo po jarku in po grebenih vsak plevel in da zemljo po jarku nekolikokrat plitvo zrahljamo.

Na jesen prvega leta porežemo špargljevo steblovje, ko popolnoma dozori in porumeni, in sicer kakih 10 cm od tal. Potem pa potegnemo z grebenov med vrstami nekoliko zemlje v jarke, da se rastline bolj pokrijejo in se tako zemljišče precej izravna. Palice, ki kažejo, kje so rastline, ostanejo na svojih mestih toliko časa, da odgnijejo. Potem, ko se rastline razrastejo in okrepe, jih ne potrebujemo.

Drugo leto šparglje pridno plevemo in okopavamo; po grebenih med vrstami pa gojimo zopet primerno zelenjad, kakor n. pr. pritlični fižol, kolerabe, solato, redkvico itd. Zelo napačno bi bilo, ko bi hoteli že drugo pomlad šparglje rezati. S tem bi rastline tako oslabili, da bi nikdar ne bilo kaj prida iz njih. Najprej mora rastlina zrasti in se razviti do neke normalne stopnje, potem šele začnemo jemati od nje reden pridelek. In za to potrebuje špargelj dve leti. Šele tretjo pomlad ga začnemo rezati.

Dobro razvita enoletna špargljeva sadika.

(Dalje prihodnjič.)

NAPAKE PRI VZGOJI.

PO C. G. SALZMANNU.

KAKO SE OTROCI NAVZAMEJO ŠKODOŽELJNOSTI.

Pripravi jih do tega, da jih bo sreča drugih jezila, pa se bodo prav kmalu veselili njihove nesreče.

To je popolnoma umevno. Kajti če koga sreča drugih jezi, bo seveda tudi želel, da bi bili nesrečni. In kakšno veselje je, če se mu želja izpolni!

To se je vsaj videlo pri nevoščljivi Zofki. Vzgojena je bila pri teti Bari, ki je ob vsaki sreči svojega bližnjega vsa nesrečna vzdihovala: »Oh, že spet ta! Pa tako srečo. Če je to prav, je pa res vse prav!« In od tega je prišlo, da je bilo tudi edino veselje Zofke, ki jo je še razvedrilo v življenju, da so ljudje vendar še tu pa tam deloma po svoji krivdi, deloma po nesreči, zašli v kakšno nezgodo.

Ko je njena teta, žena visokega uradnika, postala vdova, se ji je razjasnil ves obraz. »Ali je mogoče?«

je rekla ženski, ki ji je prva prinesla to vest, »ali je mogoče? Na, tu imaš, visoka teta! Nikomur ne želim nič slabega, teti pa se prav godi! Saj se že ni dalo več prenašati, kakor je bila ta ženska visoka. Menim pa, da se bo zdaj že unesla. Dobrih dohodkov ne bo več, na noblost in dobro papco je navajena — še misliti ne maram, kaj bo iz tega. Še na gnojišču lahko umrje, visoka teta taka.«

In pri tej misli ji je srce tako veselo bilo, kakor srce nevesti, kadar jo ženin objame. Dasi ni marala družine, vendar pa ženske, ki ji je prinesla »veselo« novico, ni pustila proč. Morala je ostati pri kosilu in ves večer pri njej. To je bil imeniten večer! Obrali sta vse hiše po vrsti. Pripovedovali sta si novice, ki so bile drugim ljudem popolnoma neznane. O večini družin sta si pripovedovali: Ti ljudje ne bodo dolgo. Še midve bova doživeli, ko pojdejo na kant, le dobro me poslušajte.

Ko se je šepetalo, da je to in to dekle ženin sramotno zapustil, Zofke ves dan ni bilo domov. Hodila je po ulicah, deloma da bi to veselo novico še tisti dan raznesla, deloma da bi sama dobila obširnejša poročila.

Prav gotovo je, da je treba otroke najprej naučiti zavisti, ako naj bodo kdaj dovzetni za veselje nad nesrečo bližnjega.

KAKO SE NAUČIJO OTROCI LAGATI.

Verjemi jim vse, kar ti porečejo!

Neka mati je vedno, kadar je prišla domov, vprašala, kako so se otroci vedli, ko je ni bilo doma, in sicer otroke same, ker je mislila, da ji le-ti o svojem vedenju lahko najzanesljiveje povedo.

»No, otroci, ali ste bili pridni?«

»Prav pridni smo bili, mama!«

»Ali niste razsajali?«

»Ne, nismo; zares ne.«

»Pa niste morda po cesti tekali?«

»Še iz sobe nismo prišli. Jaz sem pletla, sestra pa je gledala slike v Zgodbah svetega pisma.«

»No, to je lepo. Zato sem vam prinesla tudi potice, ker ste bili tako pridni.«

Ako so šli otroci na izprehod, jih je mati vedno vprašala, kje so bili. In povedali so ji zmeraj tak kraj, da je bila z njim zadovoljna. In verjela je vse, ne da bi bila nadalje povpraševala, ali so otroci po pravici povedali.

Spočetka so pač zmeraj govorili resnico. Pozneje pa se jim je tupašam dobro videlo, da materi marsikaj zamolčijo. Nekoč so se s podivjanimi otroki preganjali po ulici; radi tega so se bali in se spočetka niso mogli odločiti, da bi mater nalagali. Nazadnje pa je rekla starejša sestra: »Saj vendar ne moremo povedati, da smo po ulici tekali, sicer ne dobimo potice.« To je izpodbudilo druge otroke in so bili s starejšo sestro istih misli, da mater nalažejo.

Ko je torej mati vprašala: »Ali ste bili lepo doma?« so se ustrašili; nihče si ni upal odgovoriti, dokler ni starejša sestra zinila in rekla: »Da, mama, ves čas nismo prišli skozi vrata.« Nato so šele mlajši otroci isto potrdili.

Mati jih je pohvalila, ker so bili lepo doma. Otroci pa so si mislili: Ako je tako, da mati vse verjame, si lahko večkrat dovolimo takó zabavo.

Zdaj so začeli počenjati največje razposajenosti, kadar ni bilo matere doma, in so ji zmeraj zagotavljali,

kadar se je vrnila, da so bili prav pridni in spodobni. Obiskavali so najrazposajenejša igrišča in so potem vedno povedali tak kraj, ki so vedeli, da bo materi všeč.

Tako so od lefa do lefa predrznejše in nesramnejše lagali in nazadnje je prišlo tako daleč, da so se svoji materi — rogali.

KAKO SE OTROCI ZGODAJ NAVADIJO OBREKOVATI.

Izpodbujaj jih, da o drugih prav dosti slabega govorijo.

Mojster Jakob je bil na vso moč radoveden. Nad vse bi bil rad vedel, kaj se vsak dan v vseh sosednjih hišah godi. Ker pa ni vedel, kako bi se do takega znanja dokopal, je prišel slednjič na to, da je svojega sina Jerneja uporabljal za ogleduha.

Jerneju je mojster Jakob vedno, kadar je zvedel, da je kak sošed odpotoval, naročil, naj hodi pred hišo gori in doli ter opazuje, kdo v sosedovi odsotnosti prihaja in odhaja. Kadar je slišal, da je dekla vprav tekala, da so luči gorele, da so bili zastori spuščeni ali da so precej govorili, je poslal Jerneja, da pozve, kaj se godi. Če je bilo podnevi, je moral kar v hišo po kaj na pódodo, ali kaj vprašati; če je bilo zvečer, je moral pod oknom poslušati.

Spočetka je Jernej povedal vse po pravici, kar je slišal in videl.

Ko je pa pozneje videl, kako je oče silno radoveden, da je po desetkrat vprašal, kako, kdo, ali res, da se mu je ves obraz zasvetil, kadar je o ljudeh prav dosti slabega govoril, si je privoščil, da je svoje povesti prikrojil prav po očetovem okusu in si izmišljal neresnične novice.

Ako je povedal, da je kako ženo v moževi odsotnosti obiskala kaka ženska, ni oče drugega rekel, kakor — tako, tako? Kadar je pa pripovedoval, da je šel kak možki v hišo, da sta se smejala in šalila, je strigel z ušesi in je hotel zmeraj več zvedeli.

Nič ni rajši slišal, nego da se je nekaj zakoncev sprlo ali da je bilo kaj drugega narobe pri sosednjih družinah.

Otroci imajo sploh poželenje, da so drugim uslužni. Jernej ga je imel tudi in ko je videl, da se z nobeno stvarjo ne more očetu bolj prikupiti, kakor da o drugih ljudeh slabo govori, se je v tej umetnosti temeljito izvežbal. Njegov oče je dobil po njem iz vseh hiš najslabše vesti. Noben sosed in nobena soseda ni imela po tem pobu več poštenega imena. Vsi so bili sami slabi ljudje.

Obrekovanje mu je sčasoma prišlo tako v meso in kri, da ga nikoli ni mogel opustiti. O nikomer ni govoril nič dobrega, o vseh je hotel videti in slišati le slabo. Ni bilo kmalu tedna, ko ne bi bil nekaj sosedov, prijateljev in zakoncev seščuval. Večkrat je seveda prišlo njegovo kovarstvo na dan ter jo je radi tega pošteno izkupil. Toda kar se Janezek nauči, to Janez zna. Z dvajsetim letom je bil prav tak obrekovalec kakor z desetim.

O nikomer pa ni govoril toliko slabega kakor o svojem očetu, češ, da je skopuh in stiskač, zabit in neumen človek.

Mojster Jakob je bil to od strani zvedel ter ga je pošteno oštel. Ali je to plačilo, je rekel, za vzgojo, ki sem ti jo dal, da mene, starega moža spravljáš v tako sramoto? Čakaj, fanté, v življenju se ti ne bo dobro godilo. Ne veš, kaj pravi modri Sirah: »Tat je podlo bilje, a obrekovalec je še dosti podlejši.«

KAKO SE OTROCI NAVADIJO NEREDA.

Zaviraj jim zgodaj ljubezen za red.

Francka je bila v prvih letih svojega življenja vzor lepega reda. Hotela je imeti perilo in obleko snažno, kar je bilo tudi lahko mogoče, dokler je bila stara Katra, ki je zmeraj gledala na snago, pri njih za dekle. Francka je gledala na to, da je imela vsaka stvar svoj prostor, kamor jo je spet položila, kadar je ni več potrebovala. Lukenj v nogavici ali v obleki kar ni mogla videti.

S tem pa njena ljuba mati ni bila zadovoljna. Če naj gre stvar tako naprej, bi imela zmeraj dovolj dela, da bi Francki svetovala in ji pomagala pri vzornem redu. »Presneto bi imela opravka,« tako je po navadi rekla mati, »če bi se hotela venomer brigati za vse njene malenkosti!«

Jožek, Franckin brat, je bil razposajen in jako poreden dečko. Kadar Francke ni bilo doma, je prebrskal njene knjige in igrače in jih razmetal. Kadar se je Francka spet vrnila in zagledala nered, je tekla vsa solzna k materi, ji pokazala omaro in prosila, naj prepereči tako grdo počelje.

Toda mati ji je navadno prav hladno odgovorila: »Neumnica! Ali moraš za tak prazen nič delati toliko hrupa? Saj si živa! Deni stvari tja, kjer so bile, pa bo dobro!«

Kadar je imela Francka luknjo v nogavici ali v kaki drugi obleki, je tekla vsa skrbna k materi in ji rekla: »Mama, poglej luknjo! Daj mi, prosim, šivanko, da jo zašijem.«

Mati pa jo je zavrnila, rekoč: »Pusti me pri miru! Zdaj nimam šivanke pri rokah. Jaz ne utegnem zmeraj samo tebi streči.«

Francka je šla včasih v družbo. Kadar je prišla domov, je prosila mater, naj ji da ključ od omare, da bo spravila svoje stvari. Mati pa ji je skoraj vedno rekla: »Saj je še jutri dovolj časa za to. Za nocoj lahko vržeš svoje reči na stol ali pa na posteljo.«

In ubogljiva Francka je kar najtočneje poslušala materine nasvete. Nič več se ni brigala za svojo omaro. Knjige in igrače je zmetala zdaj na stol v veži, zdaj jih pustila kar na stranišču, zdaj na vrtu. Z velikim samopremaganjem je spravila tako daleč, da je šla lahko ven v luknjastih nogavicah, v zamazanem perilu in v raztrgani obleki. In kjer se je slekla, tam je pustila tudi svoja oblačila.

Zdaj je omožena in njena hiša je vzor nereda. Plenice devlje otrokom okoli vratu namesto prtiča, črna perilo je v obednici, nočna posoda pa v shrambi za jedi. Njeni otroci so tako zamazani, da bi lahko v njihovo nesnago repo vsejal, kakor se pravi.

Toliko dosežejo starši z vztrajnim poukom!

KAKO SE NAPRAVI, DA TI OTROCI NE ZAUPAJO.

Nalaži in prevaraj jih večkrat, pa ti ne bodo več zaupali.

Prvega aprila se je dogovorila neka mati z dekle in vajencem, da pošljejo Sabinco po april. Naklep je bil kmalu izvršen: Sabinci so naročili, naj gre z velikim loncem, ki so ji ga za to dali, v lekarno po ptičjega mleka. »Precej, mama,« pravi nedolžni otrok; »samo plašček še ogrnem.«

In tekla je vsa vesela, da stori materi kako ljubav. Ko pa je prišla v lekarno, so se ji smejala.

Ihté pride domov, hoteč mater vprašati, ali je prav razumela.

Tedaj pa praščijo mati, dekla in vajenec v glasen smeh in ji vzklikajo: »Ali ne veš, da je danes prvi april?«

Nejevoljno se Sabinca obrne in pogleda mater z očmi, polnimi zaničevanja, kakor bi hotela reči: Nevredna ženska! Ali zaslužiš, da te še imenujem mamo?

Ako ji je mati polislilimal kaj rekla ali pred čem svarila, si je mislila: Hm! Kdo ve, ali je res.

O ZAKONU.

R. C.

Zgolj ljubezenski zakoni — velik skandalum za zakon.

Prečuden naslov, porečete. Poskusim ga razložiti. Prvo polovico smo si vsaj deloma ogledali v zadnjem razmišljanju in prišli do trditve: Ne v zakon iz zgolj ljubezni. Danes trdimo, kar se zdi na prvi pogled udarec v zdravo pamet, da so baš zgolj ljubezenski zakoni pravi skandalum za zakon. Za umevanje te trditve razložimo najprej besedo skandalum. Ob tej ne mislimo nikakor na pomen, ki ga ima danes »skandal«. Tega vsak pozna. Mislimo na najprvočnejši pomen te besede: Ta grška beseda pomeni tisti jeziček v pasti, kamor so nalikali vabo za miške. Ta vaba na nevarnem jezičku v pasti je tisti spotikljaj, ob katerega se je zadela miška, sprožila past in bila nesrečna. Prav ta skandalum, spotikljaj je ljubezen v zakonu. Ali ni nekaj prečudnega? Tista dobrina — ljubezen, ki je moža in ženo združila v zakon, prav tista poslana v zakonu prečesto skandalum — spotikljaj, nevarnost za srečen zakon. Nesrečnih zakonov je več, kakor si mislimo. Javno nesrečnih seveda je mnogo. Toda koliko je skrivaj nesrečnih! Koliko se tu prikriva, skriva, lepša! Skriva pred javnostjo, pred družino, pred otroci! (Poudarjam, da tu ni misliti na nesreče v družini: n. pr. bolezni. Koliko nekateri zakonci trpe zaradi bolezni! In vendar z a k o n ni nesrečen zaradi tega. Da, še bolj tesno družijo oba zakonca, vso ljubezen poduhovi in poglobi.) Nesrečen zakon imenujemo tisti, v katerem odpove, se izjalovi, izpodmakne oni ljubezenski temelj, ki je dva iz »zgolj ljubezni« združil. Ves mik, ves čar, o katerem sanjajo taki nepoučeni, nepripravljene mladi ljudje, ugasne — in hipoma zazija brezno praznote pred njima. Z i d a l a sta samo na te mike in čare — ta fundament se je porušil — stavba z a k o n a začne omahovati, se kršiti in rušiti. Za zgled takega, zgolj ljubezenskega fundamenta za zakon, naj navedem nekaj stavkov iz dnevnika, ki ga je napisalo čisto mlado dekle. Takole si je napisala po plesu:

»Utrujena sem...

Joj, kaj bi bila jaz možu? Žena, igranja, luksusa, žarek? — V luč in toploto bi ga odela. In razkošno, razkošno bi ga znala ljubiti. — V nas je krik po možu. Zato, ker bi hotele z bogatimi rokami sipati ljebezen. — V belo zarjo, ki je lepa in čista in tiha, bi šle, in ti z menoj, ti mož, kdor si že: saj te ne poznam. Le sluhim te v tihih daljah...«

Ali je v teh stavkih laž? — Ni. Ali je tako čustvanje napačno? — Ni. Ali je tak krik prirode za zakon škodljiv? — Ni. Toda skandalum je, spotikljaj je, nevarnost in trhel fundament, ki skriva lahko največjo tragiko zakonske sreče.

Ta žalost v zakonih danes strašno narašča. Narašča pa zato, ker so dokazi, da je vse preveč zakonov »zgolj ljubezenskih«, »zakonov suhe sle«, najbolj očitvidni v tem, da se v zakonu odklanjajo rojstva, da

se vrše strašni pomori nerojenih. Vsi ti pozabljajo, da je narava sama v zakonu segla v pomoč zakoncem z zarodom, da je obrnila pogled še drugam, zgradila še vse drugače Irden temelj za domače ognjišče, kakor ga more stakati muhasta sla, o kateri pravi sv. pismo, da je kakor ogenj in kakor pekel, ki nikdar ne rečeča dovolj. Tudi ta ne reče, pač pa se preobje in hoče še in še in drugega in novega kuriva. Pa pridejo taki in potožijo o svoji »zakonski nesreči«, o čudnem hladu, ki se je vgnezdil v domu, o neki pritajeni zamrzi, o zadirčnosti, ki je prej ni bilo, in vzdihujejo: »Ah, in kako sva se ljubila!« Da jim pameten človek odgovori: »Pa vprav zato sta nesrečna!« Namreč: Ker sta zgradila zakon zgolj na ta prenevaren temelj, ker sta se samo zato vzela — iz gole sle se združila v moža in ženo — zato je nesreča v zakonu. Slovensko ljudstvo to pove v pregovoru, ki je grob, pa ima v sebi vso to resnico. Pravi: Tista zakonca, ki sta pred zakonom vso ljubezen pojedla, jo v zakonu stradala. Razumnemu pove dovolj. In pravijo moderni: Naj taka dva nesrečna nekam potujeta, morda vsak zase, naj se nekaj časa ločita, da se zbudi novo hrepenenje in nova ljubezen. Gotovo je to koristno. Narava pa je sama poskrbela za taka »potovanja v Rim« (kako zadene isto ljudska simbolika!), sama napravi razdobje, da se po njem tem bolj ožari zopet ljubezen. Tudi to razmišljanje potrjuje: zgolj ljubezenski zakoni so spotikljaj za trdno zakonsko srečo, so večno nevarno nastavljeni jeziček v pasti, skandalum — ki povzroča toliko »škandalov«.

(Dalje prihodnjič.)

NEKAJ BESED O SPORTU.

V Nemčiji, kjer je sport skoraj tako pretirano čisljan ko na Angleškem, so začeli resno razmišljati o kvarnem vplivu sporta in stremijo za tem, da bi ga omejili. Neki sloveči zdravnik piše o njem: »Živimo v dobi, ko je sport prav tako slavljen kot so bile nekoč v čisljih razne bojne igre. Ne da se zanikati, da je ljubezen za sport razveseljivo dejstvo za dobo po vojni. Zdravo je gojiti sport zlasti zdaj, ko je vse zaposleno v uradih, zaprtih sobah in je posebno ženski svet domala ves v tvornicah, pisarnicah in šolah. Zdravo je, da se telo okrepi z raznimi telovadnimi vajami. Tudi šola goji telovadbo bolj ko kdaj prej (izvzemši grške Spartance) in odveč bi bilo govoriti o koristi telovadbe, čeprav je še slavni državnik Bismarck dejal, da bi on zaradi spodobnosti prepovedal telovaditi v šoli. Tudi starejšim ljudem koristi sport in telovadba in krepi njih telo in jih dlje časa ohranja gibčne in zdrave. Sporta zatorej ne moremo kar tako zbrisati s table, kjer so napisana navodila za življenje sodobnega sveta. A kakor je vsaka stvar škodljiva, če jo pretiravamo, tako je tudi s sportom.

Tako so razne, pretirane tekme odveč in prvenstvo v raznih tekmah nima nič opravka s koristnostjo sporta za zdravje telesa in duha. Za kak narod je kar brez pomena, če je ta in ta gospod ali gospa prekosila kakega drugega tekmečca ali tekmovalko za toliko in toliko milimetrov v plavanju, tekanju, skakanju. Posebno glede ženskega sporta je treba omejitve. Neumno je, da hočejo biti ženske tudi pri sportu enako-pravne z moškimi. Pomislimo le na olimpijado v Amsterdamu, kjer je neka ženska pri tekanju na 800 m daljave s tem dosegla prvenstvo, ker je bilo vsem drugim prej slabo. Tak sport škoduje ženski. Razne

telovadne vaje so take, da zbolijo ženske od njih in mimo tega je gotovo bolj važno in koristno za človeštvo, če imajo ženske zdrave otroke, kakor pa da so kot prve na svetu najhitreje preplavale ta in ta kanal.

Pri pretirani negi telesa zanemarjamo dandanašnji nego duše, duha. Če nočemo, da naša kultura še bolj propade, moramo roko v roki z nego telesa negovati tudi duha. Ze grški pesnik Sofokles je dejal: »Ne široka pleča niti širok hrbet ti ne odpreta sveta; samo modrost je tista, ki zmaga.« In znameniti raziskovalec Afrike, Stanley, pravi: »Potrebujemo troje: značaj, razum in mišice. A zdi se, da negujemo le razum in mišice.« In res imamo sedanji ljudje dovolj treznega razuma in krepkih mišic. Nimamo pa izobrazbe srca, ne čustev na pravem mestu in ne značaja. Slehera poglobitev duha, vsako pobožno dviganje duše, vse, kar je notranje in ni z denarjem v zvezi, je smešno in odveč. Z naglico, s katero sedanji človek živi, misli, dela, in z bliskovitim razvojem tehnike je v zvezi način njegove uporabe prostega časa. Moderni človek je potreben precej sirovih dražljajev, raznih dogodivščin, da se more zabavati in preganjati »dolga časa«. Namesto tihih lepôt in užilkov in tihega veselja in zadovoljstva je postavil moderni človek same hrupne zabave in robate sirove užitke. Kje je tiha zbranost večerov ob sobotah, kje blaženi mir nedelj! Ob sobotah kar mrgoli turistov na kolodvorih in ob nedeljah so tekme in ture po hribih in telovadne predstave. Čim dlje razmišlja človek o vsem tem, čim pozorneje motri kulturni razvoj te dobe, tem bolj se prepriča, da je treba zaustaviti to pretirano malikovanje telesa. Naj bi se tudi mladina ozrla vase in v prvotni pomen bivanja človeka na zemlji! In naj se ozre krog sebe in občuduje prirodne lepote.«

Tako nemški zdravnik (»Kosmos«, 1928). In pri nas? Knjigarnarji trdijo: Mladina je lepo knjigo popolnoma zapustila. Prodamo še kaj sportnih brošur! — Profesor, ki je razlagal v šoli, pravi: Ko gledam te ogorele hruste v šoli, sem vesel njih zdravja pa žalosten njih uma. Mimo razlage zija nekam ven in misli na sport. — Torej: kar na Angleškem, Nemškem, velja tudi pri nas: Ne izgubimo mere pri sportu! Ne podivjajmo v zgolj brezdušne in brezsrčne, pa do norosti ničemurne tekače, skakače, plavače, plezače. Opic v guncanju, mačk v plezanju vendar ne bomo prekosili! Pamet! Pamet!

KUHARICA.

Prešlačena fižolova juha z ječmenčkom in kožicami.

Namoči zvečer četrt litra fižola, drugi dan ga zavri, odcedi vodo ter nanovo zalij z 2 litroma gorke vode, prideni 1–2 (8 dkg) sveži prašičji kožici in čebulo, osoli in kuhaj do mehkega. Posebej pa skuhaj $\frac{1}{8}$ l ječmenčka, ki naj bo gost. Ko je fižol skuhan, ga prešlači s kožicami in vodo vred, pridaj ječmenčku, prilij majhno zajemalko rdečega vina, nekoliko na drobno zrezanega zelenega peteršilja in ščep popra. Ko vse skupaj prevre, postavi juho na mizo.

Česnova omaka z žemljami.

Zreži polovico stare žemlje na kolobarje, stresi v lonček in prilij $\frac{1}{4}$ l juhe ter prideni dva stroka česna. Ko nekoliko časa vre, vzemi česen iz lončka, osoli in prideni žlico nastrganega hrena. Odstavi vse in dobro zmešaj.

Mesna solata za bolnike s sladkorno boleznijo.

Ostanke $\frac{1}{4}$ kg kakršnegakoli pečenega mesa zreži na listke, prav tako dve, v trdo kuhani jajci, stresi meso in jajci v skledo in prideni polovico na drobno zrezane čebule, velik ščep popra, žličico gorčice, olje in kis, nato vse dobro zmešaj in pokrij. Čez 1–2 uri postavi jed na mizo.

Ocvirkovi kolački.

Stresi na desko 30 dkg moke, 12 dkg dobro se-sekljanih, mrzlih (bolj maslnih) ocvirkov, 6 dkg sladkorja, 1 jajce, 4–5 žlic vina, prav malo drobno zrezanih limonovih olupkov, nekaj zrn soli in polovico pecilnega praška. Iz vsega tega napravi testo, ga trikrat prevaljaj, nazadnje ga razvaljaj za nožev rob in izreži s kozarcem ali obodcem okrogle krpice. Vsako drugo krpico izreži zopet z manjšim obodcem, da dobiš okrogle kolačke. Nato položi večje krpice na pomazano pekačo, vsako ob robu pomaži z raztepenim beljakom in položi na vsako odrezan kolaček. Pomaži kolačke ob robu z beljakom in jih speci v precej vroči pečici. Pečene še gorke nadevaj v sredi z gorkimi, dušenimi jabolki. (Kar ti ostanke testa, ko si izrezavala kolačke, ga zloži skupaj, razvaljaj in zreži. Namesto vina lahko daš mleko.)

Pomarančni riž.

Nalij v lonec $\frac{3}{4}$ l mleka, prideni 16 dkg riža, nekoliko osoli in skuhaj, da je gost. Kuhanemu rižu pri-mešaj žlico sladkorja in zrezane lupine majhne pomaranče in naloži riž v obliki hribčka v plitvo skledo. Nato napravi sneg 2 beljakov, ga zmešaj s 5 dkg sladkorja, žličico moke, nekaj kapljic limonovega soka in nekaj lupin. S to mešanico pomaži pripravljeni riž, potresi ga po vrhu s 3 dkg olupljenih in na listke zrezanih mandeljev in ga postavi za nekaj minut v pečico, da se nekoliko zarumeni.

Pomarančni narastek.

Mešaj 8 dkg sladkorja, zrezane lupine polovice pomaranče in 3 rumenjake. Ko je vse to dobro vmešano, prideni 4 dkg žemelnih drobtin, ki si jih pomočila z žlico ruma, prideni še iz 3 beljakov sneg, stresi v pomazano skledo in speci.

Pomarančni šarkelj.

Mešaj 13 dkg sirovega masla, 12 dkg sladkorja, 4 rumenjake in drobno zrezane lupine polovice pomaranče. Ko si 10 minut mešala, prideni $\frac{1}{2}$ kg moke, $\frac{1}{4}$ litra toplega mleka, pol žličice soli in dva pičila dekagrama vzhajane drožja, ki si ga razmočila v dveh žlicah toplega mleka; vse narahlo zmešaj in dobro stepaj $\frac{1}{4}$ ure. Nato prideni 10 dkg opranih in z rumom pomočenih rozin in stepaj še nekaj minut. Stresi stepeno testo v dobro pomazan in z na listke narezanimi mandelji potresen model ter postavi šarkelj na gorko, da vzide; nato ga pomaži z raztepenim beljakom ali smetano in ga peci 1 uro v srednje vroči pečici.

Pomarančni hlebčki.

Napravi sneg iz 3 beljakov, zamešaj vanj 14 dkg drobno zrezanih orehov, 14 dkg sladkorja, žlico drobtin in drobno zrezane lupine polovice pomaranče. Napravi z žlico na pomazan, z moko potresen pleh majhne, okrogle hlebčke, na sredo vsakega hlebčka pa položi polovico oreha. To peci v srednje vroči pečici (ali v peči, kjer se je prej pekel kruh). M.R.

Urnik.
(Voljč Stefan, Vič. — 10 točk.)

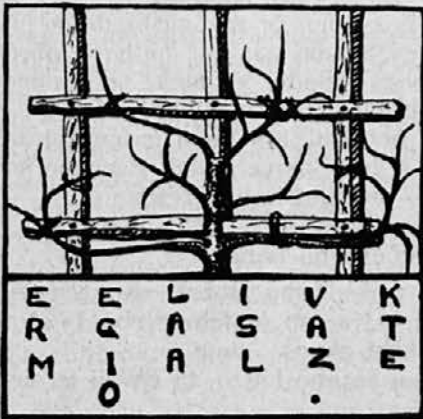
	Ponedeljek	Torek	Sreda	Četrtek	Petek	Sobota
8-9	Grščina	Slovenščina	Umetnostna zgodovina	E. knjigov.*)	Računstvo	Fizika
9-10	Slovenščina	Italijanščina	Hrvaščina	Botanika	Geom. risanje	Grščina
10-11	E. knjigov.*)	Ontologija	Italijanščina	Zemljepis	Verouk	Sv. zgodov.
11-12	Italijanščina	Psihologija	Hrvaščina	Propedevtika	Grščina	Računstvo

*) Enostavno knjigovodstvo

Konjiček.
(Janez Ložar, Ljubljana. — 10 točk.)

Pač	ieš	cvel	zem	go,	raz	kal	se	ko
li	mi	dol	spei,	in	lja	tež	pa	od
si	Ska.	R	T	A	M	O	smo	raz
na	si	K	S	D	E	L	pi	da
dan	pri	.	A	M.	L	O	ga	ča
lom	pred	O	A	O	I.	Ž	zdej	ra
da	mla	K	A.	K	Č	G	ka	lja
lja,	cve	gred,	ka	na	nje	o	se	sne
Po	li,	ha	za	vi	ob	že	iz	li,

Skrivalica »drevo«.
(A. D., Ljubljana. — 5 točk.)

Dopolnilna uganka.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 7 točk.)

. a . i . . h a
. d . a . . u . a
. m . n . j . . a
s . p . . r . n
o . e . . i . o
r . k . s . . e
. . m a r o k .

Vstavi črke nameslo pik, da dobiš besede. Nove črke dajo pregovor.

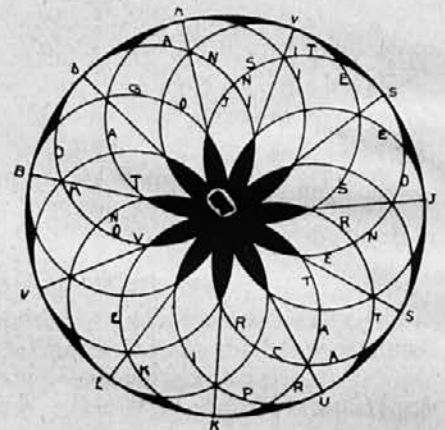
Računska uganka.

(† Miklavčič Oskar, Livek. — 11 točk.)

$$\begin{aligned} & (120/12 - 12/4 + 20/2 + 10/8 + 1 - 7/12) - \\ & - (10 + 7/11 - 8/9) + \\ & + (17/4 - 5/14 + 13/5 + 5/7) = ? \end{aligned}$$

Zvezda.

(J. R., Celje. — 11 točk.)

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Seni Vid nad Ljubljano.

REŠITEV UGANK V FEBRUARSKI ŠTEVILKI.

Lat.-slov. slovar. Ako uvrstiš črke v besedah po abecednem redu, potem li da druga vrsta pregovor: Mladost je nor- Manjkajo še tri črke -osl. Torej so bile liste besede, ki vsebujejo -osl, še enkrat fiskane.

E	M	R	S	U	
A	L	P	S	U	
A	A	H	M		
B	D	F	I	S	U
N	O	S	T	U	
E	S	T	T	U	
I	T	U			
A	J	N	S	U	
A	Ě	H	R		
B	N	O	S	U	
N	O	P	S	S	
E	R	U	V		

Zemljepisna zlogovnica.

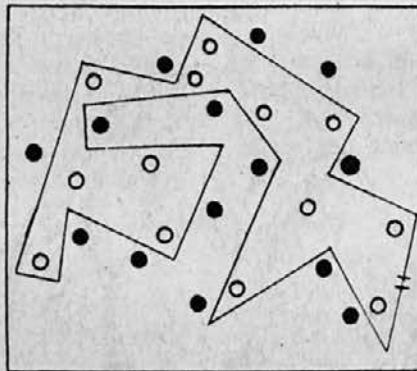
E v r o p a
Z a l o g a
U p s a l a
F l o r i d a
B e r l i n e
B r e z j e
D r a v a
M o n t o n a
P e r i k a n i k
K a v k a z

Vzporednik — poldnevnik.

Posetnici I. Vlakovodja; II. Zgodovinar.

Kaj je to? Miza.

Grof in koloni.

Črkovnica.

k	o	m	a	r
i		e		e
p	o	t	o	p
a		o		a
r	u	d	a	r

Sreča. Razdeli abecedo na pet delov, ki jih z velikimi črkami zaznamuj A, B, C, D, E; vsak teh delov ima 5 črk, ki se dajo zaznamenovati s številkami 1-5:

	1	2	3	4	5
A	a	b	c	č	d
B	e	f	g	h	i
C	j	k	l	m	n
D	o	p	r	s	š
E	t	u	v	z	ž

Jemlji znake po velikosti prstov (D 2+3) = Pr, (1 B) = e itd. Dobiš: Prešem: Poezije.

Iz astronomije. Črke začneš jemati pri planetovi senci, in sicer najprej debelo fiskane in potem druge zaporedoma. Dobiš: Provodnica od solca do planeta poriše v enakih časih enake ploščine K. 2. (2. Keplerjev zakon.)

Goba. Mušnica ima na klobuku 6 vrst po 5 belih lusk, pod njo je pa dvakrat 6 vrst po 5 črk. Prva črka je tista, ki stoji na mestu največje luske, zadnja črka v vsaki vrsti pa odgovarja najmanjši luski. Beri tako, pa prebereš vremensko prerokbo za dan sv. Apolonije: Naj solnce posije na svele Polone zob, potem je v mokrem polelji zadosli gob.

Skrit pregovor. Žejen konj ne gleda molne vode.